

ศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช

ศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช

คำนิยม

ขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ที่ให้โอกาสดิฉันได้อ่านหนังสือชื่อ “พลังแห่งวัยเยาว์” ซึ่งท่านเป็นผู้ถอดความเป็นภาษาไทย เรียบเรียงและเขียนเพิ่มเติมจากหนังสือชื่อ “The Importance of Being Little: What Young Children Really Need from Grownups” ซึ่งแต่งโดย Erika Christakis

ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ของท่านในช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย อันเนื่องมาจากความสนใจที่พุ่งขึ้นอย่างรวดเร็วเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งหมายรวมถึงเด็กทุกคนที่อยู่ในวัยก่อนเข้าเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ ๑ เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้กล่าวถึงเด็กในวัยนี้เป็นครั้งแรก ประกอบกับการวิจัยระดับโลกด้านการพัฒนามนสมองและฮอร์โมนที่เกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตในวัยต้นๆ ของชีวิตที่แสดงว่า วัยนี้ แท้ที่จริงเป็นวัยที่มีการพัฒนาและเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ซึ่งกระทบอย่างมากต่อความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กในวัยนี้ อย่างรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสามารถและกระบวนการเรียนรู้ของเด็กในวัยนี้ ในขณะที่รัฐบาลชุดนี้ ก็ได้ให้ความสนใจเรื่องปฏิรูปการศึกษาที่พยายามให้มีการเปลี่ยนแปลงปรัชญาและวิธีการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างชัดเจน

ความสำคัญอีกประการหนึ่งคือ คุณ Erika เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงกับเด็กปฐมวัยทั้งในด้านการสัมผัสตรงกับเด็กในเรื่องการเรียนการสอน พร้อมกันได้มีการยกตัวอย่างการสัมภาษณ์เด็กเพิ่มเติม และมีผลงานด้านวิจัย รวมทั้งเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรด้านการพัฒนา

เด็กปฐมวัยในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งหมายความว่า มิได้เป็นเพียงผู้รวบรวมความคิดเห็นต่างๆ มานำเสนอในเชิงวิชาการเท่านั้น อย่างไรก็ตาม หนังสือที่คุณ Erika แต่งขึ้น เพื่อให้ปรับปรุงงานด้านนี้ เข้าใจว่า เขียนเพื่อปรับปรุงการพัฒนาเด็กปฐมวัยในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก และแม้ว่าศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช จะได้กรุณาเขียนเพิ่มเติมในหลายส่วนให้เหมาะกับสังคมไทยมากขึ้นก็ตาม ผู้อ่านหนังสือยังต้องตระหนักว่า ในบางเรื่อง ยังคงต้องคิดถึงบริบทของสังคมไทยไว้ด้วย เช่น การกล่าวถึง การเรียนรู้ด้านการอ่านภาษา เป็นต้น

ในฐานะผู้อ่านอาจจะเห็นว่า ข้อความบางข้อความเกี่ยวกับด้านต่างๆ ของการพัฒนาเด็กปฐมวัย (เช่น ด้านอารมณ์ ด้านการเรียนรู้ภาษา ฯลฯ) อาจมีความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับประมาณช่วงอายุของเด็กในเรื่องนั้นๆ หรือมีคำศัพท์ทางวิชาการหลายคำที่ผู้อ่านต้องหาข้อสันนิษฐานเพิ่มเติมเอง

ดิฉันหวังว่าหนังสือของท่านศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช เล่มนี้ จะช่วยชี้แนะเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาเด็กปฐมวัยแก่ผู้ที่สนใจ นักวิชาการและผู้ปฏิบัติ รวมทั้ง พ่อแม่ผู้ปกครอง ครู/อาจารย์ และผู้ดูแลเด็กปฐมวัย

ดร. สายสุรี จุติกุล

กันยายน ๒๕๖๑

คำนิยม

เป็นที่น่ายินดีอย่างยิ่งที่ผู้ใหญ่ในบ้านเมืองอย่างท่าน ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช ที่เป็นทั้งแพทย์และผู้ที่มีส่วนสำคัญยิ่งต่อการผลักดันงานการศึกษาของชาติ ได้ให้ความสนใจและเอาใจใส่กับการพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังจะพบได้จากข้อคิดความเห็นจากหลายข้อเขียน การบรรยายหลายเวทีที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย ด้วยสายตาที่เห็นถึงสิ่งที่มีค่าและมีอยู่จริงในตัวเด็ก ซึ่งมีได้มีเพียงความน่ารักน่าเอ็นดู ความไม่เดียงสา และการเติบโตที่ประจักษ์ได้ด้วยตาเท่านั้น

และครั้งนี้กับหนังสือ “พลังแห่งวัยเยาว์” ที่ถูกแปลและเรียบเรียงขึ้นโดย ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช จากหนังสือ The Importance of Being Little : What Young Children Really Need from Grownups โดย Ericka Christaki ได้นำพาผู้ใหญ่เข้าไปรับรู้ถึงโลกภายในของเด็กตัวเล็กๆ ที่มักจะสร้างความอัศจรรย์ใจให้ผู้ใหญ่ตัวโตๆ อยู่เสมอ แต่ก็ยังมีความ “ไม่รู้” อีกหลายสิ่งในตัวเด็กที่ชวนให้สับสนกันไป หนังสือเล่มนี้ทำให้ได้รู้ลึกถึงชีวิตในวัยเยาว์ที่เปี่ยมด้วยพลังของการเรียนรู้และการเติบโตที่อยู่ภายในของเด็ก พลังชีวิตของเด็กเป็นศูนย์กลางภาพของต้นอ่อนในเมล็ดพันธุ์ชั้นดีที่พร้อมจะงอกงาม และจะน่าเสียดายยิ่งหากความไม่รู้และความคาดหวังที่ผิดทางของผู้ใหญ่มานับถือนพลังชีวิตของเด็ก แทนที่จะเป็นสิ่งแวดล้อมที่เกื้อหนุนศักยภาพที่มีในตัวเด็กได้เติบโตงอกงาม

ด้วยวิธีการแปลที่คัดสรรสาระสำคัญ เชื่อมโยงเข้ากับแนวทางการอบรมเลี้ยงดูและการจัดการศึกษาสำหรับเด็กเล็กของไทย ประกอบการวิพากษ์และแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้แปลที่เปี่ยมด้วยมุมมองของผู้ที่ผ่านโลกมานานด้วยความเข้าใจอย่างถ่องแท้ เมื่ออ่าน

แล้วจึงเกิดข้อคิดอันเป็นประโยชน์ และเกิดอรรถรสยิ่งกว่าการอ่านจากตัวหนังสือที่ผ่านการแปลเท่านั้น อีกทั้งการเลือกใช้ถ้อยคำในหนังสือเล่มนี้ จะมีลักษณะ “บอกตรงๆ ชัดเจน” ทำให้อ่านเข้าใจได้ง่าย ไม่ทำให้ ตัวหนังสือ เป็นอุปสรรคต่อการเชื่อมต่อกับความคิดของผู้เขียนสู่ผู้อ่าน โดยเฉพาะผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับการอ่านหนังสือแปล

การอ่าน “พลังแห่งวัยเยาว์” ไม่สามารถที่จะอ่านแบบรวดเร็วยวบยาบได้ เพราะแต่ละประโยค แต่ละย่อหน้า ทำให้ต้องสะดุดและหยุดคิดถึงสิ่งที่ทำ สิ่งที่เป็นอยู่ และสิ่งที่ส่งผลต่อเด็ก การหยิบยกประเด็นและมุมมองต่อเด็กมีความละเอียดลึกซึ้งชวนติดตาม บางเรื่องก็เป็นสิ่งที่กำลังพยายามทำให้ดีขึ้น แต่ก็อีกหลายเรื่องเหลือเกิน สิ่งที่ควรปฏิบัติต่อเด็ก กลับย้อนแย้งกับสิ่งที่พ่อแม่ครูอาจารย์ นักการศึกษากำลังกระทำต่อเด็ก สิ่งที่ยากทำด้วยความหวังดี กลับกลายเป็นความยุ่งยากซับซ้อนทำให้ยิ่งห่างไกลจากผลลัพธ์ที่ต้องการ ในหนังสือเล่มนี้ได้ยกตัวอย่างให้เห็นได้ชัดเจน เช่น ความพยายามสร้างมาตรฐานที่เต็มไปด้วยตัวชี้วัด หลักสูตรที่แข็งตัว การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยลดทอนพื้นที่ของการสร้างสัมพันธภาพซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าการปกป้องเด็กมากเกินไป การออกแบบทดสอบ แบบฝึกที่ซับซ้อนเพื่อสร้างความเก่งให้เด็ก เหล่านี้ล้วนเป็นกับดักที่เราสร้างขึ้นมาด้วยความเข้าใจที่ผิดพลาด เรียกได้ว่า “อ่านไปก็เจ็บจี๊ดๆ ไป”

แน่นอนว่าหนังสือที่ได้รับการเลือกสรรมาแปลและเรียบเรียงจากผู้แปลท่านนี้ ก็รับประกันถึงคุณภาพของหนังสือ และเมื่ออ่านแล้วก็เป็นอย่างนั้นจริงๆ แต่คุณค่าของหนังสือและเจตนารมณ์ของท่านผู้แปลคงมิได้มีไว้เพื่อให้ผู้อ่านอ่านแล้วรู้สึกว่ “ดีจัง” ด้วยไม่ได้เกิดผลในการเปลี่ยนแปลงสู่ชีวิตที่ดีขึ้นของเด็ก หากแต่ว่าขณะอ่านได้คิดได้วิเคราะห์ตามไปด้วย รวมถึงได้ใคร่ครวญถึงสิ่งที่กำลังทำอยู่ ประเด็นในหนังสือจะกระตุ้นเร้าให้เกิดความคิด แรงใจ และสำนึกรับผิดชอบต่อเด็ก

และหาหนทางที่จะสร้าง “โอกาส” ให้เด็กได้คงรักษาและเสริม “พลังแห่งวัยเยาว์” ตามแต่ภารกิจ
หน้าที่ของแต่ละคนที่มีต่อเด็ก ทำให้ตระหนักว่างานพัฒนาเด็กเป็นเรื่องของทุกคน เพราะทุกคน
เป็นสิ่งแวดล้อมของเด็ก ย่อมมีอิทธิพลต่อเด็กทั้งสิ้นไม่ว่าทางตรงก็ทางอ้อม

ขอคารวะท่าน ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช ที่ทำให้มีหนังสือ “พลังแห่งวัยเยาว์” ให้คนไทย
ได้อ่าน ได้ทำความเข้าใจกับชีวิตในช่วงปฐมวัย เพราะการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างถูกทิศถูกทาง
ย่อมเป็นการสร้างรากฐานของชีวิต ที่จะเติบโตเป็นพลเมืองคุณภาพให้กับประเทศ ถือเป็น
ความมั่นคงของชาติอย่างยั่งยืน

ธิดา พิทักษ์สินสุข

กรรมการบริหารสมาคมอนุบาลศึกษาแห่งประเทศไทย
ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

คำนิยม

ลำพังสองบทแรกของหนังสือเล่มนี้ก็เก็บความการศึกษาปฐมวัยที่ควรจะเป็นเอาไว้ครบถ้วนแล้ว ปัญหาที่น่าจะอยู่ที่ว่าทำอะไรให้ผู้กุมนโยบายการศึกษาปฐมวัยประเทศไทยจะได้อ่าน ผู้บังคับบัญชาทุกระดับรวมทั้งครูปฐมวัยจะได้อ่าน และอาจจะรวมไปถึงครูประถมหนึ่งซึ่งจะเป็นผู้รับไม้ต่อจากครูปฐมวัยจะได้อ่านด้วย

ที่ยากยิ่งกว่าคืออ่านแล้วกำหนดวิสัยทัศน์ใหม่ และเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบเสียที

เพื่อให้ผู้กุมนโยบาย ผู้บังคับบัญชา และครูได้อ่านแล้วเก็บความเร็วขึ้น ผมขอใช้เนื้อที่นี้ช่วยเหลือท่านอาจารย์ให้ทุกท่านเก็บความได้ด้วยความเร็วสูงอีกแรงหนึ่ง

สองบทแรกนี้คำสำคัญที่สุดน่าจะเป็นคำว่า scaffolding ซึ่งท่านอาจารย์แปลว่า “นั่งร้าน” คำนี้เป็นรูปธรรมมากตามไซต์ก่อสร้าง แต่ดูเหมือนจะเข้าใจกันยากเมื่อสื่อสารให้แก่ครู ครึ่งนี้ อาจารย์ได้เขียนชัดเจนว่าลำพังการพูดคุยระหว่างครูและเด็กอนุบาลก็เป็นนั่งร้านแล้ว คำถามจึงง่ายมาก “คุณครูได้พูดคุยกับเด็กๆ” มากเพียงไรและอย่างไร หรือว่าใช้เวลาส่วนใหญ่ไปสอน

ดังที่อาจารย์ได้เขียนด้วยมองโลกในแง่ดีในย่อหน้าถัดๆ มาว่าการสอนมิได้ถึงกับมีข้อเสียในตัวเองทั้งหมด แต่อย่างน้อยที่สุดคือเสียเวลาสร้างนั่งร้าน

คำถัดมาน่าจะเป็นคำว่า constructivism ซึ่งเป็นรากฐานของการปล่อยให้เด็กจัดการเรียนรู้เอง ความข้อนี้เป็นเรื่องยาก และท่านอาจารย์วิจารณ์เองก็กล่าวว่ายาก ผมคิดว่าไม่มีทางเลือก ประเทศไทยควรโฉบเข้าใส่เรื่องนี้ได้ในวันพรุ่งนี้

เวลาผมขับรถออกจากไฮเวย์ เข้าไปในถนนเส้นเล็กสักเส้น โดยเฉพาะเมื่อเข้าไปในป่าและ
ชั้นดอย ดอยที่ว่านี้ไม่ต้องสูง ยกตัวอย่างเมื่อวานนี้ก่อนที่จะมานั่งเขียนคำนิยมนั้นผมนั่งรถผ่านไป
โรงเรียนห้วยแม่ทราย (นามสมมติ) ซึ่งห่างเพียง ๑๕ กิโลเมตรจากตัวเมืองเชียงราย โรงเรียน
ตั้งบนเนิน ในป่า ท่ามกลางหมู่บ้านชาวเขาที่เป็นคริสเตียน เราจะเห็นป้ายโรงเรียนขนาดใหญ่
สวยงาม และรั้วโรงเรียนยาวเหยียดไปตามเนินเป็นกำแพงคอนกรีตที่ล้อมนักเรียนเอาไว้
รอบบริเวณโรงเรียนหลายพันไร่เป็นทรัพยากรธรรมชาติล้ำค่า ชุมชนและชาติพันธุ์ต่างศาสนา
ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน สิ่งแวดล้อมที่สะอาดเจือปนด้วยขยะและยาเสพติด เหล่านี้ตั้งอยู่และปล่อย
เวลาผ่านไปอย่างน่าเสียดายเวลาในแต่ละวัน แต่ละเดือนและแต่ละปี

ผมเห็น “นั่งร้าน” และเห็นห้องเรียนธรรมชาติที่เด็กๆ สามารถจัดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง
แต่เราทราบกันดีว่าคุณครูทำอะไรไม่ได้มากนักนอกจากสอนหนังสือตามหลักสูตร เพียงแวบหนึ่ง
นักเรียนชายวัยประถมขี่รถมอเตอร์ไซด์มีเด็กหญิงชั้นประถมในเครื่องแบบนั่งซ้อนท้ายผ่านไป
ด้วยความเร็ว ผมมีคำถามเสมอว่าเขาจะเรียนที่นี้ถึงไหนแล้วไปไหนต่อ สอบแข่งขันไปโรงเรียน
ในเมืองเพื่อแข่งขันกันต่อไปเชียงใหม่และกรุงเทพฯ เข้าสู่ระบบติว ท่อง และสอบตามหลักสูตร
แต่ไม่มีการเรียนรู้รุ่นแล้วรุ่นเล่า ผู้แพ้ไม่รู้ไปไหน และว่าที่จริงแล้วผู้ชนะในปัจจุบันก็ไม่มีที่ไป

คุณครูบ้านนอกคนหนึ่ง นั่งลงคุยกับเด็กถึงชีวิตประจำวันของพวกเขาเกิด “นั่งร้าน” แล้ว
เด็กสนใจสิ่งใดเราเริ่มการเรียนรู้จากตรงนั้นก็เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กจัดการเรียนรู้ด้วย
ตนเองแล้ว มีคำถามว่าครูบ้านนอกไม่มีความสามารถจะทำต่อได้นั้นอาจจะจริง แต่จะว่าหมด
โอกาสโดยสิ้นเชิงนั้นอาจจะไม่ เพราะที่แท้แล้วการเรียนรู้และความรักมาด้วยกันดังที่ท่านอาจารย์
ได้เขียนเอาไว้ คุณครูทุกคนรักเด็กเป็นแน่นอน อย่างน้อยก็เมื่อเริ่มต้นชีวิตครู แล้วถ้ามีเวลา
และเป็นตัวของตัวเองมากพอ

คุณครูเองอาจจะรู้สึกว่าคุณเองไม่มีความสามารถ แต่หากเราเชื่อแนวคิด Zone of Proximal Development ของ Lev Vygotsky ดังที่ท่านอาจารย์ได้เขียนสรุปไว้แล้ว กล่าวคือเด็กพัฒนาเองได้ เราอย่างมาก แต่เมื่อถึงจุดหนึ่ง เด็กจะต้องการความช่วยเหลือเพื่อผลักเขาไปสู่ “นั่งร้าน” ถัดไป ครูมักถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่นี้ แต่ครูก็สามารถใช้กระบวนการกลุ่มของเด็กปฐมวัยเองทำหน้าที่นี้ได้ กล่าวอย่างเป็นรูปธรรมคือการละเล่นและการทำงานเป็นกลุ่มของเด็กๆ นั่นเอง ที่จะช่วยเหลือกัน ผลักกันและกัน ให้พัฒนาการไปสู่ขั้นต่อไปโดยธรรมชาติ

เขียนถึงตรงนี้แล้วก็อยากจะบอกว่าที่แท้แล้วครูบ้านนอกในชนบทที่มีทรัพยากร แหล่งเรียนรู้รอบตัวมีข้อได้เปรียบกว่าครูในโรงเรียนใหญ่มีชื่อเสียงในตัวเมืองด้วยซ้ำไป

ที่ผมนั่งด้านนอกของกำแพงโรงเรียนเขียนรายนามผู้บริจาคเงินสร้างกำแพงติดอยู่ตลอดแนว กำแพงหลายสิบเมตรไปตามเนินเขา ผนังละ ๑ ชื่อตัวใหญ่ๆ ผิดกับหลายโรงเรียนที่มักเป็น ภาพวาดของเด็กๆ บางทีโรงเรียนนี้อาจจะมีภาพวาดของเด็กๆ อยู่ที่ผนังด้านใน และอาจจะมีรูปนก หรือสิ่งสารพัด ชวนให้นึกถึงบทถัดไปของท่านอาจารย์ในหนังสือเล่มนี้ที่เขียนว่าภาพวาด ทิวทัศน์สุนทรียที่นอกหน้าต่างไม่ได้ ภาพผีเสื้อหรือผีเสื้อที่ฝาผนังผู้เขียนตัวจริงไม่ได้ ก็ยังชวนให้ เสียดายโอกาสของโรงเรียนนับหมื่นโรงทั่วประเทศไทยที่ปล่อยให้ผนังและผีเสื้อบินผ่านเด็กไปวันๆ หลายโรงเรียนในชนบทนั้นเรียกได้ว่าล้อมด้วยฝูงนกนับพันและฝูงผีเสื้อนับแสน

ที่บริเวณเวียงหนองล่อง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย อันเป็นบริเวณที่เกิดเหตุ ของตำนานกินปลาไหลเผือกแล้วเมืองนั้นก็ล่มลง บริเวณนี้มีป่าควายใช้เป็นที่เลี้ยงควายหลายฝูง ฝูงละ ๕๐-๑๐๐ ตัว รวมแล้วเป็นหลักพันอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่กว้างใหญ่ ไฟศาลหลายพันไร่ มีเขต둔กอินทรี นกปากห่าง นกกระยาง และน่าจะอีกหลายสิบชนิด รอบๆ เวียงหนองล่องนี้มีโรงเรียนนับสิบโรงที่สร้างกำแพงปิดตัวเองเอาไว้มิดชิดแล้วสอนวิชาชีววิทยา กัน อยู่ในห้องเรียน ทุกครั้งที่ผมขับรถเข้าไปดูควายผมจะนึกถึงนักเรียนตาต่างๆ ทุกครั้งไป

ท่าไมธรรมชาติและของจริงสำคัญ อาจารย์เขียนเอาไว้แล้วในบทถัดมาว่าคือการกระตุ้น
ประสาทสัมผัสทั้งห้าอันจะเป็นรากฐานของวงจรประสาทจำนวนมากในสมองของเด็กๆ ประเด็น
ที่ควรได้คือเราส่งเด็กปฐมวัยไปโรงเรียนอนุบาลวันนี้เพื่อกระตุ้นสมองของเขาให้พัฒนาในทาง
ที่ถูกที่ควร มิใช่เพียงเพื่อจะได้เกรดดีๆ อย่างฉาบฉวยกลับบ้าน

บทถัดมาท่านอาจารย์เล่าเรื่องไถ่ถอน หลายประเทศทางตะวันตกมีเทศกาลวันขอบคุณ
พระเจ้าซึ่งไถ่ถอนเป็นส่วนประกอบสำคัญของเทศกาลและคุณครูสมัยใหม่สามารถใช้ประโยชน์
จากไถ่ถอนเพื่อการเรียนรู้ได้หลากหลายวิธีมากกว่าแค่จัดประกวดวาดรูปไถ่ถอน

ที่บ้านนอกประเทศไทยมีเทศกาลประจำปีที่ได้ๆ และคุณครูรื่นเริงกันได้ปีละ ๓ ครั้ง
เป็นอย่างน้อย คือสงกรานต์ เข้าพรรษา และลอยกระทง เป็นสามเทศกาลหลักของทุกโรงเรียน
ที่สามารถฉวยโอกาสเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ทุกวิชาอย่างเป็นองค์รวมทั้งแต่วิทยาศาสตร์ไปจนถึง
ศีลธรรม นอกเหนือจากการประกวดหุ่นน้อยสงกรานต์ แห่เทียนพรรษา หรือขบวนแห่นางนพมาศ
จะเห็นว่าเราปฏิรูปการศึกษาได้ทุกวัน ทุกเดือน ทุกสามเดือนและทุกปี แต่แล้วปีต่อปีก็ผ่านไป
เหมือนเช่นทุกๆ ปี

ดังที่เขียนไว้ ลำพังบทแรกของหนังสือเล่มนี้ก็อธิบายการศึกษาปฐมวัยครบถ้วนแล้ว
เมื่ออ่านต่อไปจนหมดจะพบความสมบูรณ์ของเนื้อหา มีคำสำคัญที่จำเป็นต้องรู้และต้องใช้
อีกหลายคำ มักมีคำกล่าวว่ารู้อยู่หมดแล้วแต่ทำไม่ได้ ในทางปฏิบัตินิยม (pragmatism) หากทำไม่ได้
เราถือว่ายังไม่รู้

นายแพทย์ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์

คำนิยม

ความท้าทายในการพัฒนาทุนมนุษย์ในวันนี้ไม่ได้อยู่ที่ระบบการศึกษาเพียงอย่างเดียว แต่คือสังคมทั้งระบบที่กำลังพราก “ความเป็นมนุษย์” ไปจากเด็กๆ อย่างช้าๆ จนไม่แน่ว่า วันหนึ่งเด็กรุ่นใหม่อาจมีสภาพไม่ต่างจากหุ่นยนต์ แถมยังเป็นหุ่นยนต์ดกกระป๋องที่แพ้หุ่นยนต์ด้วยกันอีกด้วย แล้วตกลงมนุษย์จะมีอะไรดีกว่าหุ่นยนต์ เรื่องนี้เป็นที่ถกกันอย่างกว้างขวาง ในเวทีนานาชาติจิตวิทยา มีข้อสรุปรวมอย่างน้อย ๔-๕ เรื่องที่สำคัญในการเป็นมนุษย์ชาติ ที่ต่างจากหุ่นยนต์ ที่ไม่มีวันที่โลกอนาคตจะพัฒนา Artificial Intelligence ขึ้นมาเทียบเคียงมนุษย์ได้แน่นอน กล่าวคือ ๑. สายใยรักและความผูกพัน ความรักที่เกิดขึ้นบนความเจ็บปวด พร้อมๆ ไปด้วยการร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกัน ๒. จิตสำนึกและคุณธรรม ๓. จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ คิดนอกกรอบ มีความสำคัญเหนือกว่าความรู้ ๔. แรงบันดาลใจ ที่เราเรียกว่าพลังศรัทธาซึ่งจะทำให้มนุษย์เรามีพลังในการพัฒนาเกินร้อย

ขณะทำงานสำรวจจัดทุนชีวิต/ทุนชีวิต เพื่อวัดจิตสำนึกของเด็กที่มีต่อตนเองและต่อสังคม ที่ตนเองอาศัยอยู่ทั้งบ้าน ชุมชน โรงเรียนและเพื่อน บนตัวชีวิตที่พึงเสี่ยงสะท้อนจากเด็กเอง ในกลุ่มเด็กอายุ ๑๕-๑๘ ปี (ระดับมัธยมปลาย) ๓ กลุ่ม กลุ่มแรกคือเด็กในระบบการศึกษาปกติ โดยสุ่มตัวอย่างจากระบบการศึกษาทุกเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศ กลุ่มที่สองคือเด็กที่เรียนเก่งที่สุดของประเทศที่กำลังเข้าค่ายโอลิมปิก และกลุ่มสุดท้ายคือเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษาไทย พบว่า “เด็กกลุ่มที่เรียนเก่งที่สุดของประเทศสะท้อนพลังทุนชีวิตต่ำที่สุด แม้ว่าเด็กกลุ่มนี้พลังทุน

ชีวิตด้านครอบครัวที่ดีที่สุดและขึ้นชั้นดีเยี่ยม แต่ตรงกันข้ามกลับมีพลังชุมชนต่ำที่สุดและตกทุกตัว
ชีวิตในพลังชุมชน เขาขาดทักษะในการอยู่ร่วมกับสังคม อ่อนจิตสำนึกสาธารณะ” ขณะที่เด็ก
ที่หลุดออกจากระบบการศึกษาซึ่งเปราะบางมากๆ บางคนอนาถาไม่มีพ่อแม่ ผู้ใหญ่ใจดีเก็บเกี่ยว
เด็กเหล่านี้มาพัฒนา แต่กลับพบว่า มีพลังทุนชีวิตโดยเฉพาะด้านจิตสำนึกสาธารณะที่ดีกว่ากลุ่ม
ที่เรียนเก่งที่สุดของประเทศ นี่คือเหตุผลที่ทำให้ต้องเน้นย้ำเรื่องการสร้าง “จิตสำนึก” เพราะสังคม
ต้องการคนดีที่เก่ง ไม่ใช่ระบบพัฒนาให้เก่งแต่เห็นแก่ตัว

ด้วยประสบการณ์ดูแลพัฒนาการเด็กและวัยรุ่น ที่ดูแลเด็กมาหลายสิบปี ในการมารับ
การดูแลด้านพฤติกรรมในวัยรุ่น พบว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนเคสที่เข้ามาขอคำปรึกษา ต้องรักษา
คนที่พามา คือการปรับบุคลิกทัศนคติและเทคนิคการเลี้ยงลูกอย่างสร้างสรรค์ให้กับพ่อแม่ผู้ปกครอง
ที่เลี้ยงดูพ่อแม่ที่พาเด็กมา และอีก ๒๕% คือตามไปซ่อมคนที่ส่งเด็กมา นั่นคือครูที่โรงเรียน
“ดังนั้นโดยประสบการณ์กำลังจะสะท้อนให้เห็นว่า ระบบนิเวศของเด็กและวัยรุ่นป่วยมากกว่า
ตัวเด็ก ไม่ว่าจะร้ายแรงหรือยากจน แต่หากขาดความรักความใส่ใจที่พอดี พร่องมีน้อยหรือให้มาก
จนเกินไปที่เรียกว่าเลี้ยงจนล้นรัก ล้นส่งผลกระทบต่อลูกได้ทั้งสิ้น”

ระบบนิเวศของเด็กเปลี่ยนไป นอกจากบ้านเปลี่ยน โรงเรียนก็เปลี่ยน ถ้าให้หมอมาเป็น
นักเรียนสมัยนี้ ก็ไม่แน่ใจว่าจะสอบติดหรือเปล่า เพราะข้อสอบเราเป็นระบบแพ้คัดออก (High
Stake test) เมื่อเป็นระบบนี้ วิธีออกข้อสอบวิธีเดียวก็คือต้องออกแบบให้มีคนแพ้ ทุกคนก็ต้อง
ดิ้นรนเพื่อชนะ ก็ต้องอ่านหนังสือให้นักขึ้น เด็กอนุบาลไปเรียนคอร์สประถม เด็กประถมต้น
ก็ไปเรียนของประถมปลาย ทั้งหมดนี้ทำไปเพื่อแค่เอาชนะข้อสอบให้ได้ แล้วข้อสอบก็ยิ่งออกยาก
ขึ้นไปอีกเพื่อจะหาผู้แพ้ให้ได้ วิชาเรียนปัจจุบันจึงแน่นไปด้วยแบบเรียนมากกว่าแบบฝึกหัด
อัตถัพยูเข้าไปตั้งแต่เล็ก ยากกว่าที่คนสมัยก่อนต้องเจอมาก สมัยก่อนตอนบ่ายเราสามารถ

เล่นได้อย่างอิสระเสรี (Free Play) เด็ยวันนี้เด็กไม่เล่นแล้ว เพราะต้องเอาเวลาไปเตรียมตัวเพื่อเอาชนะเพื่อน และเมื่อมีผู้ชนะ ก็ต้องมีผู้แพ้ ผู้แพ้จะรู้สึกอย่างไรถ้าเขารู้สึกเป็นผู้แพ้ตั้งแต่อนุบาล และแพ้มาตลอดอย่างต่อเนื่อง ขาดความเชื่อมั่น รู้สึกต่ำต้อยไร้คุณค่าจนมีความรู้สึกสิ้นหวัง กับพึงระบบการศึกษาที่ออกแบบมาแข็งตัว (Learn Helplessness)

ชุมชนก็เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ไม่มีความยั่งยืน อยู่แบบตัวใครตัวมัน ไม่เหมือนสมัยก่อน ที่ทุกคนในละแวกบ้านรู้จักกันหมด คนแปลกหน้าเข้ามาในชุมชนเราก็อู้ เด็ยวันนี้เดินกันขำกั๊ว แต่ผู้สูงวัยอยู่ในชุมชนแท้ๆ ตอนเสียชีวิตไปไม่มีใครรู้เลย นี่คือการอ่อนแอที่เกิดขึ้น ชุมชนโรงเรียน ครอบครัว สามอย่างนี้คือระบบนิเวศของเด็กที่จะหล่อหลอมเขา การเติบโตของเด็กต้องผ่านการเลียนแบบพฤติกรรม เมื่อระบบนิเวศเป็นแบบนี้ เขาจะหาต้นแบบที่ดีได้ยาก นี่คือการอ่อนแอที่พยายามจะวิเคราะห์ให้เห็นว่า ในขณะที่เรามุ่งหวังให้เด็กเป็นคนดี แต่ทำไมเด็กสมัยนี้เขาให้ความสำคัญกับความเก่งมากกว่า ก็เพราะระบบทุกอย่างรอบตัวมันถูกวางให้เขาเดินไปแบบนั้น

แม้แต่ทัศนคติเดิมที่ผู้ใหญ่ทุกคนต่างเข้าใจว่า เด็กทุกคนที่เกิดมาเปรียบเสมือนผ้าขาว ลวดลายที่เกิดขึ้นบนผ้ามาจากการเลี้ยงดูและสภาพแวดล้อม แต่หากเปิดโลกทัศน์ (Growth mindset) บนความเข้าใจในหลักพัฒนาการเด็ก ก็จะเข้าใจได้ทันทีว่า **“เด็กทุกคนเกิดมา ไม่ใช่ผ้าขาว อย่าเข้าใจผิด แต่เขาเหล่านั้น เกิดมาใสบริสุทธิ์บนพื้นฐานอารมณ์ตั้งแต่เกิดที่แตกต่างกัน (Temperament) ลวดลายที่เกิดบนผ้าที่มีสีพื้นแตกต่างกันนั้น มาจากการเลี้ยงดูและสภาพแวดล้อมตามความสามารถของเด็กแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน”** หากเข้าใจและเปิดมุมมอง การเลี้ยงลูกแบบเปรียบเทียบและการใช้ระบบแพ็คต้อออกตั้งแต่ฟันน้ำนมก็ไม่ควรจะเหมาะสม การเรียนรู้ของเด็กผ่านการเล่น มีความสุข พัฒนาให้กลายเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ บนหน้าที่ของผู้ใหญ่ในการเล่นบทบาทเป็นนักเลาความคิดที่ท้าทาย ให้เด็กเกิดพัฒนาการบนความยากลำบาก

ขั้นพื้นฐาน (Scaffolder) ที่ไม่ไปทำลายซึ่งจินตนาการ แรงบันดาลใจ และการฝึกฝนคุณธรรม
ประจำใจตั้งแต่เด็กเล็กๆ ได้เป็นอย่างดี

ผมรู้สึกเป็นเกียรติที่ ท่าน ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช อาจารย์ที่ผมเคารพรักได้เรียบเรียง
หนังสือ บันทึกชุด พลังแห่งวัยเยาว์ ที่ตีความจากหนังสือ The Importance of Being Little :
What Young Children Really need from Grownups ซึ่งเขียนโดย Erika Christakis โดยเนื้อหา
ในหนังสือชุดนี้สะท้อนให้เห็นความสำคัญในการพัฒนาเด็กๆ ด้วยการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
ต่อสมองส่วนคิดขั้นสูง อีกทั้งผู้ที่เรียบเรียงเนื้อหามากด้วยประสบการณ์ที่ได้ใส่การวิเคราะห์
บนสถานการณ์ และวิวัฒนาการจริงในสังคมไทย เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจทั้งสาระและความเป็นจริง
ตามบริบทสังคมไทย เชื่อมั่นว่า เป็นหนังสือที่มีคุณค่าต่อทั้งวงการศึกษาและวงการพัฒนา
ทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ขอขอบคุณ
รศ.นพ.สุริยเดว ทรีปาตี

คำนำ

ปัจจุบัน ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเล็ก ยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน สิ่งที่กำลังเกิดขึ้นขณะนี้คือ พ่อแม่ / ผู้ปกครอง แข่งกันส่งลูกเข้าเรียนตั้งแต่อายุที่น้อยลงไปเรื่อยๆ เดียวนี้เท่าที่ทราบสองขวบพ่อแม่ก็ส่งให้ไปโรงเรียนกันแล้ว และยิ่งความคาดหวังของพ่อแม่ ที่สวนทางกับพัฒนาการที่แท้จริงของลูก ความคาดหวังให้ลูกอ่านออกเขียนได้ตั้งแต่วัยก่อนเกณฑ์ กลายเป็นเรื่องที่กลับมาทำร้ายพัฒนาการของลูกโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และกดดันให้ครูศูนย์เด็กเล็กเร่งพัฒนาเด็กเกินวัย

หนังสือ “พลังแห่งวัยเยาว์” เขียนโดย ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช รองประธานกรรมการมูลนิธิสยามกัมมาจล ซึ่งเขียนไว้ในบล็อก Gotoknow เป็นบันทึกตีความจากหนังสือ The Importance of Being Little : What Young Children Really Need from Grownups ซึ่งเป็นหนังสือติดอันดับขายดีของ New York Times Bestseller เขียนโดย Erika Christakis จะทำหน้าที่ปูพื้นฐานความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับพ่อแม่หรือใครสักคนที่ต้องดูแลเด็กเล็กให้เข้าใจว่าตนเองมีอิทธิพลแค่ไหนต่อการปูรากฐานของชีวิตของคนคนหนึ่ง หนังสือเล่มนี้ได้ส่องแสงให้เราเห็นว่า

“...เด็กเล็กมีพลังของการเรียนรู้มากกว่าที่เราคิด โดยที่เด็กจะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา หากผู้ใหญ่ทำความเข้าใจเด็ก และรู้วิธีส่งเสริมการเรียนรู้ เด็กจะเติบโตเต็มศักยภาพและเป็นคนดี มีประโยชน์ต่อสังคม มากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้มากมาย” ดังคำกล่าวของ ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช ในหนังสือเล่มนี้

คุณหมอประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์ เคยกล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยคือรากฐานของชีวิตและเป็น “เวลาวิกฤต” คือเป็น “โอกาสทอง” ในการวางรากฐาน บุคลิก และตัวตนของคนคนหนึ่ง ซึ่งในวันข้างหน้าจะเป็นอย่างไรนั้น ขึ้นกับรากฐานของปฐมวัยนั่นเอง และหาก “เวลาทอง” นี้ผ่านไปแล้ว ก็ไม่สามารถย้อนกลับมาได้ จะปูพื้นฐานใหม่ก็ยากเย็นเสียแล้ว หนังสือเล่มนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึง “พลังแห่งการเรียนรู้” ของเด็กปฐมวัย ที่หากพ่อแม่ หรือ ครูศูนย์เด็กเล็กที่เข้าใจจะสามารถใช้ช่วงเวลาน้อยนักนี้เป็นโอกาสทองในการพัฒนาลูกหลานได้อย่างคุ้มค่า

หนังสือเล่มนี้ ยังพุ่งเป้าไปในช่วงวัยเด็กเล็กถึงช่วงเข้าสู่วัยเรียน ซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้นของเวลาการเรียนรู้ที่มีค่ายิ่งของชีวิต และเป็นช่วงเวลาที่ย่อมนไหวมากที่สุด ที่คนรอบข้างจะต้องปฏิบัติต่อพวกเขาเหล่านั้นอย่างเข้าใจ และการปฏิบัติแบบไหนเล่าที่ถูกต้องตามกระบวนการพัฒนาการของเด็กเล็กในแต่ละด้าน ซึ่งหนังสือเล่มนี้ ได้ให้ความรู้ และแนวทางปฏิบัติไว้อย่างไรก็ดีต้องขึ้นอยู่กับการเปิดใจยอมรับของพ่อแม่ ของครูศูนย์เด็กเล็ก เป็นสำคัญ เพราะบางเรื่องอาจจะขัดกับความเข้าใจและค่านิยมของสังคมไทยต่อการจัดการศึกษาของเด็กเล็ก

มูลนิธิ หวังว่าหนังสือเล่มนี้ จะมีส่วนช่วยให้พ่อแม่และครูศูนย์เด็กเล็ก ได้เห็น “พลังแห่งการเรียนรู้” ในตัวเด็กน้อยทุกคนและทำหน้าที่ส่งเสริมให้พวกเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ในวันข้างหน้า

มูลนิธิสยามกัมมาจล

คำนำ

หนังสือ พลังแห่งวัยเยาว์ นี้ รวบรวมจากบันทึกใน บล็อก Gotoknow ที่ลงสัปดาห์ละตอน ตั้งแต่วันที่ ๑๗ พฤษภาคม ถึง ๙ สิงหาคม ๒๕๖๑ รวม ๑๓ ตอน (<https://www.gotoknow.org/posts/tags/พลังแห่งวัยเยาว์>) โดยบันทึกดังกล่าวตีความจากหนังสือ The Importance of Being Little : What Young Children Really Need from Grownups ซึ่งเป็นหนังสือ New York Times Bestseller เขียนโดย Erika Christakis

เป้าหมายของการเผยแพร่หนังสือเล่มนี้ คือแนวทางพัฒนาเด็กเล็กให้เต็มศักยภาพที่น่าเสียดายว่า แนวทางที่สังคมปัจจุบันยึดถือ ส่วนหนึ่งมาจากความเข้าใจผิด นำไปสู่วิธีปฏิบัติต่อเด็กที่ไม่ถูกต้อง มีความสิ้นเปลืองโดยไม่จำเป็น และที่สำคัญ มีผลลดทอนโอกาสเติบโตพัฒนาเต็มศักยภาพของเด็ก โดยที่พ่อแม่หรือผู้ใหญ่จัดสิ่งของให้แก่เด็กด้วยความรักความหวังดี แต่ส่งผลด้านลบต่อการพัฒนาการของเด็ก

ในปัจจุบันการดูแลและพัฒนาเด็กเล็ก หรือเด็กก่อนวัยเรียน กำลังถูกวิธีการในโรงเรียนเข้าครอบงำ ความเป็น “preschool” กำลังถูกทำให้เป็น “school” โดยตั้งเป้าหมายเน้นการเรียนรู้ วิชา หรืออ่านออกเขียนได้คิดเลขเป็น แทนที่จะเน้นพัฒนา “ความเป็นเด็ก” ให้เต็มศักยภาพ

หนังสือเล่มนี้มุ่งแสดงให้เห็นว่า วัยเยาว์ของเด็กเล็กมีพลังและคุณค่าในตัวของมันเอง ในทางปฏิบัติผู้ดำเนินการระบบดูแลและพัฒนาเด็กเล็ก ต้องระมัดระวังไม่ตกหลุมพรางของพลังแฝงต่างๆ ที่ทำลายโอกาสพัฒนาเต็มศักยภาพของความเป็นเด็ก ในนามของเจตนาดีบ้าง แฝงผลประโยชน์ทางธุรกิจบ้าง ที่เมื่อดำเนินการแล้ว เด็กเสียประโยชน์ ตามรายละเอียดต่างๆ ที่กล่าวในหนังสือเล่มนี้

คนกลุ่มแรกที่เป็นต้นเหตุให้ระบบ “การดูแลและพัฒนา” เด็กเล็ก เดินผิดทางคือพ่อแม่ (ส่วนใหญ่ แต่ไม่ใช่ทั้งหมด) โดยตั้งเป้าหมายต่อศูนย์เด็กเล็กในทางที่ผิด คือต้องการให้เรียนวิชาการ ส่งผลให้เด็กขาดโอกาสเล่นอิสระเพื่อฝึกจินตนาการ เพื่อฝัน และการริเริ่มสร้างสรรค์ รวมทั้งขาดโอกาสฝึกทักษะปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนๆ และต่อผู้ใหญ่คือครูเด็กเล็ก มีผลให้พัฒนาการทางสังคมและอารมณ์ด้อยลงไป

แน่นอนว่า คนกลุ่มใหญ่ที่มีอิทธิพลต่อระบบ “การดูแลและพัฒนา” เด็กเล็ก คือหน่วยงานที่กำกับดูแลศูนย์เด็กเล็ก ที่หากดำเนินการสนองความต้องการของพ่อแม่ส่วนใหญ่ ระบบ “การดูแลและพัฒนา” เด็กเล็ก ของไทยก็จะเดินผิดทาง

บุคคลสำคัญยิ่งใน “การดูแลและพัฒนา” เด็กเล็ก รองจากพ่อแม่ คือครูเด็กเล็ก ที่ในอดีตมคดแล้ว ต้องผ่านการฝึกฝนมาอย่างดี และมีทักษะในการทำหน้าที่อย่างถูกต้อง คือเราต้องได้คนเก่ง ดี มีความสามารถ และรักเด็ก มาเป็นครูหรือผู้ดูแลเด็ก และควรพัฒนามาตรการส่งเสริมให้คนรักเด็กพัฒนาตนเองมาเป็นผู้ดูแลเด็ก และหากพิสูจน์ได้ว่า มีสมรรถนะเข้าเกณฑ์มาตรฐาน ควรได้รับค่าตอบแทนที่สูงในระดับกึ่งกลางของเงินเดือนครูในปัจจุบัน คือเดือนละ ๔ หมื่นบาท เป็นรายได้ขั้นต่ำ

เมื่ออ่านหนังสือเล่มนี้ไปเรื่อยๆ จะพบว่า ค่าใช้จ่ายในการดูแลพัฒนาเด็กเล็กที่จ่ายซื้อสิ่งของปรนเปรอเด็กนั้น หลายส่วนไม่มีความจำเป็น ในหลายกรณีแทนที่จะเป็นคุณ กลับเป็นโทษต่อเด็ก คือทำให้เด็กพัฒนาไม่เต็มศักยภาพ

สิ่งที่น่ายินดียิ่งของสังคมไทยคือ การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๕๔ ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กเล็ก และระบุแนวทางพัฒนาเด็กเล็กที่ถูกต้องไว้อย่างชัดเจน

หนังสือ พลังแห่งวัยเยาว์ เล่มนี้ จัดพิมพ์เผยแพร่เพื่อสนองเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ
ดังกล่าว

ผมขอแสดงความระตอผู้มีส่วนยกร้างข้อความในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๕๔ ส่วน
ที่ว้าด้วยการพัฒนาเด็กเล็ก ขอขอบคุณท่านอาจารย์ ดร. สายสุรี จุติกุล รองประธานและกรรมการ
ผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ (และท่านอื่นๆ) ผู้มีส่วนขับเคลื่อน
ให้สังคมไทยเห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็กเล็ก และยังได้กรุณาเขียนคำนิยม รวมทั้ง
ขอบคุณผู้เขียนคำนิยมอีกสองท่าน คือ รศ. นพ. สุริยเดว ทรีปาตี และอาจารย์ธิดา พิทักษ์สินสุข
ขอขอบคุณท่านผู้มีส่วนจัดทำหนังสือ คือคุณเกื้อกมล นิยม แห่งสำนักพิมพ์สานอักษร
คุณปิยาภรณ์ มัณฑะจิตร และคุณนาถชิดา อินทร์สอาด แห่งมูลนิธิสยามกัมมาจล ขอทุกท่าน
ได้รับกุศลผลบุญแห่งการทำคุณประโยชน์ต่อเด็กไทยผ่านการจัดทำหนังสือเล่มนี้โดยทั่วกัน

ในการติดต่อขอคำนิยมจากท่านอาจารย์ ดร. สายสุรี จุติกุล ท่านได้กรุณามอบหนังสือ
แนวแนะวิธีการเลี้ยงดู ดูแล และพัฒนาเด็กปฐมวัย ตามสมรรถนะ เพื่อเพิ่มคุณภาพเด็กตามวัย
๐-๕ ปี มีรายละเอียดมากกว่าหนังสือ พลังแห่งวัยเยาว์ อย่างมากมาย สามารถดาวน์โหลด
ได้ฟรีที่ <http://www.onec.go.th/index.php/book/BookView/1579> และทำให้พบว่า ในเว็บไซต์
ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา มีหมวดสื่อสิ่งพิมพ์ หมวดย่อย การศึกษาปฐมวัย ที่มี
เอกสารดีๆ ด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัยจำนวนมาก จึงขอแนะนำไว้

วิจารณ์ พานิช

๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

สารบัญ

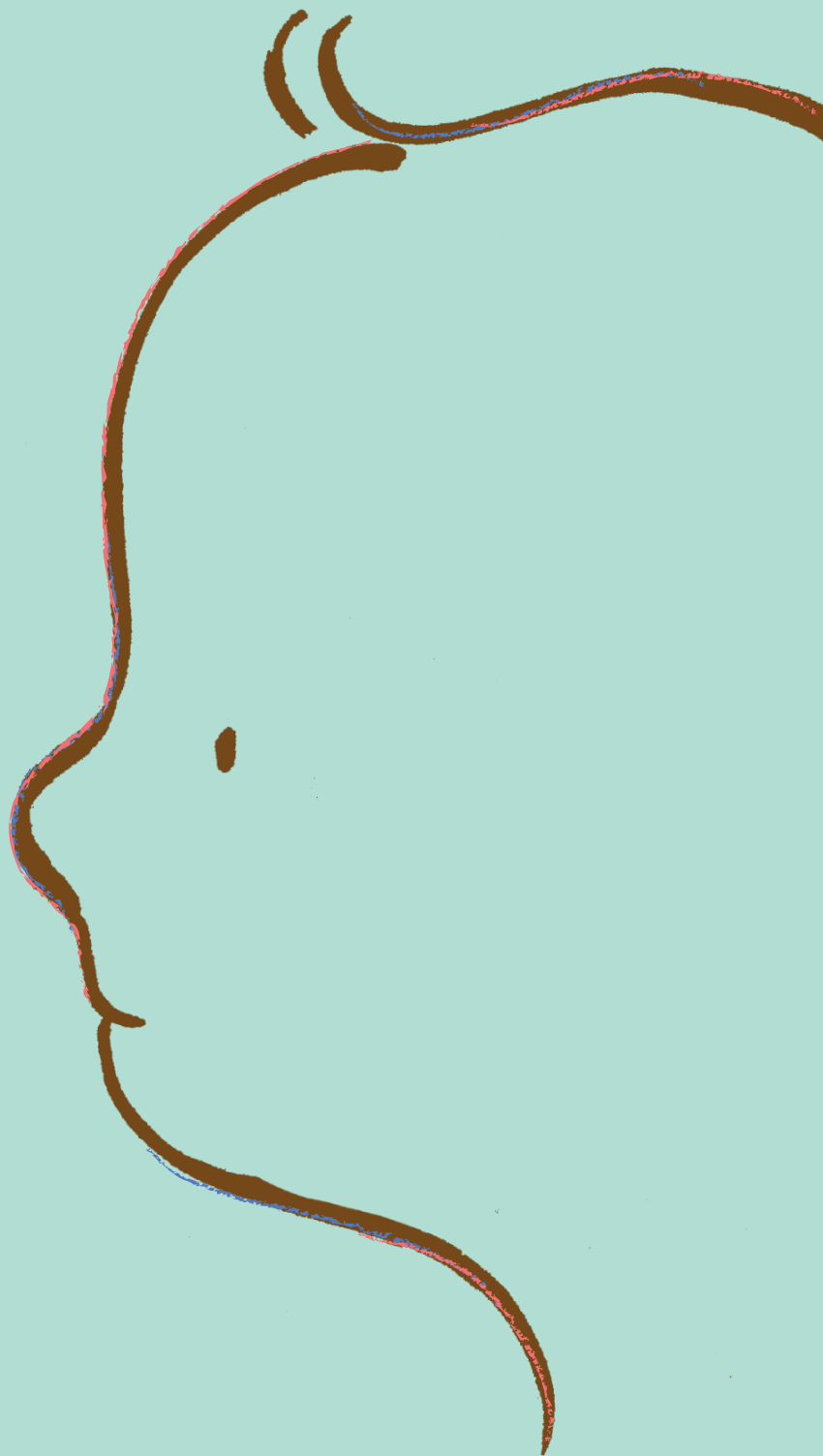
บทที่ ๑	มองเด็กให้เป็นเด็ก	๒๓
บทที่ ๒	ผู้เรียนรู้ตัวเล็กๆ คือครู	๓๗
บทที่ ๓	พื้นที่เรียนรู้	๕๙
บทที่ ๔	พลังสร้างสรรค์ของเด็ก	๗๙
บทที่ ๕	เรียนรู้ไร้มาตรฐาน	๙๙
บทที่ ๖	เด็กในสังคมแยกส่วน	๑๑๕
บทที่ ๗	พื้นที่เพื่อการเล่นตามธรรมชาติของเด็กอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม	๑๓๓
บทที่ ๘	โลกวัตถุนิยมขัดขวางพัฒนาการเด็ก	๑๔๙
บทที่ ๙	ความลับของวัยเด็ก	๑๖๙
บทที่ ๑๐	ภาษาของเด็ก	๑๘๗
บทที่ ๑๑	บทบาทของผู้ใหญ่	๒๐๓
บทที่ ๑๒	เส้นผมบังภูเขາ	๒๒๕
บทที่ส่งท้าย		๒๓๕

บันทึกชุด พลังแห่งวัยเยาว์ นี้ ตีความจากหนังสือ The Importance of Being Little :
What Young Children Really Need from Grownups ซึ่งเป็นหนังสือ New York
Times Bestseller เขียนโดย Erika Christakis ผู้เคยทำงานเป็นครูเด็กเล็ก
ได้รับใบรับรองคุณวุฒิครูก่อนอนุบาล ถึง ป.๒ ของรัฐแมสซาชูเซตส์ สหรัฐอเมริกา
และเคยเป็นอาจารย์ของมหาวิทยาลัยเยล ที่ The Yale Child Study Center
หนังสือเล่มนี้สื่อสารว่า เด็กเล็กมีพลังของการเรียนรู้มากกว่าที่เราคิด
โดยที่เด็กจะเรียนรู้ อยู่ตลอดเวลา หากผู้ใหญ่ทำความเข้าใจเด็ก
และรู้วิธีส่งเสริมการเรียนรู้ เด็กจะเติบโตเต็มศักยภาพ
และเป็นคนดีมีประโยชน์ต่อสังคม มากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้มากมาย

บทที่ ๑

มอง

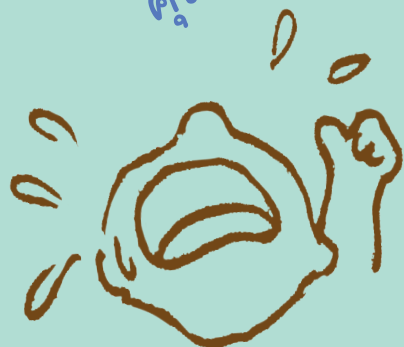
เด็กให้เป็นเด็ก

คุณคิดว่า...เด็กเป็นเช่นไร?

เด็กต้องการอะไร?

แน่ใจไหมว่า...

คำตอบของคุณถูกต้อง

หากเรามองเด็กผิดพลาดไปจากความเป็นจริง

แล้วสิ่งที่เราปฏิบัติต่อเด็กแบบผิดๆ

จะส่งผลอย่างไร

บันทึกแรกของชุด พลังแห่งวัยเยาว์ นี้ คือความจากบทนำ (Preface) ของหนังสือ
สื่อความเห็นของผู้เขียนว่า วัยเด็กเล็กเป็นวัยที่มีพลังเหลือเฟือ มีความสามารถ มีความฉลาด
กว่าที่เราเข้าใจ รวมทั้งหากผู้ใหญ่รู้จักสังเกตจากปฏิสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกันกับเด็ก
จะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจมากของผู้ใหญ่ แต่ก็ป็นวัยที่อ่อนไหวต่อภัยอันตรายด้วย
และภัยอันตรายอย่างหนึ่งคือพฤติกรรมของผู้ใหญ่ ที่ปฏิบัติต่อเด็กด้วยความรัก แต่กลับเป็น
การทำลายเด็ก

สิ่งที่ผู้ใหญ่ควรเอาใจใส่คือ สิ่งที่เกิดขึ้นในสมองของเด็ก สมองเด็กเกิดมาพร้อมกับ
ศักยภาพในการเรียนรู้และพัฒนา

ความเข้าใจที่ผิดพลาด

ความเข้าใจที่ผิดพลาดเกี่ยวกับเด็ก คือมองว่าเด็กเปรียบประดุจ “ผ้าขาว” หรือ “แก้ว” ที่ว่างเปล่า ไม่มีอะไรอยู่ในตัวและในหัวเลย รอให้ผู้ใหญ่ “วาด” หรือ “บรรจุ” สิ่งต่างๆ เข้าไป

“เด็ก” ในความหมายของหนังสือนี้ หมายถึงเด็กช่วงวัย ๓ - ๖ ขวบ หรือที่เรียกว่าเด็กเล็ก หรือเด็กก่อนวัยเรียน เด็กเหล่านี้เข้าชั้นเรียนก่อนอนุบาลและอนุบาลในฐานะ “บุคคล” ที่มีความซับซ้อน จากการได้พัฒนาความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ในชุมชน สัมพันธ์และหล่อหลอมโดยวัฒนธรรม หรือพื้นที่เรียนรู้มากมายของเขา ก่อนที่จะมาเข้าชั้นเรียน

การเรียนรู้หลักของเด็กในช่วงแรกของชีวิต ได้จากปฏิสัมพันธ์ (relationship) หรือกล่าวได้ว่า เป็นการเรียนรู้ในมิติทางสังคม (social dimension of learning) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตของมนุษย์ และผมตีความว่า การนำเด็กเล็กไปเข้าโรงเรียนชั้นเด็กเล็กและอนุบาล ก็เพื่อเปิดพื้นที่การเรียนรู้ (learning space) ของเด็กให้กว้างขึ้น กว่าพื้นที่เรียนรู้ในครอบครัว และในสังคมเพื่อนบ้านใกล้เคียง

จุดเน้นของการเรียนรู้ของเด็กแบ่งได้เป็น ๓ จุดคือ (๑) พื้นที่ (location) (๒) ระบบ (delivery system) และ (๓) กระบวนการ (learning process) จุดอ่อนของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กเล็กในปัจจุบันคือ มักเน้น “พื้นที่” กับ “ระบบ” ละเลย “กระบวนการ” ความไม่ศรัทธาต่อคุณภาพการศึกษาสำหรับเด็กเล็ก ทำให้เกิดแนวคิดสุดโต่งว่า หากรักและปรารถนาดีต่ออนาคตของลูกจริงแล้วละก็ จงอย่าส่งลูกเข้าเรียนชั้นเด็กเล็ก ให้เลี้ยงและฝึกฝนลูกเอง

แต่ผู้เขียน (Erika Christakis) บอกว่า ตนมองโลกในแง่ดีว่า เด็กเกิดมาพร้อมกับศักยภาพในการเปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงคือธรรมชาติของพัฒนาการเด็ก ประสบการณ์ในชีวิตผิดๆ ก็อาจมีประสบการณ์ใหม่มาช่วยให้แก้ไขการเรียนรู้ที่ผิดพลาดได้

ความก้าวหน้าด้านการศึกษาของเด็กเล็ก
 ได้จากการวิจัย ซึ่งสมัยนี้ก้าวหน้ามาก แม้ความรู้จาก
 ผลการวิจัยเหล่านี้จะได้รับการนำไปบรรจุเป็นนโยบาย
 สู่การประยุกต์ใช้ *ช้ามาก* ก็ตามที แต่ก็มีความก้าวหน้า
 ดังจะเห็นได้จากการที่การศึกษาของเด็กเล็กของไทยได้รับความเอาใจใส่ ถึงกับบรรจุไว้
 ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และมีการจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน สนับสนุนศูนย์เด็กเล็ก

หนูอยาก
 ออกไปเล่นที่สนาม

แต่การลงทรัพยากรสนับสนุนการศึกษาของเด็กเล็กจะได้ประโยชน์น้อย หรือสูญเปล่า หากใช้ทรัพยากรไปกับกิจกรรมที่ไร้ความหมาย จากความเข้าใจผิด การตีความผิด และ ความไร้เดียงสา ดังเห็นได้จากการใช้งบประมาณของระบบการศึกษาไทย ซึ่งผมเพิ่มสาเหตุ จากผลประโยชน์ (ที่ไม่เหมาะสมไม่ควร) เข้าไปด้วย

คำแนะนำของผู้เขียนที่น่าสนใจมากคือ ในหลายกรณี การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กเล็ก โดยผู้ใหญ่ ที่ดีที่สุดคือ “อย่าเข้าไปยุ่ง” (getting-out-of-the-way) กล่าวใหม่ว่า เด็กเล็กต้องการ การเล่นอิสระ มากกว่าการฝึกฝน

กระบวนการที่ทุกคนทำได้
ไม่ต้องลงเงินทุนเยอะ
แค่ลงทุนจิตใจ
ปล่อยให้เด็กมีเวลาเล่นอิสระบ้าง
อย่าเข้าไปยุ่งกับเด็กมากนักจะคะ

มุมมองต่อตัวเด็ก

เราต้องมองเด็กจากสองกระบวนทัศน์ คือ “กระบวนทัศน์พร่อง” กับ “กระบวนทัศน์เต็ม” หากเปรียบเทียบเป็นแก้วน้ำ ผู้ใหญ่ต้องมองเด็กเป็นทั้ง “แก้วน้ำที่พร่อง” และ “แก้วน้ำที่เต็ม” คือเด็กไม่ใช่ทั้ง “แก้วเปล่า” และ “แก้วเต็ม” แต่เป็นแก้วที่มีน้ำบางส่วน และพร่องอยู่ในส่วนใหญ่ บทบาทของผู้ใหญ่ คือ ช่วยส่งเสริมเอื้ออำนวยให้เด็กได้ต่อเติม ส่วนที่พร่องของตนเอง จากส่วนที่มีอยู่แล้ว ให้เกิดพัฒนาการที่เต็มศักยภาพทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ

ผู้ใหญ่จะช่วยเหลือเด็กได้ ต้องมองให้ทะลุเข้าไปเห็น “กระบวนทัศน์” ของเด็ก ซึ่งจะทำให้เห็นได้ต้องฟังเด็ก ไม่ใช่สอนเด็ก ฟังและเสวนากับเด็ก เพื่อให้เด็กทำความเข้าใจกับสิ่งหรือเรื่องราวที่อยู่ในบทเสวนา และในขณะเดียวกันผู้ใหญ่ก็ทำความเข้าใจมุมมอง หรือกระบวนทัศน์ของเด็กด้วย หากผู้ใหญ่มีกระบวนทัศน์เช่นนี้ การเลี้ยงเด็กก็จะกลายเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่น่าสนใจ สนุก และยิ่งใหญ่

ข้อผิดพลาดสำคัญของผู้ใหญ่อายหนึ่ง คือการสร้างสภาพแวดล้อมแบบผู้ใหญ่ (adultify) ให้แก่เด็ก ซึ่งก็คือ การเลี้ยงเด็กแบบเอาผู้ใหญ่ ความคิดของผู้ใหญ่ เป็นตัวตั้ง

เด็กต้องการ “พื้นที่” และ “เวลา” สำหรับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการของตน เด็กควร
ได้มีโอกาสมีชีวิตวัยเด็กที่มีความสุข และได้เรียนรู้จากความเป็นเด็กของตนอย่างเต็มเปี่ยม
แต่ในยุคปัจจุบัน เด็กถูก “เร่ง” ทั้งจากความคาดหวังของพ่อแม่ และจากสรีรวิทยาภายในร่างกาย
ของตนเอง ที่เด็กยุคนี้เป็นหนุ่มเป็นสาวเร็วมาก ผลการวิจัยในสหรัฐอเมริกาบอกว่า เด็กผู้หญิง
ในประเทศนั้น ร้อยละ ๑๐ เริ่มเข้าสู่วัยแตกเนื้อสาว (puberty) ที่อายุ ๘ ปี ในขณะที่สมัยก่อน
(คงจะราวๆ หนึ่งศตวรรษ) ผู้ใหญ่ที่บ้านนอกที่ผมเกิดและโต เล่าให้ผมฟังเมื่อ ๗๐ ปีก่อน
ว่า เด็กผู้หญิงผู้ชายอายุสิบห้าปียังแก้ผ้าอาบน้ำคลองกันอยู่ คือยังไม่มีสัญญาณการแตกเนื้อสาว
แตกเนื้อหนุ่ม

เมื่อ ๓๕ ปีมาแล้ว เมื่อลูกสาวคนที่สองของผมอายุ ๑๑ ขวบ เธอเริ่มมีประจำเดือน
ปาที่เลี้ยงดูเธอตกใจมาก ว่าทำไมเร็วขนาดนั้น เมื่อสองสามปี
มาแล้ว มีคนเล่าให้ผมฟังว่า การคลอดที่ศิริราช
ในปีนั้น แม่ที่อายุน้อยที่สุดคือ ๙ ขวบ

ข้อมูลข้างต้น สะท้อนว่ามนุษย์
ยุคปัจจุบันมีวัยเด็กที่สั้นลงมากหลายปี
มีช่วงเวลาฝึกฝนตนเองจากความเป็นเด็กสั้นลง
มาก หากผู้ใหญ่เข้าไป “adultify” สภาพแวดล้อม
ของเด็ก ก็จะเป็นการทำลายโอกาสใช้ช่วงเวลา
ที่เป็นเด็กเพื่อการสร้างคุณภาพชีวิตสูงสุด

ย้ำว่า คนเราควรได้รับโอกาสเรียนรู้
และพัฒนาตนเองตามวัย ตามธรรมชาติของวัย
ไม่ควรเร่งให้เด็กเรียนรู้เร็วกว่าวัย

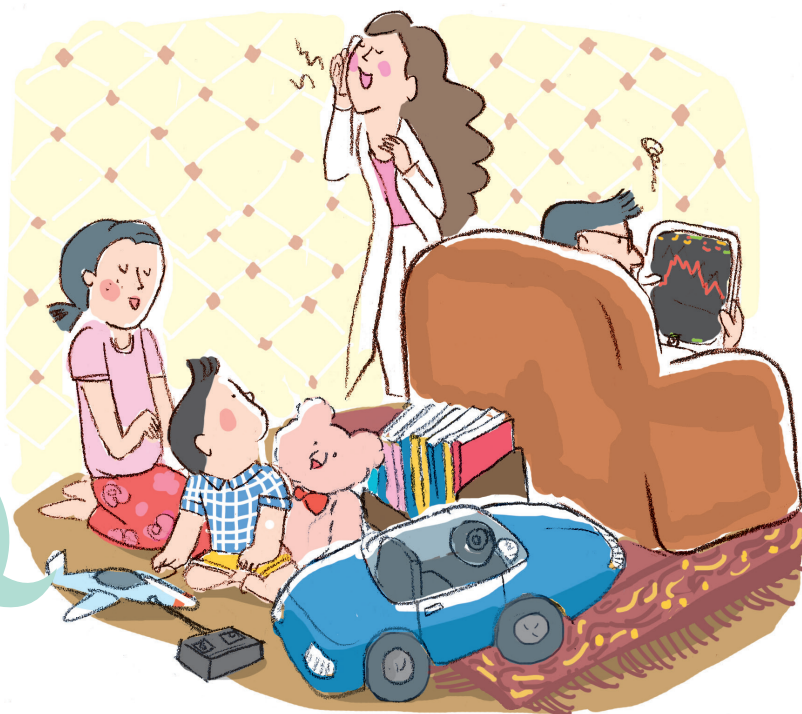

มุมมองต่อการเรียนรู้ของเด็ก

การเรียนรู้ (learning) และความรัก (love) เป็น “สองสิ่งเดียวกัน” สำหรับเด็ก และเป็นสองสิ่ง
ที่เสริมกัน เด็กมีการเรียนรู้ในทุกกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเล่นอิสระ (free play)
การเล่นกับเพื่อน การฝึกใช้คำแปลกๆ การก่อสร้าง การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ การตั้งคำถาม
และการมีสัญชาตญาณด้านตัวเลข ความช่างสังเกตและมีอารมณ์ขัน ความอยากรู้อยากเห็น
และจินตนาการไร้ขอบเขต ความสนใจแปลกๆ ความมีจริยธรรมในกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

ในการจัดการเรียนรู้ของเด็กนั้น มีทั้งส่วนที่ขาดและส่วนที่เกิน เด็กจำนวนหนึ่ง
ในครอบครัวที่ด้อยฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจ เด็กมักขาดทั้งทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้
และปฏิสัมพันธ์ที่ดี โดยเฉพาะการ
ได้รับความรัก แต่ในอีกซีกหนึ่ง
เด็กในครอบครัวที่มีฐานะดี
มักถูกมอมเมาด้วยสิ่งของ
และความเอาใจใส่ผิดๆ
คือให้แก่เด็กตามที่คุณใหญ่
คิด ไม่ใช่ให้ตามที่เด็ก
ต้องการ

หนูอยากให้
พ่อกับแม่มาเล่นด้วย

เด็กเล็กต้องการอะไร คำตอบอยู่ในหนังสือ

The Importance of Being Little และในบันทึกชุด พลังแห่งวัยเยาว์ นี้ ที่มีเป้าหมาย
สร้างความเข้าใจ “พลังแห่งวัยเยาว์”

วิจารณ์ พานิช

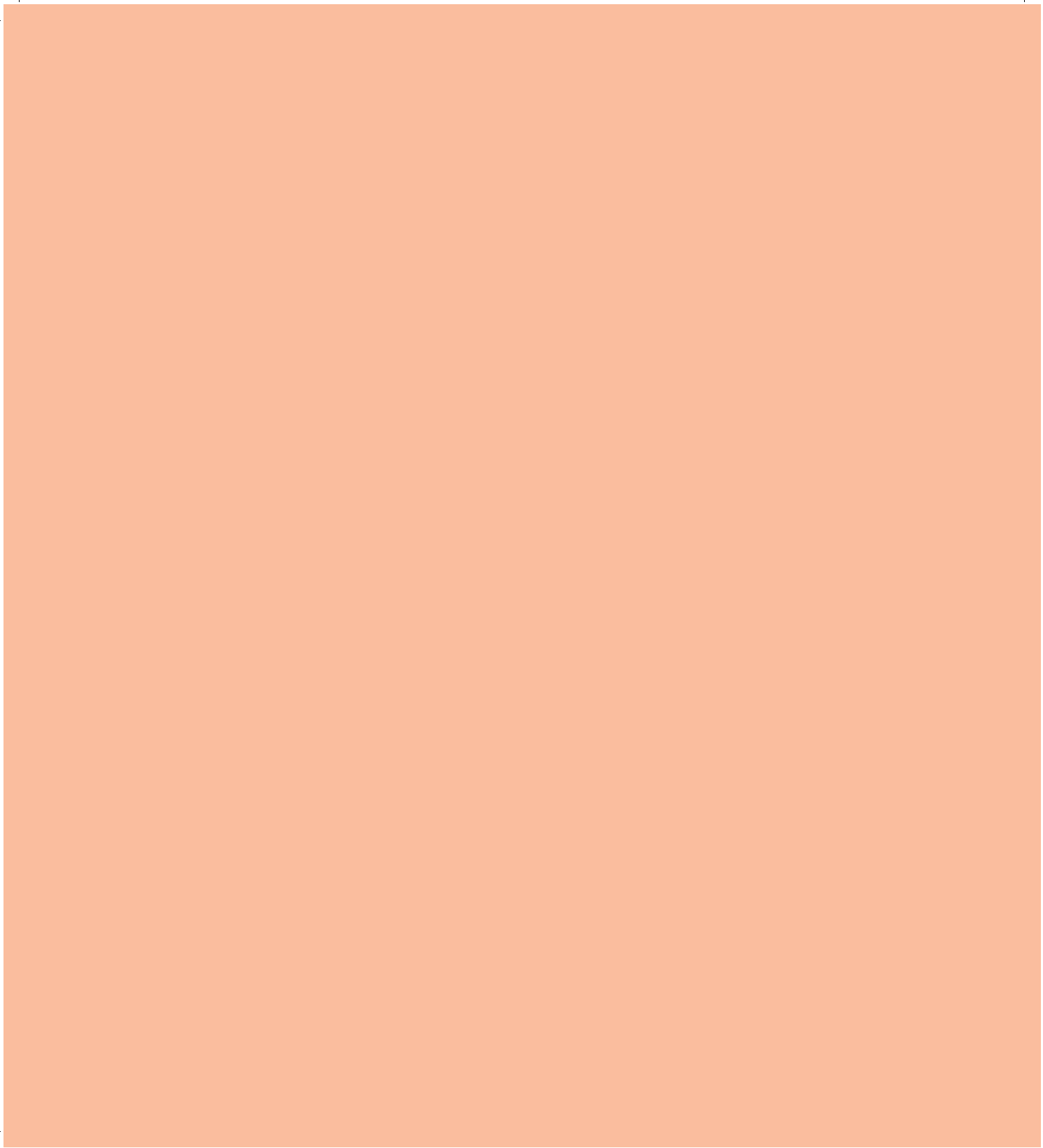
๓๑ มี.ค.๖๑

“...หากเปรียบ**เด็ก**เป็นแก้วน้ำ **ผู้ใหญ่**ต้องมองเด็กเป็นทั้ง

“แก้วน้ำที่พร่อง” และ “แก้วน้ำที่เต็ม”

คือเด็กไม่ใช่ทั้ง “แก้วเปล่า” และ “แก้วเต็ม” แต่เป็นแก้วที่มีน้ำบางส่วน และพร่องอยู่ในส่วนใหญ
บทบาทของผู้ใหญ่คือ ช่วยส่งเสริมเอื้ออำนวยให้เด็กได้ต่อเติมส่วนที่พร่องของตนเอง จากส่วน
ที่มีอยู่แล้ว ให้เกิดพัฒนาการที่เต็มศักยภาพทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ...”

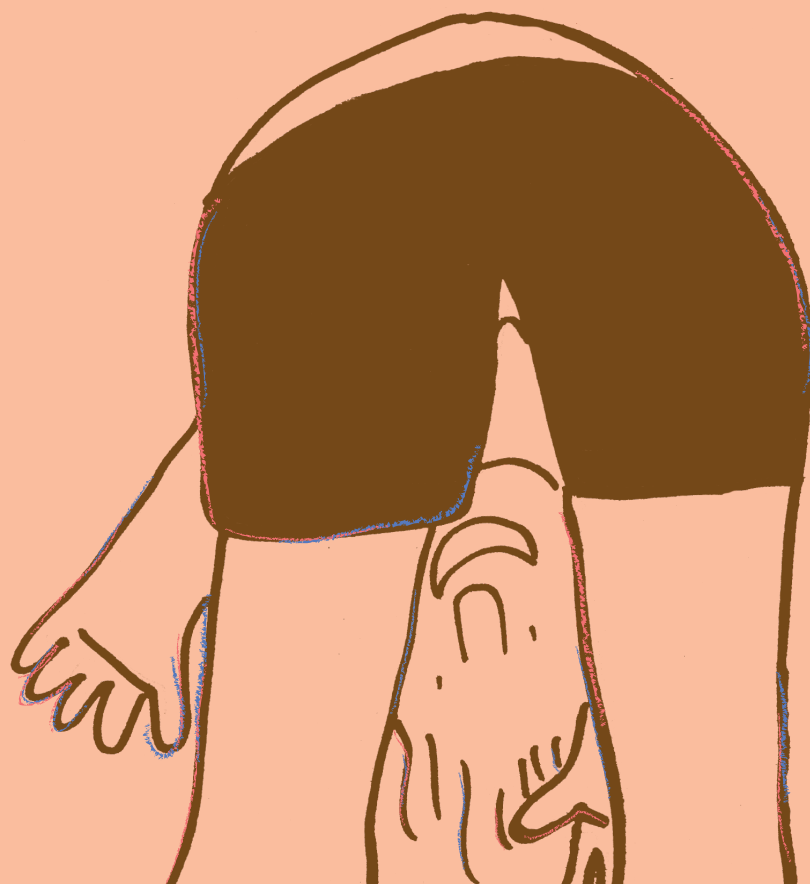

บทที่ ๒

ผู้เรียนรู้

ตัวเล็กเล็ก

เป็นครู

เด็กๆ กำลังคิดอะไรอยู่

การเรียนรู้ของเด็กเกิดขึ้นที่ไหน อย่างไร?

บางทีผู้ใหญ่อย่างเราก็นึกไม่ถึง !!!

แล้วเราจะเข้าใจการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างไร?

ใครจะเป็นครูสอนเรา?

ถ้าเราไม่ "คุย" กับเด็ก ไม่ "ฟัง" จากเด็ก แล้วจะฟังจากใคร

ผู้เรียนรู้ตัวเล็กๆ เป็นครู นี่ ดีความจากบทที่ ๑ ที่ชื่อว่า Little Learners : The Classroom
Called Childhood

กล่าวง่ายๆ บันทึกชุด พลังแห่งวัยเยาว์ ตั้งคำถามว่า “เด็กคือใคร” บันทึกในบทนี้ตอบว่า
“เด็กคือครู” ที่ช่วยให้เข้าใจการเรียนรู้ของเด็กเล็ก

ดินแดนที่การเรียนรู้ดีที่สุด (Optimal Learning Zone)

ผู้เขียน (Erika Christakis) เล่าเรื่องการเสวนาของตนกับเด็กผู้หญิงอายุ ๕ ขวบ ชื่อ Abby ที่คลั่งไคล้เรื่อง นกกล้าเหยื่อ จากการอ่านหนังสือเรื่องนกกล้าเหยื่อสำหรับเด็ก ที่มีรูปนกขนาดใหญ่ พร้อมคำอธิบาย เครื่องมือเรียนรู้เรื่องนกกล้าเหยื่อนอกจากหนังสือ ยังมีกล้องส่องดูนกขนาดเล็กสำหรับเด็ก เอาไว้ส่องดูนกจากหน้าต่างห้องเรียน แท่งสีเทียน และกระดาษสำหรับวาดรูปนก นอกจากนี้ยังมีริงนกขนาดและชนิดต่างๆ วางไว้บนโต๊ะโดยเด็กนักเรียนช่วยกันจำแนกประเภทของริง ชนิดของนก และเขียนบอกชื่อนกไว้ โดยค้นคว้าความรู้จากหนังสือ Nature Guide

ข้อความที่เสวนากัน สะท้อนว่า Abby มีความรู้เรื่องนกกล้าเหยื่อมากอย่างไม่น่าเชื่อว่าเด็กอายุ ๕ ขวบจะมี รวมทั้งมีคลังคำยากๆ เกี่ยวกับนกและคำพูดโต้ตอบ แต่เมื่อดูการดูรูปนกคาบขวดพริกไทยโรยตัวงู Abby ก็แสดงท่าทีงุนงงสงสัยว่าขวดนั้นคืออะไร และทำไมนกต้องเอาไปโรยตัวงู คำพูดเสวนาของผู้เขียนค่อยๆ ช่วยให้ Abby เข้าใจความหมายและอารมณ์ขันในการดูนก

อ่านเรื่องเล่านี้แล้ว ผมสรุปข้อเรียนรู้แก่ตนเอง ๓ ข้อ (๑) โรงเรียนของ Abby จัด “**ดินแดนที่การเรียนรู้ดีที่สุด**” ให้แก่นักเรียน (๒) คำเสวนาของผู้เขียน ช่วยให้ Abby ได้ทำความเข้าใจ และเรียนรู้ความหมายของภาพการ์ตูน แยกแยะกับเรื่องจริง (๓) คำสนทนาของผู้เขียน เป็น “**นั่งร้าน**” (scaffolding) ให้ Abby ค่อยๆ เกิดความเข้าใจความหมายของการ์ตูน แยกแยะออกจากเรื่องจริง ปฏิสัมพันธ์และการสนทนาโต้ตอบแบบเคารพความคิดของเด็กแบบนี้แหละ ที่เป็นการทำหน้าที่ครูเด็กเล็กที่ถูกต้อง คือช่วยให้เด็กยกระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องต่างๆ ขึ้นไปเรื่อยๆ

สิ่งที่ผู้เขียนทำได้แก่ การนิยามคำ การกล่าวคำนิยามนั้นซ้ำ ช่วยทบทวนสิ่งที่ได้รู้แล้ว และช่วยทำให้วลีหรือแนวคิดสำคัญกระทบความสนใจโดยกล่าวให้เกินจริง ทั้งหมดนั้นเป็นไปตามหลักของการทำ scaffolding ต่อการเรียนรู้ คือช่วยขยายดินแดนของความสงสัยใคร่รู้ของเด็กออกไป ตามทฤษฎี cycle of disequilibrium ของ Jean Piaget ซึ่งในคำไทยเรามักพูดกันว่าเป็นการกระตุ้น “ต่อมเอ๊ะ” (เอ๊ะ! นี่อะไร ฉันไม่เคยเห็นมาก่อน) ตามด้วย “อ้อ” (accommodation) (อ้อ! เป็นอย่างนี้เอง)

ผู้เขียนบอกว่า ในช่วงที่เสวนากับ Abby ตนเองก็อยู่ใน optimal learning zone เช่นเดียวกัน

ใน “ดินแดนการเรียนรู้ที่ดีที่สุด” ของเด็ก
ต้องการผู้ใหญ่ที่เข้าใจเด็กใน ๒ ระดับ

(๑) ระดับทั่วไป คือความเข้าใจทฤษฎีว่าด้วยพัฒนาการเด็ก
ว่าในอายุขนาดนั้น เด็กเข้าใจอะไร ไม่เข้าใจอะไร ดังกรณี Abby
ไม่รู้ว่าขวดพริกไทยคืออะไรในตอนแรก

(๒) ระดับตัวเด็กเป็นรายคน ว่ามีนิสัย อารมณ์ ระดับพัฒนาการ
ด้านต่างๆ เป็นอย่างไร แล้วผู้ใหญ่ใช้ความรู้ทั้งสองระดับนี้ในการมี
ปฏิสัมพันธ์กับเด็กอย่างเหมาะสมเป็นรายคน เพื่อสร้าง “พื้นที่เรียนรู้”
(learning habitat) ที่เหมาะสมแก่เด็กเป็นรายคน

พื้นที่เรียนรู้ที่เหมาะสมประกอบด้วยสองส่วน คือ ส่วนกายภาพ ได้แก่ห้องเรียน สนามเด็กเล่น สนามกีฬา และ วัสดุช่วยการเรียนรู้ต่างๆ กับส่วนปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ได้แก่ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน และกับครู (และพ่อแม่ ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน) การเรียนรู้ที่ดีของเด็กเล็กส่วนใหญ่เกิดจาก ปฏิสัมพันธ์ ไม่ได้เกิดจากการสอน

ทำไมต้องมีโรงเรียนเด็กเล็ก (pre-school)

โรงเรียนหรือชั้นเด็กเล็ก ไม่ได้มีไว้เพื่อเรียนวิชา แต่มีไว้เพื่อ “เตรียมความพร้อมในการเรียนรู้” สำหรับเรียนในชั้นเรียนจริง คือประถม ๑ เป็นต้นไป นี่คือสภาพย้อนแย้งของชั้นเด็กเล็กในปัจจุบัน ที่สิ่งที่ชั้นเด็กเล็กจัด กับความต้องการที่แท้จริงของเด็ก ไม่ตรงกัน และยิ่งร้ายกว่านั้น ที่พ่อแม่จำนวนหนึ่งต้องการให้ชั้นเด็กเล็กสอนวิชา เพื่อไม่ให้ลูก “ล้าหลังในการเรียน” ข้อหลงผิดของพ่อแม่นี้ พบบ่อยกว่าในพ่อแม่เศรษฐฐานะต่ำ

สมัยก่อนไม่มีโรงเรียนอนุบาลหรือชั้นเด็กเล็ก การเรียนรู้ขั้นต้นของเด็กเกิดขึ้นที่บ้าน ที่แม่ พ่อ และญาติพี่น้องช่วยกันดูแลปลูกฝังพื้นฐานการเรียนรู้ในวัยเด็กให้ แต่ต่อมาทั้งพ่อและแม่ต้องออกไปทำงาน รวมทั้งมีแม่หรือพ่อเลี้ยงเดี่ยวมากขึ้น ตนเองต้องออกไปทำงาน (บางคนทำ ๒ งาน เพื่อให้มีรายได้เพียงพอ) จึงต้องเอาลูกไปฝากเลี้ยงหรือฝากเรียน จึงเกิดชั้นเด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาลขึ้น แรกๆ ก็จัดการเรียนรู้แบบ “ก่อนโรงเรียน” จริงๆ แต่ได้ค่อยๆ กลายรูปแบบมาเป็น “โรงเรียน” สอนวิชาในภายหลัง

โปรดสังเกตว่า ฝรั่งเศสเรียก pre-school และ kindergarten ไม่ใช่ school แต่ไทยเรียกโรงเรียนอนุบาล แต่ไม่ว่าจะเรียกว่าโรงเรียนหรือไม่ ทั้งฝรั่งเศสและไทยก็เพี้ยนไปมากในเรื่องชั้นเด็กเล็ก

จึงมีคำถามว่า ในปัจจุบัน ชั้นเด็กเล็ก จัดเพื่อเด็ก หรือเพื่อผู้ใหญ่กันแน่

ทักษะสำคัญที่เด็กเล็กควรได้รับการฝึก ได้แก่ ทักษะทางสังคม และทักษะทางอารมณ์ เช่น การรู้จักแบ่งปันกับเพื่อน รู้จักฟังเพื่อน ไม่ใช่ทักษะเตรียมพร้อมด้านเรียนวิชา ทักษะด้านสังคมและทางอารมณ์เหล่านี้ เด็กได้จากหลักสูตรชั้นเด็กเล็กแบบเน้นการเล่น (play-based curriculum)

ความหลงผิดด้านการเรียนรู้ในเด็กเล็ก

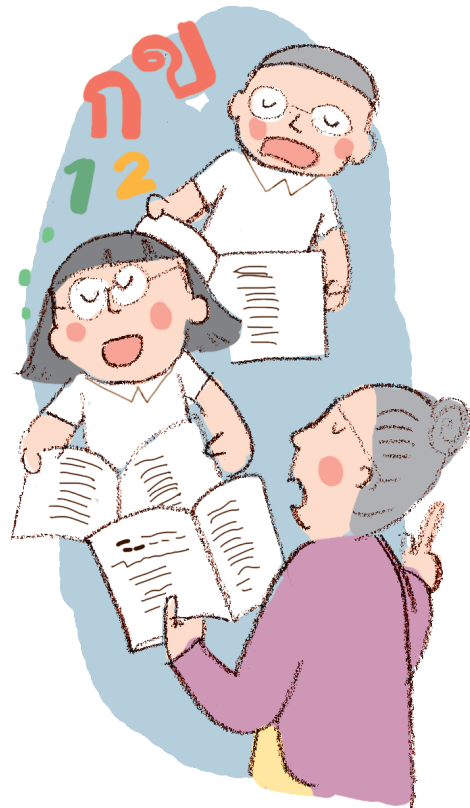
ห้องเรียนแบบถ่ายทอดความรู้ (Direct Instruction - DI)

ข้อหลงผิดในเรื่องการสอนเด็กเล็กมาจากวิธีสอนแบบถ่ายทอดความรู้ (Direct Instruction - DI) คือครูสอนความรู้และทักษะตรงๆ อย่างมีระบบแบบแผน จุดอ่อนคือ ทำให้เด็กไม่มีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเอง มัวแต่รับถ่ายทอดความรู้จากครู และปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครูไม่ได้รับความเอาใจใส่

ที่จริงวิธีสอนแบบถ่ายทอดความรู้ไม่ใช่จะเลวไปเสียทั้งหมด การเรียนรู้บางเรื่อง ต้องใช้วิธีสอนแบบถ่ายทอดความรู้ เช่น การออกเสียงคำ การอ่านออกเสียงแบบเน้นคำ เป็นต้น

แต่การสอนแบบถ่ายทอดความรู้มีข้อเสีย ๒ ประการ (๑) ทำให้ไม่มีเวลาสำหรับเน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ (๒) การสอนแบบถ่ายทอดความรู้ทำได้ง่าย ครูที่ขาดทักษะการเป็นครูก็ทำได้และเป็นวิธีที่ครูที่ขาดทักษะ หรือครูขี้เกียจ ใช้สอนเด็ก

การเรียนรู้แบบนี้ ตรงกันข้ามกับ การเรียนรู้แบบเน้นปฏิสัมพันธ์ (relationship-intensive learning) ซึ่งเน้นที่กิจกรรมการเรียนรู้ที่เด็กเป็นผู้ริเริ่ม (child-initiated learning activities)

ห้องเรียนแบบให้เด็กจัดการเรียนรู้เอง (Child-directed classroom)

นี่คือการจัดการเรียนการสอนแนว constructivism ซึ่งดีมากสำหรับชั้นเรียนขนาดเล็กมาก เปิดโอกาสให้เด็กหาความหมายของสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง เคารพตัวตนและวิธีการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายคน ถือเป็นวิธีจัดการเรียนรู้ในอุดมคติ โดยที่ต้องมีพื้นที่การเรียนรู้ที่เตรียมอย่างดีมาก ครูก็ต้องผ่านการฝึกเป็นพิเศษ จึงยากที่จะเป็นรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเด็กทั่วไป

ห้องเรียนแบบทางสายกลาง

เป็นห้องเรียนแบบผสมระหว่างสองแบบที่กล่าวมา โดยเลือกเอาส่วนดีของแต่ละแบบมาใช้ คือมีโครงสร้างแบบ DI แต่มีความยืดหยุ่นกว่า โดยยึดตามแนวทางของนักพัฒนาการเด็ก รัสเซียชื่อ Lev Vygotsky คือจัดสภาพแวดล้อมทางสังคมเพื่อให้เอื้อต่อพัฒนาการเด็ก ให้เด็กสร้างความรู้ใส่ตัวผ่านประสบการณ์ตรง ท่านผู้นี้เสนอ zone of proximal development ว่าเป็นสภาพแวดล้อมที่มี coaching ที่ดี ช่วยให้เด็กบรรลุสภาพการเรียนรู้ที่เด็กบรรลุไม่ได้หากไม่มี

ตัวช่วยเช่นนั้น ซึ่งผมตีความว่า ห้องเรียนแบบทางสายกลาง เน้นให้เด็กเรียนจากประสบการณ์ตรง และความพยายาม ของตนเอง โดยมีครูคอยสังเกตอยู่ห่างๆ และให้ความช่วยเหลือ บ้างเมื่อจำเป็น แต่ความช่วยเหลือนั้น ยึดหลัก ช่วยน้อยที่สุดเท่าที่จำเป็น สภาพเช่นนี้เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า peak learning zone

สภาพ peak learning zone จัดได้ง่ายๆ โดยใช้คำพูด ให้นักเรียนคิด ออกมาดังๆ ซึ่งจะช่วยให้ครูและเพื่อนๆ มีปฏิสัมพันธ์ด้วยอย่างเหมาะสม ช่วยให้ “มองเห็น” การเรียนรู้ภายใน สมองของเด็ก การคิดดังๆ นี่เป็นทั้ง วิธีการให้เกิดการคิดแบบซับซ้อน และสิ่งที่พูดออกมาก็เป็นผลของ การคิดที่ซับซ้อน

ผลลัพธ์ครึ่งๆ กลางๆ

เด็กแต่ละคนมีลักษณะจำเพาะของตนเอง และมีเด็กจำนวนมากมีปัญหาด้านการเรียน ซึ่งสาเหตุที่พบบ่อยคือ ครูไม่ได้ช่วยให้เด็กค้นพบ peak learning zone ของตนเอง การสอนของครูในชั้น เด็กบางคนอาจรู้สึกสนุก แต่บางคนเบื่อ บางคนสับสน บางคนรู้สึกลำบากไป บางคนว่าง่ายไป บางคนว่าโดนกระตุ้นมากเกินไป บางคนว่าเหนื่อยเกินไป ฯลฯ

ข้อด้อยของชั้นเด็กเล็กที่พบบ่อยคือ ครูไม่ได้คำนึงว่าเด็กแต่ละคนมีลักษณะจำเพาะด้านความรู้สึกนึกคิดและประสบการณ์ กล่าวคือ ครูไม่เข้าใจเด็ก เข้าไม่ถึงใจเด็ก สภาพเช่นนี้รุนแรงยิ่งขึ้นในสมัยปัจจุบัน ที่ชั้นเด็กเล็กหลงผิดไปทำหน้าที่โรงเรียน

ข้อผิดพลาดใหญ่หลวงคือ การจัด
ชั้นเรียนเฉพาะวิชาให้แก่เด็กอนุบาล
อายุ ๕ - ๖ ขวบ ให้เด็กเดินเรียนไป
ตามห้องที่ครูสอนเฉพาะวิชานั้นๆ
ซึ่งมีผลให้ครูกับเด็กมีปฏิสัมพันธ์
ต่อกันน้อยมาก ครูไม่รู้จักเด็ก

หนีเรียน

หนูปวดท้องอีกแล้วค่ะ
เหมือนเมื่อวานเลย
หนูขออยู่บ้านนะคะ

เรื่องราวตอนนี้ เด็กไม่ได้หนีเรียน แต่แกล้งทำเป็นป่วย เพื่อจะได้ไม่ต้องไปโรงเรียน เพราะโรงเรียนน่าเบื่อ เรียนเองที่บ้านสนุกกว่า และในที่สุดเด็กคนนี้ก็เข้าเรียนมหาวิทยาลัยโดยมีความมุ่งมั่นที่จะเป็นนักวิทยาศาสตร์ เด็กอ้างคำของ Mark Twain ว่า “I’ve never let my schooling interfere with my education.” สะท้อนความคิดว่า การไปโรงเรียน กับการเรียน ไม่ได้เป็นสิ่งเดียวกันเสมอไป

เด็กคนนี้นับบอกว่า ตนได้รับกำลังใจจากผู้ใหญ่จำนวนหนึ่งว่า ตนมีความสามารถเรียนได้ จึงตั้งใจเรียน แม้ไม่ค่อยไปโรงเรียน

ทำไมลูกถึง
ไม่อยาก
ไปเรียนนะ

เดี๋ยวค่อยๆ ถามดู
ว่าอยู่โรงเรียนชอบเล่นอะไร
ชอบเล่นกับใคร
ครูพาเล่นอะไรบ้าง

เย่...
ไปเล่นตุ๊กตา
ดีกว่า

เด็กแต่ละคนถนัดเรียน
ในสภาพ และในสถานที่ที่แตกต่างกัน
แต่สถานที่หนึ่งที่มีใจได้ ๑๐๐
เปอร์เซ็นต์ว่ามีการเรียนรู้ คือภายใน
สมองของเด็กเอง

คุณภาพของการเรียน

คนสมัยก่อนส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าเรียนชั้นเด็กเล็ก แต่ก็เรียนชั้นประถม มัธยม และอุดมศึกษาได้ดี สมัยนี้การเรียนชั้นเด็กเล็กเป็นเรื่องปกติธรรมดา และเชื่อกันว่าเด็กส่วนหนึ่งน่าจะเรียนได้ดีกว่าหากไม่เข้าเรียนชั้นเด็กเล็ก และรู้กันว่าคุณภาพของชั้นเด็กเล็กแตกต่างกันมาก มีผลการวิจัยบอกว่า ในสหรัฐอเมริกา ชั้นเด็กเล็กที่มีคุณภาพดี มีน้อยมาก

ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพของชั้นเด็กเล็กมี ๒ กลุ่ม คือ

(๑) ปัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่น จำนวนเด็กต่อชั้น มีผลน้อยต่อคุณภาพ

(๒) ปัจจัยเชิงกระบวนการ ได้แก่ ความรู้ด้านพัฒนาการเด็ก และสไตล์สอนแบบมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก มีผลดีต่อคุณภาพการเรียนรู้ชัดเจน

เด็กจากครอบครัวที่มีเศรษฐฐานะดี กับเด็กจากครอบครัวที่มีปัจจัยเสี่ยง มีช่องว่างของผลการเรียนห่างกันมาก ช่องว่างนี้ลดลงได้ร้อยละ ๕๐ หากชั้นเด็กเล็กมีคุณภาพสูง แต่ในสภาพปัจจุบันในสหรัฐอเมริกา ช่องว่างนี้ลดลงได้เพียงร้อยละ ๕ โดยการศึกษาชั้นเด็กเล็ก สะท้อนว่า การศึกษาชั้นเด็กเล็กส่วนใหญ่คุณภาพต่ำ

คุณภาพสูงของห้องเรียนในโครงการทดลอง เมื่อนำไปขยายผลในวงกว้าง จะไม่สามารถดำเนินการอย่างมีคุณภาพในระดับเดียวกับโครงการทดลองได้ นี่คือสัจธรรม และโดยทั่วไป คุณภาพของกิจกรรมขยายผลจะต่ำกว่าอย่างมากมาย

เป้าที่เลื่อนไหล

การวัดผลกระทบต่อตัวเด็กจากการเรียนชั้นเด็กเล็ก ทำได้ยากมาก มีผลจากโครงการที่มีชื่อเสียงในสหรัฐอเมริกา เมื่อสี่สิบปีก่อน คือ Perry Preschool / High Scope program พบว่าเด็กที่เข้าโครงการนี้เมื่อโตขึ้นมีการตั้งครรภ์น้อยกว่า ออกจากการเรียนในระดับมัธยมน้อยกว่า ตกงานน้อยกว่า ก่ออาชญากรรมน้อยกว่า และเป็นโรคเรื้อรังน้อยกว่า เด็กที่ไม่ได้เข้าโครงการนี้ นอกจากนั้นเด็กที่เข้าโครงการมีรายได้สูงกว่า

เขาคำนวณอัตรา ROI (return on investment) ของโครงการ Perry Preschool, Chicago Parent Centers, และ Abecedarian study พบว่า ROI เท่ากับ ๗ เท่า หรือกว่า ๗ เท่าของการลงทุน ตัวเลขนี้ผมได้ยินคนอ้างถึงบ่อยๆ ในประเทศไทย

สิ่งที่ยังไม่มีความรู้คือ การเรียนรู้ระดับเด็กเล็กควรจัดมากน้อยเพียงใด ต่อเด็กกลุ่มใด

การเรียนรู้เกิดที่ไหน

การเรียนรู้เกิดขึ้นในตัวเด็ก เอื้อโดยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การเรียนรู้ไม่ได้มาจากที่ใดๆ นอกตัวเด็กอย่างที่เราเข้าใจผิดกัน นั่นคือ ไม่ได้มาจากชั้นเด็กเล็ก ชั้นเด็กเล็กเป็นเพียงสภาพแวดล้อมที่เอื้อเท่านั้น มีผลการวิจัยที่บอกว่า เด็กที่ได้รับประโยชน์ชัดเจนจากชั้นเด็กเล็กคือเด็กจากครอบครัวกลุ่มเสี่ยง ที่ด้อยเศรษฐกิจฐานะ ส่วนเด็กจากครอบครัวที่ดี ไม่จำเป็นต้องเข้าเรียนชั้นเด็กเล็กก็ได้ เพราะสภาพแวดล้อมที่บ้านก็เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กอยู่แล้ว ตรงนี้ผมขอเถียงว่า สภาพแวดล้อมที่บ้านในปัจจุบัน เด็กไม่ค่อยมีโอกาเล่นกับเพื่อนวัยเดียวกัน หากไม่เข้าชั้นเด็กเล็ก อาจขาดทักษะทางสังคมกับเพื่อนวัยเดียวกัน เช่น การแบ่งปันของเล่น การเล่นด้วยกัน การฟังและพูดคุยกับเพื่อนวัยเดียวกัน

มีคำของนักพัฒนาการเด็กเมื่อนานมาแล้วบอกว่า “สภาพแวดล้อมของเด็กเล็ก คือ หลักสูตร” ซึ่งหมายความว่า เด็กเรียนรู้ได้จากทุกสภาพแวดล้อม เพราะการเรียนรู้เป็นธรรมชาติของเด็ก จึงควรจัดสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กให้เอื้อต่อการเรียนรู้ที่ดี และครบถ้วนสำหรับเด็กเล็ก

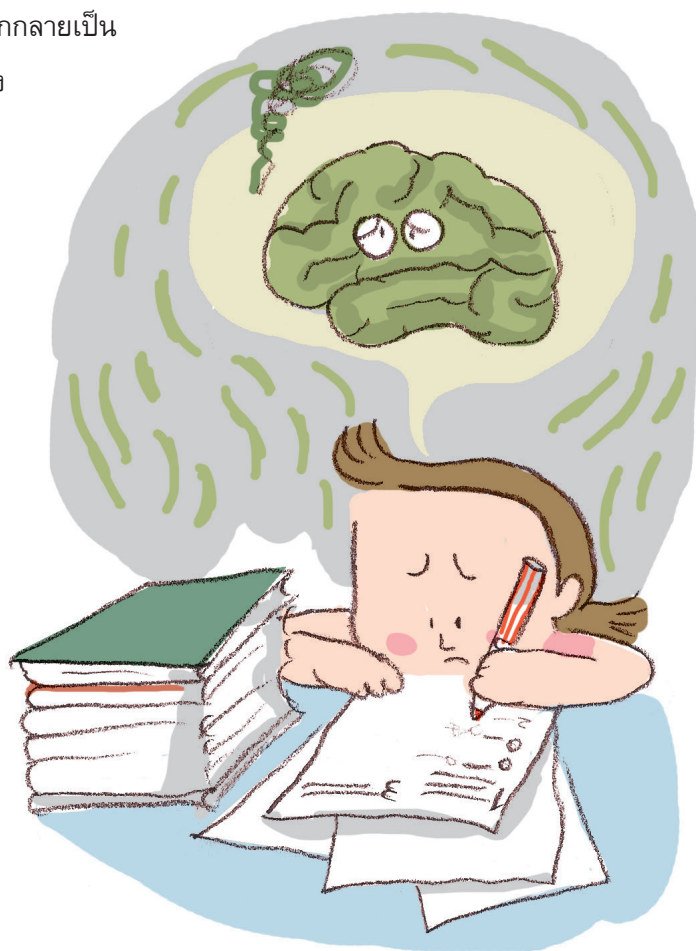
ที่น่าตกใจคือ มีเด็กเล็กจำนวน
หนึ่ง ที่มีพัฒนาการดี อยู่ในครอบครัวที่
อบอุ่น แต่เมื่อเข้าโรงเรียน (ประถม และมัธยม)
กลับเรียนไม่ได้ดี ไม่สามารถเรียนบรรลุผลตามศักยภาพ
ของตนได้ และมีการเสนอว่า ปรากฏการณ์นี้ยืนยันว่า ในชั้นเด็กเล็กควรเน้นการเล่น และ
ความสนุกสนาน ไม่ควรเน้นการทำงานและวินัยเข้มงวด

เด็กล่องหน

ชั้นเด็กเล็กชั้นเลว เป็นตัวก่อความเครียดแก่เด็ก และมี
การกล่าวหาว่าในสหรัฐอเมริกา ชั้นเด็กเล็กกลายเป็น
ธุรกิจ นโยบายของมลรัฐหรือของชาติมอง
ไม่เห็นตัวเด็ก กลับมองไปที่ธุรกิจ

ผู้เขียน (Erika Christakis) ไม่เห็น
ด้วยกับความคิดเห็นในย่อหน้าบน และ
เชื่อว่าทุกคนปรารถนาดีต่อเด็ก ปัญหา
อยู่ที่ความไม่เข้าใจ ว่าเด็กเล็กเติบโต
และเรียนรู้ได้อย่างไร

จริงๆ แล้วเด็กเล็กในปัจจุบัน
สุขภาพดีและมีความสุขกว่าเด็กในยุค
ใดๆ แต่เริ่มมีสัญญาณว่าปัญหาต่อ
เด็กเล็กกำลังก่อตัว เช่น มีการเอา
เป็นเอาตายกับการสอบเด็กอนุบาล
ชั้นเด็กเล็กกลายเป็นชั้นเรียน
วิชาการ ค่าใช้จ่ายแพงขึ้นมากมาย
นี่คือสัญญาณของการเดินผิดทาง

ระบบนิเวศของการเรียนรู้ (learning habitat)

ระบบนิเวศทางสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้คือ ระบบสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้บูรณาการครอบคลุมทุกด้าน (comprehensive childhood habitat) ซึ่งหมายความว่าพื้นที่ที่เอาใจใส่มากกว่าพื้นที่ลับสมอง (cognitive space)

ในพื้นที่ดังกล่าว เด็กได้มีโอกาสสำรวจตรวจสอบ ค้น ทำความรู้จัก เข้าใจ และเชื่อมโยงตนเองกับข้อค้นพบเหล่านั้น

แต่น่าเสียดายที่พื้นที่เหล่านั้นกำลังถูกทำลายโดยวิวัฒนาการทางสังคม และความหวังดี (แต่เข้าใจผิด) ของผู้ใหญ่ ที่เข้าไปจัดการพื้นที่ดังกล่าวจนเด็กขาดความเป็นอิสระในการเรียนรู้ของตน และถูกจัดระบบการเรียนรู้ จนพื้นที่เรียนรู้นั้นขัดกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก

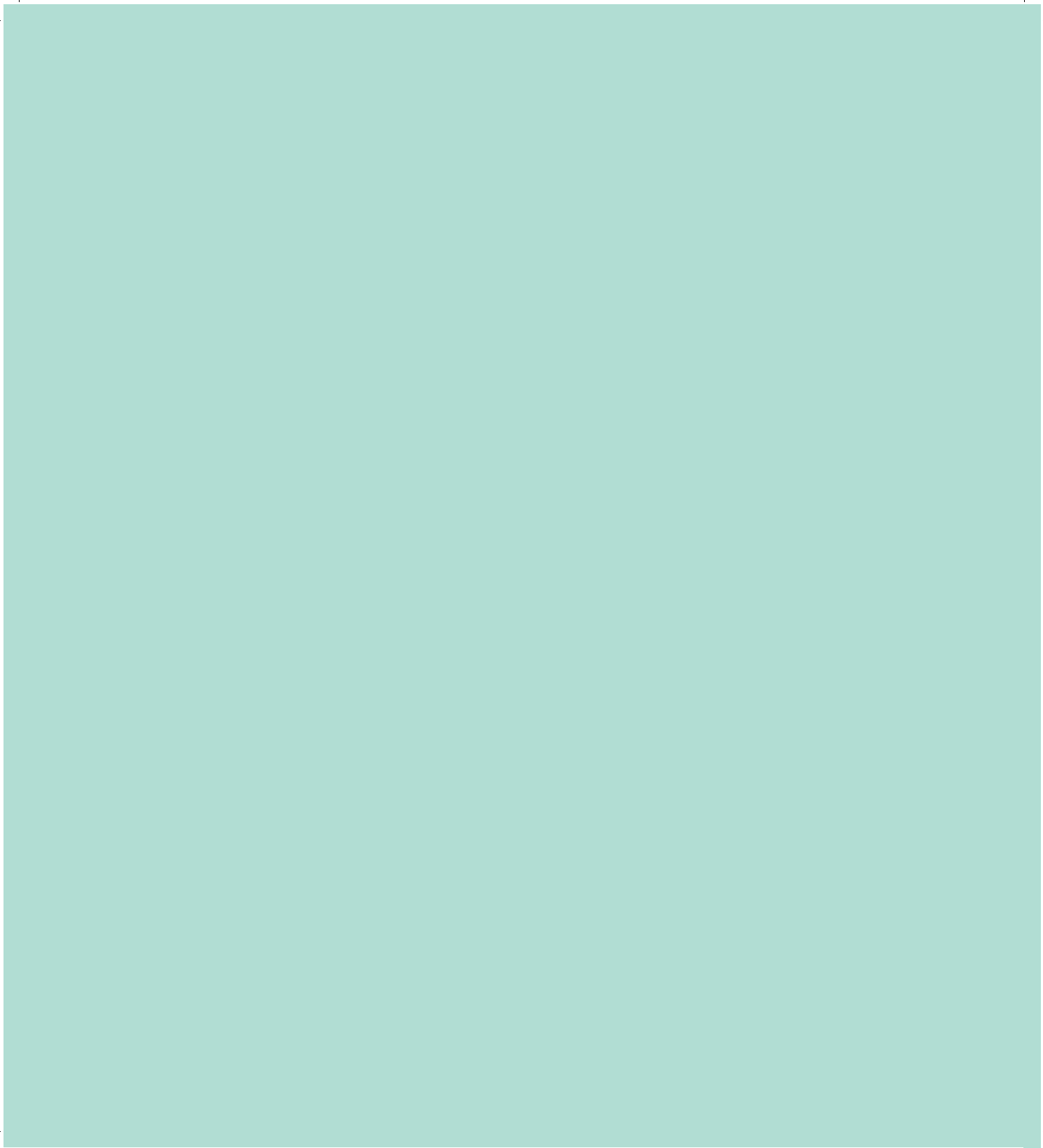
วิจารณ์ พานิช

๕ เม.ย. ๖๑

“...ระบบนิเวศทางสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้คือ ระบบสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้บูรณาการ
ครอบคลุมทุกด้าน (comprehensive childhood habitat) ซึ่งหมายความว่า
พื้นที่ที่เอาใจใส่ มากกว่าพื้นที่ลับสมอง (cognitive space)...”

“...แต่น่าเสียดายที่พื้นที่เหล่านั้นกำลัง**ถูกทำลาย**โดยวิวัฒนาการ
ทางสังคมและความหวังดี (แต่เข้าใจผิด) ของผู้ใหญ่...”

บทที่ ๓

เพื่อนที่ เรียนวิ

ระหว่างสภาพแวดล้อมปลอมๆ
ในห้องสี่เหลี่ยม กับสภาพจริงในธรรมชาติ
คุณคิดว่าแบบไหน
จะจุดไฟแห่งความอยากรู้อยากเห็น
ในตัวเด็กได้มากกว่ากัน?

พื้นที่เรียนรู้ ดีความจากบทที่ ๒ ที่เชื่อว่า Goldilocks Goes to Daycare : Finding the Right Zone for Learning

เด็กมีความช่างสังเกตมากกว่าที่เราคิด หากผู้ใหญ่เข้าไปรับรู้ ชวนคุยชวนคิด ชวนค้นหาความหมาย เด็กจะได้เรียนรู้มากมาย สนุกสนาน และมีความสุข หนังสือบอกว่า เด็กเปรียบประดุจ “*intuitive scientist*” ที่หากผู้ใหญ่รู้จักวิธีพูดคุยเชื่อมโยง เด็กจะค่อยๆ เข้าใจความเชื่อมโยงของสรรพสิ่ง

ความคาดหวังที่ผิด (ของผู้ใหญ่)

หนังสือสารยายสภาพแวดล้อมของศูนย์เด็กเล็ก (และโรงเรียนอนุบาล) ที่จัดขึ้นตามจินตนาการของผู้ใหญ่ ว่าเหมาะสมต่อการกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็ก และผมเดาว่าอีกส่วนหนึ่งเพื่อสร้างความประทับใจแก่พ่อแม่ที่ไปส่งลูก ว่าโรงเรียนเต็มไปด้วยภาพฝาผนัง โปสเตอร์ และวัสดุประกอบการเรียนรู้ สำหรับให้บุตรหลานของตนได้เรียน แต่นั่นคือความเข้าใจที่ผิด

สภาพแวดล้อมเทียมหรือปลอม สู้สภาพจริงของธรรมชาติ หรือชีวิตจริงไม่ได้ ภาพวาดทิวทัศน์สวยงาม แตกต่างหลากหลายสภาพธรรมชาติ สู้นกที่ร้องอยู่นอกหน้าต่างห้องเรียน

ไม่ได้ ภาพผีเสื้อหรือผึ้งที่ฝาผนัง สู้ผีเสื้อหรือผึ้งตัวจริงที่บินหรือตอมดอกไม้

ในสวนไม่ได้ เพราะของจริงกระตุ้น

ความสนใจของเด็กได้ดีกว่า และ

ช่วยให้เด็กได้ฝึก “สัมผัสทั้งห้า”

ที่นำไปสู่การกระตุ้นพัฒนาการ

ของสมอง กระตุ้นการเชื่อมโยง

ใยประสาทในสมอง ได้แก่

ได้ฝึกความเป็นคนอยากรู้

อยากเห็น ฝึกสำรวจ

ฝึกสัมผัส ฝึกเชื่อมโยง

ฝึกแก้ปัญหา ที่เป็นพื้นฐาน

ความสำเร็จในการเรียน

วิชาการ และความสำเร็จของชีวิต

ในภายหน้า

ของจริงกระตุ้น
ความสนใจได้ดีกว่า

สร้างความรู้ใส่ตัว
ไม่รับความรู้
จากภายนอก

ผลการวิจัยบอกว่า สภาพแวดล้อมที่เข้มงวดเกินไป กลับมีผลลบต่อการพัฒนาการเด็ก เพราะเป็นการจัดสถานที่ภายใต้กระบวนทัศน์ที่ผิด คือมองศูนย์เด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาลเป็น “สถานีเติมน้ำมัน” หวังใส่ความรู้เข้าไปในสมองที่ว่างเปล่า ซึ่งเป็นกระบวนทัศน์ที่ผิดโดยสิ้นเชิง ต่อสมองเด็ก และต่อการเรียนรู้ของเด็ก

สมองเด็กไม่ได้ว่างเปล่า แต่เต็มไปด้วยหน่ออ่อนของศักยภาพในการเรียนรู้ และเด็กชั้นเด็กเล็กและอนุบาลมีความรู้อยู่บ้างแล้ว สำหรับใช้เป็น “ความรู้เดิม” (prior knowledge / met before) เป็นเครื่องดักจับความรู้ใหม่ และต่อยอดความรู้ความเข้าใจให้เชื่อมโยงและลึกยิ่งขึ้น

การเรียนรู้ก็ไม่ใช่กระบวนการเอาความรู้จากภายนอกเทใส่สมองเด็ก ไม่ใช่การถ่ายทอดความรู้ แต่เป็นการกระตุ้นให้เด็กสนใจ สังเกตเพื่อเก็บข้อมูล นำมาตีความหาความหมาย เชื่อมโยงกับความรู้ความเข้าใจเดิม คือเป็นการสร้างความรู้ใส่ตัว ไม่ใช่รับความรู้จากภายนอก

สภาพของการจัดสภาพแวดล้อมของศูนย์เด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาลส่วนใหญ่ จึงเป็นสภาพที่ขัดกัน ไม่เข้ากัน ระหว่างความคาดหวังของผู้ใหญ่ กับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก

ที่ทำลายต่อครูเด็กเล็กยิ่งกว่านั้นคือ พื้นที่เรียนรู้ที่เหมาะสม และพัฒนาการตามปกติของเด็กแต่ละคนแตกต่างกัน และเด็กบางคนอาจแตกต่างจากเด็กทั่วไปมาก จนผู้ใหญ่และครูเข้าใจว่าเด็กผิดปกติ จึงมีการตีตราเด็กบางคนว่าเป็นโรค ADHD (Attention-Deficit, Hyperactive Disorder), โรคพัฒนาการด้านการทำงานร่วมกันของกล้ามเนื้อผิดปกติ (developmental coordination disorder), โรคพัฒนาการของการรับรู้ประสาทสัมผัสผิดปกติ (sensory processing disorder) ถึงกับบริษัทยาในต่างประเทศสร้างสถานการณ์ให้มีการวินิจฉัยเด็กกลุ่มหนึ่งให้เป็นโรค ADHD และได้รับยารักษาโรค ก่อผลร้ายต่อเด็กจำนวนมาก*

คุณค่าสำคัญที่สุดของศูนย์เด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาล คือ พื้นที่สำหรับฝึกปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และสิ่งที่ผู้ใหญ่พึงตระหนักไว้เสมอคือ เด็กที่ความประพฤติเลวร้ายรุนแรงอาจเป็นเด็กที่สมองเล็กลงที่สุด เป็นเด็กที่ถูกทำร้ายโดยหลักสูตรที่แข็งทื่อ จับเด็กอยู่ในกรงขัง วิทยุยานเสริของเด็กเหล่านี้ทนไม่ได้ เพราะเขาสนใจสภาพแวดล้อมตามธรรมชาตินอกห้องเรียนมากกว่า เด็กเหล่านี้ถูกทำร้ายโดยระบบการศึกษาที่อ้างการฝึกวินัยให้แก่เด็ก

*ดู <https://www.nytimes.com/2013/12/15/health/the-selling-of-attention-deficit-disorder.html>

ข้อเตือนใจพ่อแม่และครู
เด็กเล็กคือ พัฒนาการเด็กไม่เป็น
เส้นตรง และพัฒนาการก้าวกระโดดในทักษะ
ด้านหนึ่งอาจชะลอพัฒนาการด้านอื่น หรืออาจถึงกับเป็น
พัฒนาการถอยหลัง สภาพเช่นนี้อาจสังเกตเห็นวันต่อวัน เป็นเรื่องปกติธรรมดา ไม่ควรตื่นตกใจ

เน้นที่ประสบการณ์ของเด็ก

หนังสือบอกว่า ในสหรัฐอเมริกา พ่อแม่ที่ส่งลูกเข้าศูนย์เด็กเล็กหรือโรงเรียนอนุบาล ใช้เงินถึงหนึ่งในห้าของรายได้ทั้งหมดเพื่อการนี้ แต่รู้�้อยกว่าลูกได้ฝึกหรือเรียนรู้อะไรบ้างที่นั่น และแม้แต่ประสบการณ์ของเด็กที่บ้านของตัวเอง พ่อแม่ก็อาจไม่เข้าใจประสบการณ์จริงๆ ของลูก ว่าได้ช่วยเอื้อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการของเด็กอย่างไรบ้าง

คือผู้ใหญ่มีแนวโน้มจะมองเด็กจากมุมมองของผู้ใหญ่ ไม่พยายามและเรียนรู้ที่จะเข้าใจ เด็กจากมุมมองของเด็ก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กโดยยึดมุมมองหรือโลกทัศน์ ของเด็กเป็นตัวตั้ง ไม่เอาผู้ใหญ่เป็นตัวตั้ง

ขอบคุณครับคุณกบ
บ้านคุณอยู่ที่ไหนครับ
อยากเห็นจัง

ปล่อยเด็ก
ออกจากกรงขัง

เขาบอกว่า ตามปกติเด็กจะสนใจ ชีวิตตอนเป็นผู้ใหญ่ แต่น่าเสียดายที่ผู้ใหญ่ มักไม่สนใจชีวิตตอนเป็นเด็ก โลกทัศน์ เช่นนี้แหละที่นำไปสู่การจัดชั้นเรียนใน ชั้นเด็กเล็กแบบถ่ายทอดความรู้ (DI - Direct Instruction) ซึ่งเป็นวิธีจัดชั้น เรียนของเด็กเล็กที่ผิด

วิธีที่ถูกต้อง คือทางสายกลาง เปิดช่องให้เด็กได้เรียนสนองความ อยากรู้ อยากเห็นของตน แต่ใน ขณะเดียวกันก็เรียนรู้ฝึกฝนวินัยใน การอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วย

หลักการสำคัญ

ของการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กเล็ก

หลักการสำคัญของการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กเล็กคือ **อย่าเน้นใช้หลักสูตรมาตรฐานตายตัว** อย่าเน้นใช้ตำรามาตรฐาน ที่เน้นพัฒนาความรู้ แต่ให้เน้นจุดไฟแห่งความอยากรู้อยากเห็น (curiosity) ของเด็กให้ลุกโพล่ง รวมทั้งเน้นความสร้างสรรค์ ให้โอกาสเด็กสร้างความหมาย และสร้างสรรค์สิ่งที่ตนสนใจ คือให้เน้นเรียนรู้จากการลงมือทำ เน้นฝึกความช่างสังเกต กล้าทำ หรือสร้างสรรค์ตามความท้าทาย กล้าคิดหาความหมายของสิ่งต่างๆ ตามการตีความของตน แม้จะแตกต่างจากการตีความของผู้อื่น และเน้นเรียนรู้ผ่านปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เน้นการรู้จักฟังความเห็นของผู้อื่น และเน้นการมีอารมณ์ขัน

การเรียนรู้ผ่านปฏิสัมพันธ์ จะช่วยให้เด็กพัฒนา EF ของตนขึ้นมา EF (Executive Functions) เป็นทักษะด้านการควบคุมกำกับตนเอง มีทิศทางทางเป้าหมายของตนเอง รู้จักรอ หรือผลัดกันให้ออกาสกับเพื่อน

พลังคำถาม และ การเสวนา

ผู้เขียน เล่าเรื่องการไปสังเกตการณ์วงเสวนาที่ครู Winnie สอนชั้นเด็กเล็ก อายุ ๔ ขวบ เรื่อง ปลา มีกระดูกหรือไม่ อ่านถ้อยคำเสวนา และวิธีที่ครูดำเนินการเสวนาแล้ว ผมนึกถึงวิธีสอนแบบโสกราติก (Socratic teaching)

ครูทำหน้าที่ตั้งเรื่อง จัดเอกสารประกอบการเรียน เริ่มด้วยครูตั้งคำถาม แล้วฟัง ฟังให้เข้าใจวิธีคิดของเด็ก ประเมินความรู้เดิม (prior knowledge) ของเด็ก ประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของเด็กจากคำพูดและพฤติกรรม และตั้งคำถามหรือชวนเสวนาเพื่อกระตุ้นการคิด

ในหนังสือระบุว่าเด็กทักท้วงที่เพื่อนคนหนึ่งพลิกสารานุกรมสำหรับเด็กในหัวข้อที่กำลังเสวนา เพื่อค้นหาหลักฐานประกอบการตอบ ว่าทำผิดกติกา ที่ตกลงกันไว้ว่านักเรียนจะไม่เปิดหนังสือหาคำตอบ ให้นักเรียนคิดเอง ครู Winnie ช่วยอธิบายแก้ไขความขัดแย้งของเด็กในกรณีนี้

วงเสวนาในกลุ่มเด็กกับครูดังกล่าว คือวงเรียนวิธีคิด และฝึกให้ความหมายของสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง เป็น “พื้นที่ทางสังคม” ของเด็ก เพื่อการเรียนรู้สู่พัฒนาการเด็ก โดยเป้าหมายสำคัญที่สุดของการเรียนคือ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) และสมรรถนะ และคุณลักษณะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ตัวอื่นๆ (เช่น ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะทางสังคม ทักษะความร่วมมือ คุณลักษณะด้านความอยากรู้อยากเห็น การริเริ่ม) ไม่ใช่สาระความรู้

ผมขอเสนอว่า ครูเด็กเล็ก ต้องได้รับการฝึกทักษะอย่างที่ครู Winnie ทำ ไม่ใช่ทักษะการใช้แบบเรียนหรือตำราสอนเด็ก

ทักษะที่ครู Winnie แสดงออกในวงเสวนาคือ ทักษะการโค้ชเด็กให้คิดแบบภาพรวม (organic whole) คือเชื่อมโยงประเด็นหรือเรื่องเข้าเป็นภาพใหญ่ที่เสมือนมีชีวิต งอกงามได้ ไม่มองสิ่งต่างๆ แบบแข็งทื่อตายตัว ครู Winnie คอยตรวจสอบคลังคำของเด็กแต่ละคนที่กล่าวออกมา และทำหน้าที่

กล่าวย้ำคำสำคัญ คอยช่วยทำให้การเสวนาดำเนินไปตามเป้าหมายไม่ออกนอกทาง รวมทั้งคอยช่วยย้ำหรือทำให้คำอธิบายที่ถูกต้องของนักเรียนชัดเจน เข้าใจได้ง่ายขึ้น

สรุปว่า ครู Winnie ไม่สอนโดยตรง แต่ทำหน้าที่ “คุณอำนวย” และ โค้ช โค้ชให้ศิษย์
ตัวน้อยสร้างและสั่งสม “ทักษะนักวิจัย” ที่เรียกว่า transferable skills คือทักษะนำความรู้ในบริบท
หนึ่งไปทดลองใช้ในอีกบริบทหนึ่ง ซึ่งก็คือทักษะการคิดนั่นเอง เด็กที่ผ่านการเรียนชั้นเด็กเล็ก
แบบนี้ จะมีความเป็นตัวของตัวเอง

คิดอีกที คนที่มีความสามารถขนาดครู Winnie ควรได้รับค่าตอบแทนที่สูง ครูเด็กเล็กของ
ไทยที่พิสูจน์ตนเองว่ามีความสามารถสอนแบบโสกราติกได้อย่างดี ควรได้รับค่าตอบแทนเดือน
ละไม่ต่ำกว่า ๔๐,๐๐๐ บาท (เงินเดือนเฉลี่ยของครูไทยขณะนี้เดือนละ ๔๑,๐๐๐ บาท ยังไม่รวม
ค่าวิทยฐานะ ... ข้อมูลนี้กล่าวโดย นพ. วีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ ในการประชุมภาคีการ
ศึกษาไทย ๒ เมษายน ๒๕๖๑ ที่ธนาคารไทยพาณิชย์) เพื่อดึงดูดคนมีความสามารถและรักเด็ก
รักงานจัดการเรียนรู้แก่เด็กเล็ก สำหรับเป็นฐานสร้างพลเมืองคุณภาพสูงสู่ประเทศไทย ๔.๐

สิ่งจูงใจเด็กให้เรียนรู้

หลักสูตรชั้นเด็กเล็กมาตรฐาน ที่เน้นเตรียมความพร้อมในการเรียนโดยให้เด็กรู้จักตัวอักษร คำที่ขึ้นต้นด้วยตัวอักษรนั้นๆ และให้รู้จักตัวเลข การบวกลบเลข มีจุดอ่อนที่ไม่กระตุ้นความสนใจอยากรู้อยากเห็นของเด็ก เพราะสิ่งที่เรียนไม่เชื่อมโยงกับเรื่องราวที่เห็นในชีวิตประจำวัน ไม่เชื่อมโยงกับความรู้เดิม (prior knowledge) ของเด็ก วิธีการเช่นนี้ ทั้งไม่ได้ผล และไม่มีประสิทธิภาพ เพราะเด็กเรียนเพราะถูกบังคับให้เรียน เป็นการเรียนแบบไร้จุดหมาย

ตรงกันข้าม การเรียนที่มีเป้าหมาย (สำหรับเด็ก) เช่น ให้ลูกกี่ ๙ ชั้นแก่เด็ก ๓ คน บอกให้แบ่งเท่าๆ กัน เด็กจะเรียนวิธีหารได้ทันที แม้ให้ ๑๐ ชั้น แล้วให้แบ่งเท่าๆ กัน เด็กก็ทำได้

เด็กเรียนได้ดีกว่า และเร็วกว่า หากได้เรียนฝึกทักษะที่ซับซ้อน (complex skills) เช่น ความเข้าใจรูปทรง ทักษะการช่วยเหลือแบ่งปันกับเพื่อน และทักษะทางสังคมอื่นๆ หลังจากนั้น การเรียนทักษะขั้นเดียว (simple skills) เช่น การจำตัวอักษร ตัวเลข ที่เป็นการเรียนแบบรับถ่ายทอดความรู้ (Direct Instruction) จะทำได้ง่าย แต่หากเริ่มเรียนโดยการเรียน

ทักษะขั้นเดียว จะไม่ช่วยการฝึกทักษะเชิงซ้อนในภายหลัง

ในความเป็นจริง การเรียนของเด็กต้องเป็นแบบผสม คือส่วนใหญ่เป็นการเรียนแบบลงมือทำ เพื่อเรียนรู้สิ่งที่อยากรู้ แต่ก็ต้องมีการเรียนแบบรับถ่ายทอดความรู้บ้าง เท่าที่จำเป็น เช่น เรียนวิธี แปรงฟันที่ถูกวิธี วิธีล้างมือให้ถูกวิธี ออกเสียงคำภาษาอังกฤษที่ลงท้ายด้วย th ให้ถูกต้อง

วิธีเรียนที่ต้องไม่ทำ คือฝึกเด็กให้เรียนท่องจำแบบนกแก้วนกขุนทอง

เด็กเรียนรู้
วิธีหารได้ดีกว่า
ตัวเลขบนกระดาน

หลักสูตรที่ช่วยให้เรียนรู้ได้ดี คือ หลักสูตรแบบเน้นเรียนโดยเล่น และทดลองค้นคว้าเอง (play-based, exploratory curriculum) ประกอบกับการเรียนเป็นกลุ่มแบบ Socratic method

โอ๊ะ เหลืออีก ๑ ชิ้น
หักแบ่งแล้วกันนะ

คนละเท่านี้ ๓ ชิ้น
พอดีเลย

เอาคนละ
๑ ชิ้น ๑ ชิ้น ๑ ชิ้น
แจกวนๆ ไป
ได้คนละ ๓ เย้!!!

อย่าหลงหลักสูตรมาตรฐาน

หลักสูตรแบบนี้มีหนังสือประกอบการสอนที่ครูใช้สอนเด็ก โดยให้อ่านให้เด็กฟัง แล้วตั้งคำถามหรือเสวนากับเด็กทั้งชั้น ที่เรียกว่า shared reading เป็นวิธีที่มีจุดอ่อนในระดับปฏิบัติของครู คือ “สอนเพื่อสอบ” (teach to the test) เพื่อสนองผู้บังคับบัญชาหรือหน่วยเหนือ ว่าตนได้สอนตามที่ผู้เชี่ยวชาญกำหนดไว้แล้ว เมื่อมีศึกษานิเทศก์มาทดสอบเด็กก็ทดสอบทักษะวิชาตามที่กำหนดไว้ ชั้นเด็กเล็กแบบนี้ ทำลายเด็ก มากกว่ามีคุณ

ข้อจำกัดของการสอนแยกส่วน

ชั้นเด็กเล็กในปัจจุบัน ติดกับดักของการเรียนแบบแยกส่วน (fragmented learning) ตรงกันข้ามกับการเรียนรู้ที่แท้จริง ที่ต้องเรียนแบบเชื่อมโยงชิ้นส่วน ที่เรียกว่า เรียนแบบองค์รวม (holistic learning)

การเรียนรู้ที่ดี ต้องเรียนแบบเชื่อมโยงกับสภาพจริง หรือเรียกว่าเชื่อมโยงกับบริบท (context-based learning) หรือเชื่อมโยงกับคุณค่า (value-based learning)

หัวใจคือ สอนหรือฝึกเด็กให้มีทักษะขั้นต่ำ (lower-level skills) ก่อน แล้วค่อยๆ ฝึกทักษะที่สูงขึ้นๆ ในด้านการเรียนรู้ (high-level cognition) ผมมีความเห็นว่า “ทักษะขั้นต่ำ” ในที่นี้เป็นถ้อยคำที่ก่อความเข้าใจผิดได้ง่าย เช่น ทักษะการเป็นคนช่างสังเกต ฝึกได้ง่ายตอนเป็นเด็กเล็ก ถือเป็น “ทักษะขั้นต่ำ” ในการฝึก แต่เมื่อเติบโตขึ้น ในทางปฏิบัติทักษะความช่างสังเกตนี้ ถือเป็นทักษะขั้นสูงสำหรับชีวิตที่ประสบความสำเร็จ

ฮะฮะฮะ ตึกแตน
ลีเขียวแอบอยู่บนใบไม้
เกือบมองไม่เห็นแหละ

ทักษะการเป็น
คนช่างสังเกต ฝึกได้ง่าย
ตอนเป็นเด็กเล็กค่ะ

แต่วิธีจัดการศึกษาที่ทำกันมานานเป็นร้อยปี เน้นการเรียนรู้แบบแยกส่วน ยิ่งศึกษาสูงขึ้น
ไปยิ่งเน้นทักษะแยกส่วน ทักษะแยกส่วนกลายเป็นทักษะขั้นสูง ซึ่งเป็นความเข้าใจผิด ทักษะ
ที่สูงกว่าแยกส่วน คือทักษะสังเคราะห์ประกอบชิ้นส่วนสู่องค์รวมที่มีคุณค่าและความหมายที่สูง

ลงท้ายก็ต้องเรียนแบบผสม คือทั้งแยกส่วนและรวมส่วนเป็นองค์รวม การเรียนแบบองค์รวม
คือการเรียนแบบเน้นการทำกิจกรรม (activity-based learning)

ดูก็รู้ แก้วนี้
ร้อนแน่ๆ

การเรียนรู้ที่ดี
ต้องเรียนแบบเชื่อมโยง
กับบริบทจริง

จะสร้างปราสาททราย
จะปั้นทรายเป็นลูกกลมๆ
ต้องใส่น้ำนะครับ

ฝึกเป็นโค้ช

ทั้งพ่อแม่และครูต้องฝึกเป็นโค้ชให้แก่ลูกหรือลูกศิษย์ โดยต้องทำสองอย่างคู่กัน เขาใช้คำที่ขึ้นต้นด้วยตัว c คือ calibrating กับ coaching

Calibrate คือวัดหรือตรวจสอบนั่นเอง หลักการคือ เด็กแต่ละคนมีพัฒนาการแต่ละด้านไม่เหมือนกัน พ่อแม่และครูต้องรู้ว่าพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กไปถึงไหนแล้ว และช่วยโค้ชตามสภาพนั้นๆ อย่าโค้ชตามที่บอกไว้แบบมาตรฐานกลางในหนังสือหรือตำรา

หลักการของการจัดการเรียนในชั้นเด็กเล็ก คือส่งเสริมการช่วยตัวเองของเด็ก ซึ่งในทางปฏิบัติคือ ต้องส่งเสริมตามระดับพัฒนาการของเด็กแต่ละคน เป็นรายคน เพื่อลงรายละเอียด “พื้นที่เรียนรู้ที่เหมาะสม” (right zone for learning) สำหรับเด็กแต่ละคนแตกต่างกัน

พลังของการสังเกต

นี่คือคำแนะนำต่อพ่อแม่และครู ในการทำหน้าที่ช่วยสนับสนุนให้เด็กค้นพบกิจกรรมที่มีความหมายต่อตนเอง โดย

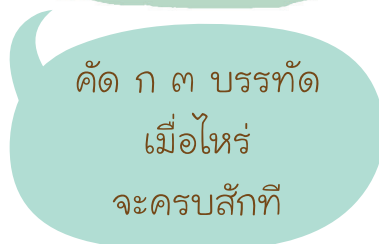
หลักการสำคัญเพื่อเพิ่มพลังสังเกตเด็กคือ “*ไม่มีความจำ ไม่มีความต้องการ*” (no memory, no desire) คือไม่เอาตัวเองเป็นตัวตั้ง เอาพฤติกรรมของเด็กในปัจจุบันขณะเป็นตัวตั้ง

คำพูดหรือคำถามปลายเปิด ช่วยให้เด็กแสดงความคิดของตนออกมาโดยไม่มีสิ่งใดขวาง เช่น เด็กวาดรูปลงบนกระดาษด้วยดินสอสีเทียน ผู้ใหญ่ดูแล้วอุทานว่า หนูวาดรูปบ้านสวยจัง นี่เป็นคำพูดปลายปิด เป็นคำชมผสมการตีความ ว่าที่เด็กวาดเป็นรูปบ้าน คำพูดที่ปลายเปิดสุดๆ คือ “*อธิบายเรื่องราวรูปที่หนูวาดให้เพื่อนๆ ฟังหน่อยได้ไหม*”

ผมตีความว่า คำพูดหรือคำถามปลายเปิด เป็นตัวกระตุ้นให้เด็กไตร่ตรองสะท้อนคิด สิ่งที่ทำ เป็นสุดยอดของการเรียนรู้ คือเด็กได้เรียนรู้จากการลงมือทำ (action) ตามด้วยการไตร่ตรองสะท้อนคิด (reflection)

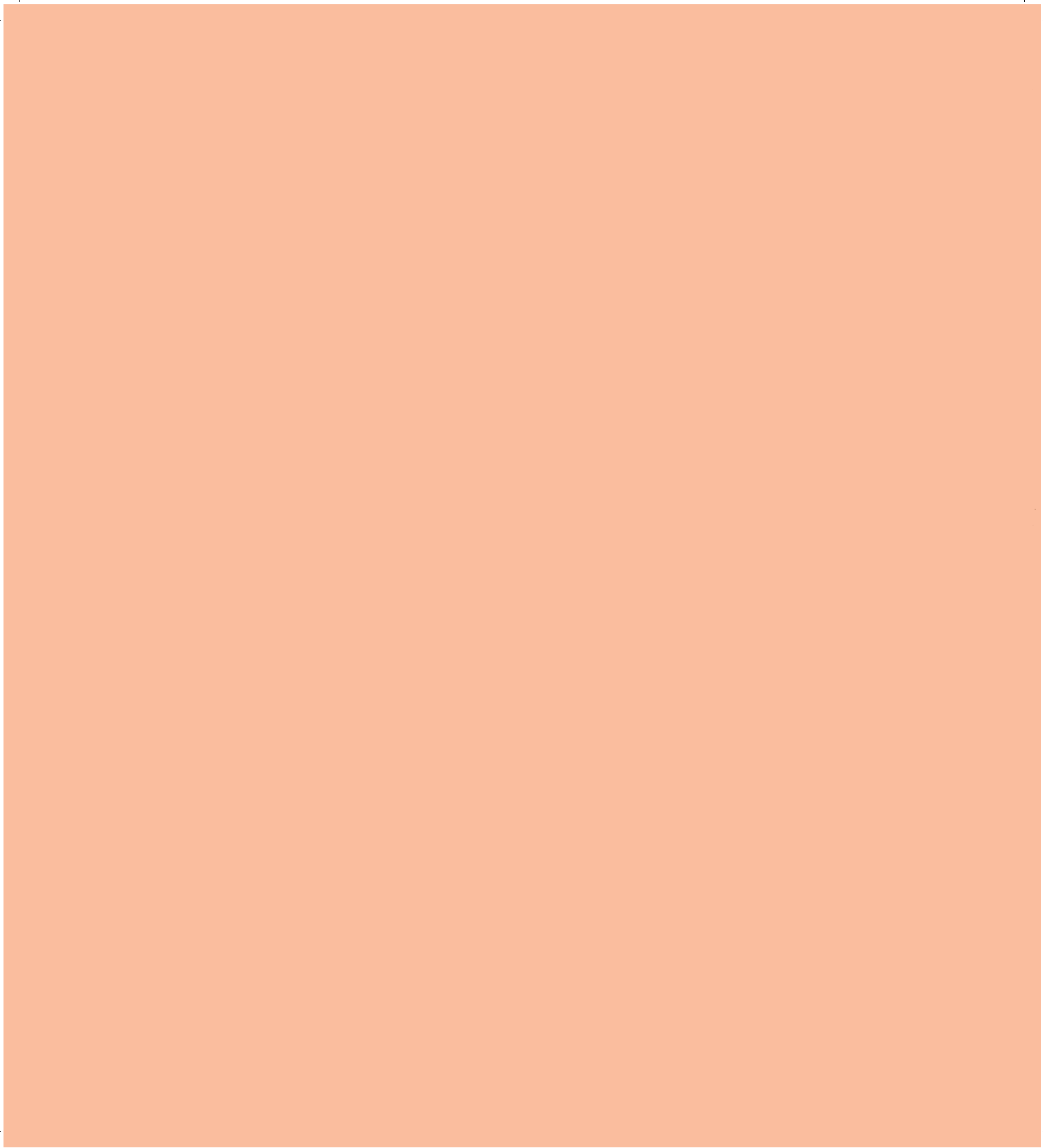
วิจารณ์ พานิช

๗ เม.ย. ๖๑

“...ชั้นเด็กเล็กในปัจจุบัน **ติดกับดัก**ของการเรียนแบบแยกส่วน ตรงกันข้ามกับการเรียนรู้ที่แท้จริง ที่ต้องเรียนแบบเชื่อมโยงชิ้นส่วน ที่เรียกว่า เรียนแบบองค์รวม (holistic learning)

การเรียนรู้ที่ดี ต้องเรียนแบบเชื่อมโยงกับสภาพจริง หรือเรียกว่าเชื่อมโยงกับบริบท (context-based learning) หรือเชื่อมโยงกับคุณค่า (value-based learning)...”

บทที่ ๔
พลัง
สร้างสรรค์
ของเด็ก

เชื่อไหมว่า...
เด็กมีพลังสร้างสรรค์มากกว่าที่เราคิด

แต่เราจะมองเห็นพลังเหล่านั้น
ของเด็กได้อย่างไร

หากเราไม่มีพื้นที่

ให้เด็กแสดงออก

พลังสร้างสรรค์ของเด็ก ตีความจากบทที่ ๓ ที่ชื่อว่า Natural Born Artists : The Creative Power of Childhood

ผู้เขียน (Erika Christakis) เล่าการสนทนาของตนกับเด็กชายอายุสี่ขวบครึ่งชื่อ Trevor ที่กล่อมเนือมัดเล็กพัฒนาช้า แต่พัฒนาการด้านการพูดล้าช้ามาก การสนทนาเริ่มจากภาพวาดที่ดูไม่รู้เรื่อง แต่เมื่อบอกให้อธิบาย Trevor ก็อธิบายยืดยาวเรื่องไดโนเสาร์ ปณกันที่เรื่องจริง และเรื่องจากจินตนาการ เป็นการสะท้อนให้เห็นว่า หากเปิดช่องให้เด็กแสดงออก เด็กมีความรู้ และพลังสร้างสรรค์มากกว่าที่เราคิด

เรียนจากไก่ทอง

วันขอบคุณพระเจ้าเป็นวันสำคัญของอเมริกา ต้องมีการกินเลี้ยงไก่ทอง และเป็นธรรมเนียมว่าเด็กเล็กจะได้รับมอบหมายให้ทำชิ้นงานศิลปะไก่ทองกระดาษ จากการวาดมือตัวเอง โดยทาบบมือกับกระดาษแล้วใช้ปากกาลากเส้นตามขอบนิ้วทั้งห้า แล้วตกแต่งให้เป็นไก่ทอง โดยหัวแม่มือเป็นหัวไก่ เด็กในชั้นเด็กเล็กมีการทำไก่ทองกระดาษในวันขอบคุณพระเจ้ามาช้านาน จนกลายเป็นธรรมเนียม

จนเกิดคำถามว่าเด็กได้อะไรจากการทำชิ้นงานนี้ เด็กที่ทำสวย ได้เรียนรู้มากกว่าเด็กที่ทำได้ไม่สวยใช่ไหม

นำไปสู่หลักของการเรียนรู้ว่า กระบวนการ (process) สำคัญกว่าผลงาน (product) กล่าวใหม่ว่า อย่าหลงคิดว่าเด็กที่ทำชิ้นงานคุณภาพดี จะได้เรียนรู้ครบถ้วนตามเป้าหมาย

การให้เด็กอายุ ๔ ขวบทำชิ้นงาน แล้ววัดการเรียนรู้ที่คุณภาพของผลงาน เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผิดพลาด เพราะเป็นการละเลยเป้าหมายที่สำคัญกว่า สำหรับการเรียนรู้ของเด็กเล็ก คือ การเรียนรู้ด้านสังคมหรือปฏิสัมพันธ์

เด็กไม่ได้
สะท้อนความคิด
ความหมาย
ต่อการเรียนรู้

เด็กๆ ยังไม่เคยเจอ
พวกเราชาวไก่ทองเลยอะ

จากวัตถุ สู่การเรียนรู้แบบเห็นได้ชัด (visible learning)

การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ เป็นการเรียนรู้ที่ดี แต่ก็ยังอาจมีความเข้าใจผิดว่าวัดผลการเรียนรู้ได้จากผลงานจากการปฏิบัติของนักเรียน ในขณะที่ผลการเรียนรู้ที่แท้จริงอยู่ที่ การอธิบายความหมายของการเรียนนั้น

การให้เด็กสะท้อนคิดอธิบายความหมายของการเรียนของตน อย่างที่Trevor อธิบายให้ผู้เขียนฟังในการสนทนา เป็นการทำให้ “มองเห็นการเรียนรู้” (learning visible) ทั้งทำให้เด็กมองเห็นการเรียนรู้ของตน และครูมองเห็นการเรียนรู้ของศิษย์ ช่วยให้ครูหาทางเติมเต็มส่วนที่ขาด และส่งเสริมส่วนที่เด็กชอบและถนัด

ข้อผิดพลาดอย่างหนึ่งของผู้ใหญ่ในการเลี้ยงดูเด็กเล็กคือ ชมเด็กที่ทำอะไรต่าง ๆ ได้เร็ว ชมว่าหัวไว เรียนรู้เร็ว ในขณะที่ตามหลักการเรียนรู้สมัยใหม่ ผู้ใหญ่ต้องชวนเด็กไตร่ตรองสะท้อนคิดคุณค่าของการทำสิ่งนั้น และวิธีการที่ตนทำสิ่งนั้น อย่างที่ผู้เขียนทำกับเด็กชาย Trevor

ผมขอเพิ่มเติมว่า การชมเด็กหัวไว มีส่วนทำร้ายเด็กโดยเราไม่คาดคิด เพราะเป็นการสร้างกระบวนทัศน์หยุดนิ่ง (fixed mindset) ให้แก่เด็ก ว่าการจะทำอะไรได้สำเร็จ ขึ้นกับความสามารถที่มีติดตัวเด็ก ในขณะที่ กระบวนทัศน์พัฒนา (growth mindset) หรือความเชื่อในความมานะพยายามไม่ย่อท้อ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทั้งต่อเด็ก และต่อทุกคนตลอดชีวิต ^(๑)

(๑) เลี้ยงลูกยิ่งใหญ่ ๒๒. ฝึกกระบวนทัศน์พัฒนา <https://www.gotoknow.org/posts/617868>

ระบบการศึกษาชั้นเด็กเล็กอาจถูกทำลายโดยความเข้าใจผิดแบบ “วัตถุอยู่เหนือใจ”(matter over mind) คือตัดสินผลการสอนของครูที่ผลงาน (ชิ้นงาน) ของเด็ก ตามแบบการศึกษาในระบบมาตรฐาน ซึ่งครูต้องทำรายงานผลงานของตน (portfolio) เพื่อเป็นหลักฐานให้แก่ศึกษานิเทศก์ มีผลให้ “ครูทึ่งศิษย์” ใช้เวลาทำรายงาน แทนที่จะใช้เวลาคุยกับศิษย์ ให้เด็กได้ไตร่ตรองสะท้อนคิด ทำให้ “มองเห็น” การเรียนรู้ของตน และช่วยให้ครู “มองเห็น” การเรียนรู้ของเด็กแต่ละคน

พ่อแม่ก็ต้องไม่หลงผิดอยู่กับผลงานเป็นชิ้นๆ ของลูก ต้องชวนลูกคุยเรื่องผลงานของลูก เพื่อทำความเข้าใจข้อเรียนรู้ที่อยู่ในสมองของลูก ข้อเรียนรู้ไม่ได้อยู่ในวัตถุที่ลูกทำ

สำนักพัฒนาการศึกษาเด็กเล็กที่เป็นผู้นำด้านการเรียนโดยให้เด็กแสดงออก หรือ “การเรียนรู้แบบมองเห็น” (visible learning) คือสำนักโรงเรียน Reggio Emilia ที่อิตาลี ^(๒) และยังมีแนวทางใหม่ๆ ในการจัด “วงจรเรียนรู้ด้วยการคิดใคร่ครวญ” (reflective learning cycle) และเวลานี้มีการพัฒนาเพิ่มเติม มีสำนัก High Scope (ใช้กระบวนการ plan - do - review) ^(๓) สำนัก Tools of the Mind ให้เด็กเขียน “แผนการเล่น” (play plan) ก่อนเล่น ^(๔)

กลับไปที่การเรียนรู้จากไถ่วง แทนที่จะทำตามๆ กันมาหลายสิบปี ในการให้เด็กทำศิลปะ ไถ่วงกระดาษ ครูสามารถออกแบบการเรียนรู้ที่น่าสนใจกว่า ตรงตามหลักการเรียนรู้ของเด็กเล็ก มากกว่า เช่น พาเด็กไปเรียนรู้สภาพการเลี้ยงไถ่วงที่ฟาร์มไถ่วง หรือเชิญเจ้าของฟาร์มไถ่วง มาเล่าเรื่องไถ่วงให้เด็กฟังและซักถาม อาจพาไปดูการเลี้ยงไถ่วงของชาวบ้านในชนบท ทำความรู้จักไข่ของไถ่วง เปรียบเทียบกับไข่ไก่ที่เด็กรู้จักดี หรืออาจเปรียบเทียบไข่ของสัตว์ปีกชนิดต่างๆ อาจศึกษาขนไถ่วง ส่องด้วยกล้องจุลทรรศน์ เปรียบเทียบกับขนนกอื่นๆ เป็นต้น เป็นการเรียนรู้ที่ดีกว่าใช้ตำรามาตรฐานอย่างเทียบกันไม่ติด แต่ครูต้องทำการบ้านมาก

(๒) https://en.wikipedia.org/wiki/Reggio_Emilια_approach

(๓) <http://www.rakluke.com/school-zone/11/56/1362/โรงเรียนแนวคิดการสอนแบบไฮสโคป-high-scope>

(๔) <https://toolsofthemind.org/>

เรียนจากการฝีมือ

โรงเรียนต้นแบบที่ใช้การฝีมือเป็นกุศโลบายสู่การเรียนรู้ครบด้านของเด็กเล็ก คือโรงเรียนกลุ่มวอลดอร์ฟ (Waldorf schools) ^(๕) เรียกหลักสูตรแนว วอลดอร์ฟ ว่า deeply imaginative and story-driven curriculum ใช้การสร้างชิ้นงานศิลปะเพื่อการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม

แต่อุดมการณ์ และกุศโลบายดังกล่าว เมื่อมีการนำไปปฏิบัติกว้างขวาง มักเพี้ยน ไปเห็นที่การอวดผลงาน ประกวดผลงาน คือเน้นเฉพาะที่ผลงาน ทำให้ละเลยกระบวนการ เป็นการ

ตกหลุม “วัตถุเหนือสมอง” (material over mind)

ให้ความสำคัญ
กับกระบวนการเรียนรู้

ทำไมวันขอบคุณพระเจ้า
ต้องกินไก่งวงครับ

ไก่งวงบิน
ได้ไหมครับ

โอ้โห...
ไข่ฟองใหญ่จัง

让孩子 สะท้อน ความคิด = ครู มองเห็นการเรียนรู้ของเด็ก

(๕) https://en.wikipedia.org/wiki/Waldorf_education

ลูกไม่ได้มีไว้รอด

ปัญหาใหญ่ของโรงเรียนเด็กเล็ก คือ พ่อแม่ที่ต้องการให้ลูกสนองอัตตาความต้องการของตนเอง แทนที่จะเน้นให้ลูกได้มีพัฒนาการอย่างถูกต้องเหมาะสม

สิ่งที่พ่อแม่และครูพึงเอาใจใส่ คือ กระบวนการภายในสมองเด็ก ที่เรียนรู้จากสภาพแวดล้อมรอบตัว โดยการสร้างความหมายของสิ่งและเหตุการณ์ที่พบเห็นขึ้นในสมอง เป็นชีวิตในมิติที่ลึกภายในตัวเด็ก และนี่คือหัวใจของการศึกษาแบบ child centered education ซึ่งหมายถึงผู้ใหญ่มีหน้าที่สนองต่อโลกทัศน์ของเด็ก เอาโลกทัศน์ของเด็กเป็นตัวตั้ง ไม่ใช่เอาโลกทัศน์ของผู้ใหญ่เป็นตัวตั้ง

เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ สิ่งสำคัญคือ การสร้างสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก ให้เอื้อต่อการพัฒนาทักษะที่ซับซ้อน ผ่านการแสดงออกของเด็ก โดยผู้ใหญ่ทำหน้าที่รับฟัง เสนาด้วย และคอยสร้าง “หลักสูตรสภาพแวดล้อม” เพื่อการเรียนรู้ของเด็ก ตามหลักการ สภาพแวดล้อมคือหลักสูตร (environment is curriculum)

สิ่งที่พึงหลีกเลี่ยงคือ การเรียนแบบท่องจำ การฝึกเฉพาะด้าน หนังสือฝึกเด็ก และแผ่นเอกสารฝึกเด็ก เพราะเป็นสิ่งตายตัว และเป็นการเรียนแบบชั้นเดียว ไม่เป็นการเรียนในมิติที่ลึกและซับซ้อน

แก้มือ

เมื่อเด็กแสดงท่าทีเบื่อเรียน วิธีแก้ที่ผิด คือ ครูเป็นผู้ทำกิจกรรมเพื่อกระตุ้นความสนใจของเด็ก วิธีแก้ที่ถูกต้องคือ ให้เด็กทำกิจกรรม โดยครูต้องรู้ขั้นตอนการเรียนรู้ของเด็ก

อย่าหลงเข้าใจผิด ว่าการเรียนแบบทำกิจกรรมแนว “เด็กเป็นศูนย์กลาง” หมายถึงให้เด็กลองผิดลองถูก หรือค้นคว้าเอาเองทั้งหมด

ตัวอย่าง บทเรียนปั้นรูปจากดิน เขาแนะนำให้ใช้ดินเหนียวจริง ดีกว่าใช้ดินน้ำมัน เริ่มจากการสอนให้เด็กทำความรู้จัก

ดินเหนียว ได้สัมผัส ได้พิจารณา ได้รู้ว่า
ดินเหนียวแห้งได้ ได้รู้ว่าเมื่อเติมน้ำ
แล้วขยำให้เข้ากันดินเหนียวอ่อนตัวลง
ได้รู้ว่าใช้น้ำช่วยให้ดินเหนียวสองชั้น
ติดกันได้ ทำความรู้จักเครื่องมือที่ใช้
ในการปั้นดินเหนียว ฝึกใช้เครื่องมือ
แต่ละชิ้น ฯลฯ

ครูสนุก
อยู่คนเดียวเลย

เด็กๆ ปั้นกันสนุก
ครูก็สนุกกับการสังเกต
วิธีเรียนรู้ของเด็กๆ

ในหนังสือระบุว่า
ช่วงเวลาทำความรู้จักดิน
เหนียวอายุราว ๑-๒ สัปดาห์โดยที่
เป้าหมายหลักๆ คือการเรียนรู้วิธีการ
เรียนรู้ ซึ่งจะใช้ได้ต่อการเรียนรู้ทุกเรื่อง
และเรียนรู้ที่จะเคารพต่อสิ่งที่ตนเข้าไปกระทำ หรือเข้าไปเรียนรู้ เด็กจะซึมซับขั้นตอน
การเรียนรู้ ว่าได้แก่ การสังเกต ตั้งคำถาม สำรวจ ไตร่ตรอง และลองทำซ้ำจนजरเดิม

เด็กจะไม่เบื่อ หากได้แสดงออก เด็กต้องการเครื่องมือและพื้นที่เพื่อการแสดงออก
เพื่อการเรียนรู้ของตนเอง

ศิลปินตัวน้อย

สำนักพัฒนาเด็กเล็กสองสำนักเกิดขึ้นในประเทศอิตาลี สำนักแรกให้กำเนิดโดย Maria Montessori เน้นการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาการเด็ก สำนักหลังก่อตั้งโดย Reggio Emilia เน้นการเรียนรู้จากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และการเรียนจากการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก เด็กใช้งานศิลปะในการค้นคว้าหาความรู้ โดยมองการแสดงออกทางศิลปะเป็นภาษาเพื่อการสื่อสาร หนึ่งชิ้นงานศิลปะสื่อออกมาหลายภาษา หรือเป็นการสื่อสารที่ซับซ้อน

งานศิลปะอาจเป็นงานแกะสลัก งานระบายสี งานทอ งานวาด งานก่อสร้าง งานปั้น งานตัดปะ เป็นช่องทางสื่อสารความฝัน ความหวัง และความกลัว ของเด็ก เป็นการ “ส่งเสียง” บอกเรื่องราวที่ไม่สามารถบอกได้ด้วยเสียง

การเรียนรู้หรือฝึกงานศิลปะ จึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษา สำหรับใช้สื่อสารความคิดและอารมณ์ ถือเป็นมิติสำคัญมิติหนึ่งของการเรียนรู้ เช่นเดียวกันกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

Vygotsky ปราชญ์ด้านพัฒนาการเด็ก กล่าวว่าการเล่นเป็นแหล่งของการเรียนรู้ ผู้เขียนเชื่อว่า ศิลปะก็เป็นแหล่งของการเรียนรู้เช่นเดียวกัน

ภาพของเด็ก
กำลังส่งเสียงบอกอะไร

เด็กใช้ศิลปะ
เป็นช่องทาง
การส่งเสียง

โอกาสสร้างหลักสูตรที่ได้ผล

ของดีๆ เมื่อมีผู้นำไปใช้ มักมีการอ้างชื่อเสียงของของดีนั้น แต่เอาไปใช้แบบเพี้ยน
เรื่องนี้เป็นจริงกับการศึกษาเด็กเล็กแนว Reggio Emilia และแนวก้าวหน้าอื่นๆ เช่น วอลดอร์ฟ
และ มอนเตสซอรี ที่เพี้ยนคือ กลายเป็นหลักสูตรมาตรฐานแข็งทื่อ

หลักการสำคัญของหลักสูตรชั้นเด็กเล็กที่ถูกต้องคือ เคารพตัวตนของเด็ก และเข้าใจระดับ
พัฒนาการของเด็ก หรือกล่าวใหม่ว่า รู้จักเด็ก และเคารพเด็ก

ผู้เขียนอ้างอิงเขียนของ Robert Pianta คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวอร์จิเนีย^(๖)
ดังนี้

“การสอนที่ได้ผลในการศึกษาของเด็กเล็ก เหมือนกับประถมศึกษาตรงที่ต้องการส่วนผสม
ของ การสอน ปฏิสัมพันธ์ การสื่อสารป้อนกลับ การพูดคุย และการกระตุ้น ... แต่ที่ไม่เหมือน
เด็กโตคือ ครูชั้นเด็กเล็กต้องตั้งใจและใช้ยุทธศาสตร์การสอนเข้ากับกิจกรรม ที่เปิดให้เด็ก
ได้เลือกค้นหาและเล่น ที่อยู่ในพื้นที่ธรรมชาติที่สบายและคาดหวังได้ถูกต้อง ครูเด็กเล็ก
เป็นนักควยโอกาส ที่รู้จักพัฒนาการเด็ก และใช้ความสนใจและปฏิสัมพันธ์ ในการส่งเสริมพัฒนาการ
ของศิษย์ ด้วยกระบวนการที่บางส่วนเป็นบทเรียนที่มีโครงสร้างกำหนดไว้ชัดเจน แต่ส่วนใหญ่
เป็นบทเรียนตามสถานการณ์ ...”

(๖) <https://pdfs.semanticscholar.org/d772/5f81a75e0b63cb9ba16b20d3a0fbdc9300c5.pdf>

การโยนความรับผิดชอบไปไว้ที่ครูเท่านั้น จะหวังความสำเร็จได้ยาก **หุ้นส่วนที่สำคัญ** ยี่งคือพ่อแม่หรือผู้ปกครองเด็ก โดยพ่อแม่จะช่วยให้ลูกได้เรียนรู้ในชั้นเด็กเล็กตรงตามหลักการโดย

(๑) เลิกถามลูกว่าวันนี้เรียนอะไร

(๒) สื่อสารกับผู้บริหารโรงเรียนว่าตนอยากเห็นร่องรอยของการเรียนรู้แบบไหน ที่อาจไม่เห็นชัดในชั้นเรียน วิธีการอาจเริ่มโดยเข้าไปดูเว็บไซต์ของโรงเรียน หาข้อความที่มีหลักฐานว่าส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กเล็ก เช่น

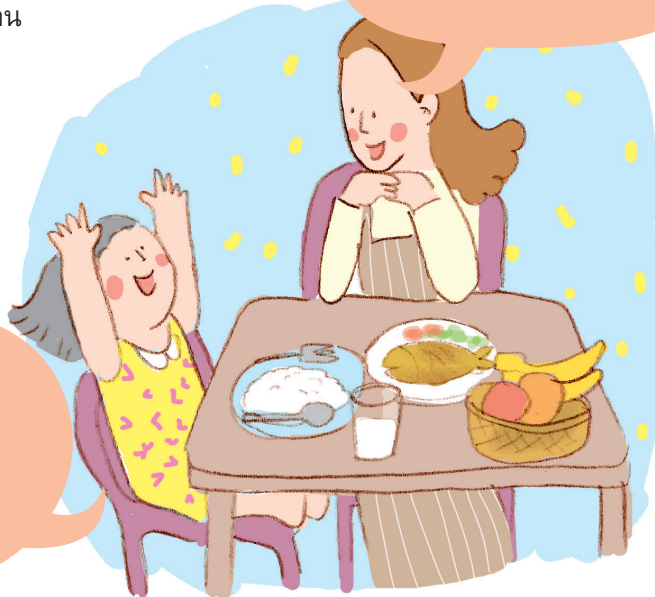
(ก) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพี่เลี้ยงกับเด็กที่ใกล้ชิดและแสดงความรัก
รวมทั้งมีเสียงหัวเราะบ่อยๆ มีการกอดกันบ่อยๆ

(ข) มีการสนทนากันตามธรรมชาติ ระหว่าง
ครูกับนักเรียน

(ค) โอกาสเรียนรู้ผ่าน
กระบวนการทางสังคมกับ
เพื่อนๆ ไม่ใช่มีแต่การสอน
แบบถ่ายทอดความรู้

เล่นทำกับข้าวค่ะ
หนูกับเพื่อนช่วยกันดีใจ
แล้วครูก็ทอไข่ให้เด็กๆ
อร่อยค่ะ

วันนี้หนูเล่นกับใคร
เล่นอะไรกันจ๊ะ

(ง) ทีมครูที่รู้จักเด็กแต่ละคน สามารถเชื่อมโยงหลักสูตรเข้ากับเป้าหมายพัฒนาการเด็ก และความเป็นจริงในชีวิต ไม่ใช่แค่จัดชั้นเรียนให้สนุกเท่านั้น

(จ) วัสดุในชั้นเรียนที่ส่งเสริมการเล่นและค้นคว้าแบบปลายเปิด ไม่ใช่แบบปลายปิด

(ข) ตารางเรียนที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำสิ่งที่เด็กทำได้เองด้วยตนเอง

พ่อแม่ควรตรวจสอบว่า สิ่งที่อยู่ในเว็บไซต์ กับที่เกิดขึ้นจริงในห้องเรียนตรงกันไหม หากพบที่ไม่ตรงกัน ควรตั้งคำถามจนได้คำตอบที่พอใจ ว่ามีความยืดหยุ่นอย่างไรในการดำเนินการ ตัวช่วยสำหรับพ่อแม่อยู่ในเว็บไซต์ของ National Association for the Education of Young Children^(๗)

การจัดการเรียนการสอนในชั้นเด็กเล็กที่เป็นแบบสนองพฤติกรรมในขณะนั้นของเด็ก เป็นเรื่องยากมากในท่ามกลางความคาดหวังผิดๆ ของพ่อแม่ และระบบการศึกษาแบบแข็งทื่อ จะทำได้ก็ต่อเมื่อพ่อแม่ทำตัวเป็นแนวร่วมที่เข้มแข็งของโรงเรียนและครู

(๗) <https://www.naeyc.org/>

การเลี้ยงดูที่บ้าน

มีผลการวิจัยบอกว่า ไม่ว่าโรงเรียนเด็กเล็กจะดีอย่างไร ผลต่อพัฒนาการเด็กก็ยังไม่ดีกว่า
ปัจจัยที่บ้าน อันได้แก่ พันธุกรรม ครอบครัว และสภาพแวดล้อมนอกโรงเรียน

สภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้มีส่วนย้ายความรับผิดชอบในการให้
การศึกษาแก่เด็กเล็กจากบ้านไปยังโรงเรียนเด็กเล็ก แต่การคาดหวังว่าโรงเรียนต้องรับผิดชอบต่อ
พัฒนาการเด็กทั้งหมดเป็นสิ่งที่ผิด

คุณตาไม่มีฟัน
ต้องกินของนิ่มๆ

ทำยังไงน้ำ
จะไม่หกนะ

การเรียนรู้ที่แท้จริงของเด็กเล็กไม่จำเป็นต้อง
เรียนที่โรงเรียน แต่ที่ต้องมีโรงเรียนหรือศูนย์เด็กเล็ก
ก็เพราะความจำเป็นทางสังคมและเศรษฐกิจที่พอ
แม่ต้องไปทำงาน การเรียนรู้ของเด็กเล็กในสมัย
ก่อน (รวมทั้งของตัวเอง) เกิดขึ้นที่บ้าน
ในครอบครัว (ซึ่งเป็นครอบครัวขยาย

มีพี่น้อง และผู้ใหญ่หลายรุ่นอยู่ด้วยกัน) และในชุมชน (ซึ่งคนมีความเอื้ออาทรต่อกัน และเอ็นดูเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กมาเล่นกับลูกที่บ้าน) รวมทั้งเกิดขึ้นจากการทำหน้าที่เลี้ยงน้อง และช่วยงานบ้าน

เด็กเล็กในสมัยก่อนเรียนรู้จากการเล่น เล่นกับเพื่อน หรือพี่น้อง มองในมุมหนึ่ง สิ่งที่เกิดขึ้นกับเด็กเล็กในปัจจุบัน ที่ต้องไปเข้าโรงเรียน เป็นแนวทางที่ผิด

วิจารณ์ พานิช

๘ เม.ย. ๖๑

อ้อ นี่ลูกรู้จักสังเกต
เปรียบเทียบความสูง

นี่หนูเอง
นี่ไก่อ่งตัวใหญ่สูงเท่าเอว
ของหนูเลย

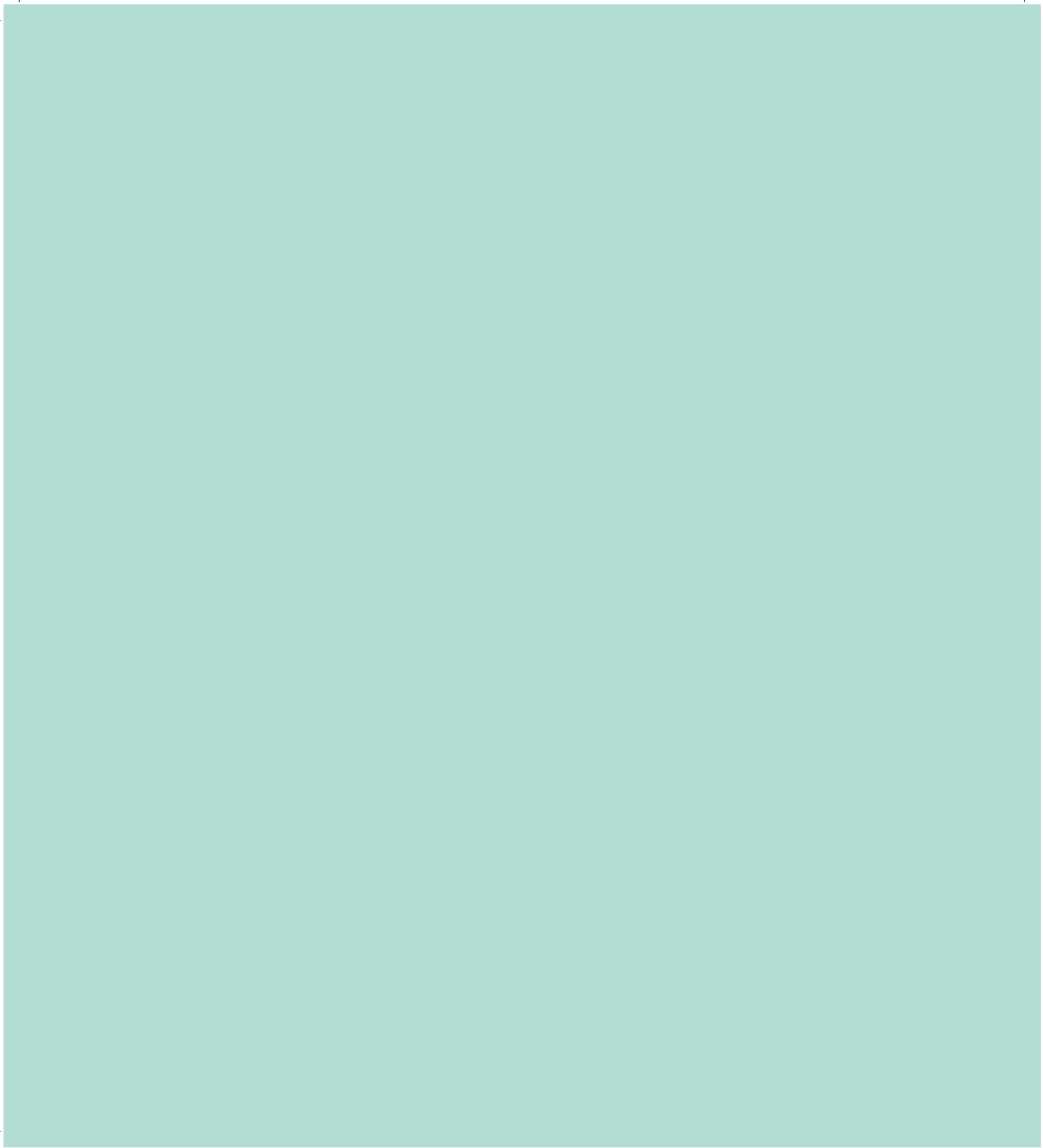
นี่ลุง
คนเลี้ยงไก่อ่ง

ไม่ใช่แค่สร้างสรรค์
ภาพสวยๆ นะคะ

“...ผลการเรียนรู้ที่แท้จริงอยู่ที่ การอธิบายความหมายของการเรียนนั้น

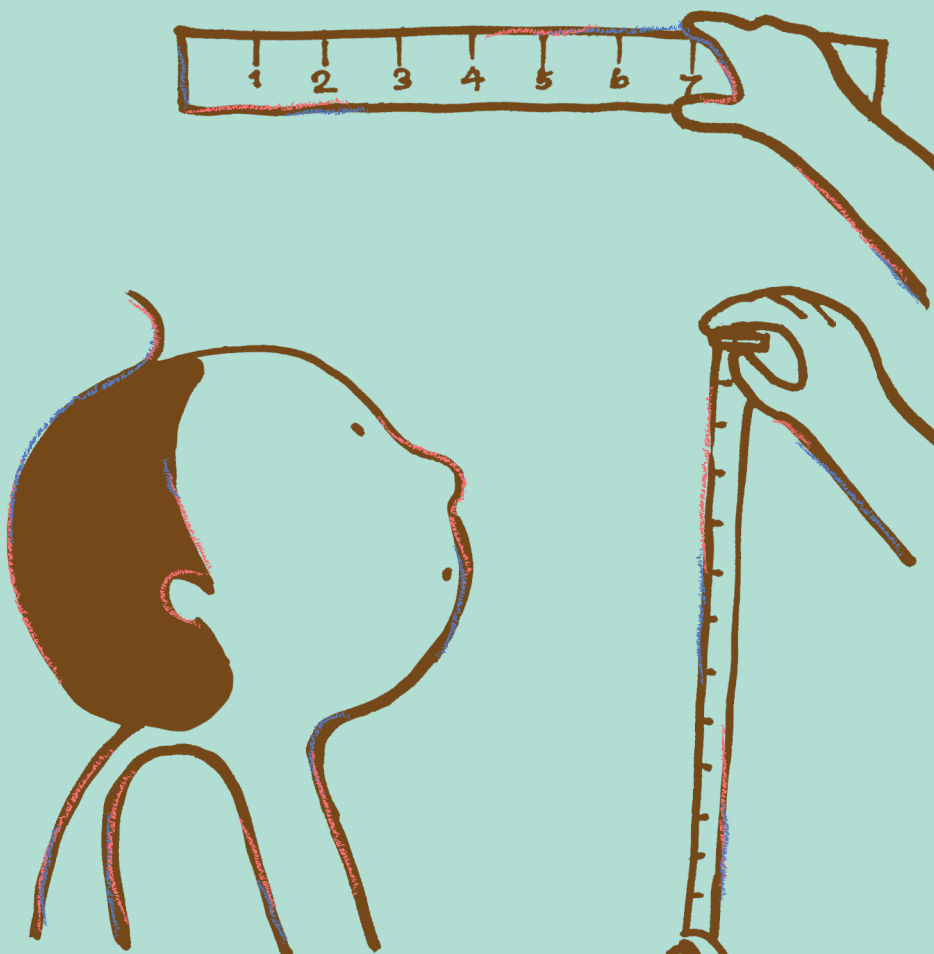
สิ่งที่พ่อแม่ และครู พึงเอาใจใส่ คือ กระบวนการภายในสมองเด็ก
ที่เรียนรู้จากสภาพแวดล้อมรอบตัว

พ่อแม่ก็ต้องไม่หลงผิดอยู่กับผลงานเป็นชิ้นๆ ของลูก ต้องชวนลูก **คุย** เรื่องผลงานของลูก
เพื่อ **ทำความเข้าใจ** ข้อเรียนรู้ที่อยู่ในสมองของลูก ข้อเรียนรู้ไม่ได้อยู่ในวัตถุที่ลูกทำ...”

บทที่ ๕

เรียนรู้อะไรมา มาตรฐาน

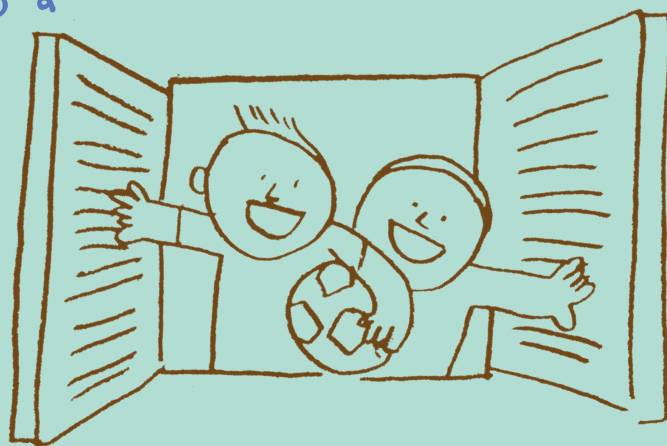

ทุกวันนี้

เราให้อิสระในการเรียนรู้แก่เด็กหรือไม่ ?
เด็กมีโอกาสเลือกเรียนรู้

สิ่งที่ตัวเองสนใจมากน้อยแค่ไหน ?

อะไรคืออุปสรรคที่ปิดกั้นโอกาสของเด็กๆ ?

เรียนรู้ไร้มาตรฐาน ดีความจากบทที่ ๔ ที่ชื่อว่า The Search for Intelligent Life :
Un-standard Learning

หากให้เป็นอิสระ เด็กวัยสี่ขวบมีความสามารถในการเรียนรู้มากกว่าที่เราคิดอย่างมาก โดยที่เป็นการเรียนรู้จากการทดลองปฏิบัติ

หากให้โอกาสอย่างเหมาะสม เด็กเล็กสามารถทำและเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่มีความยากและซับซ้อนได้ อย่างที่ผู้ใหญ่มักไม่คิดว่าเด็กเล็กขนาดนั้นจะทำได้

แต่อุปสรรคต่อโอกาสเช่นนั้นคือ “มาตรฐาน”(standards) ที่กำหนดตายตัวให้จัดกิจกรรมในชั้นเด็กเล็กอย่างนั้นอย่างนี้ และต้องวัดและบันทึกสิ่งนั้นสิ่งนี้ จนครูมีโอกาสมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กลดลงจนเกือบไม่เหลือเลย

สมองเด็ก

ผู้เขียน (Erika Christakis) บอกว่า ตนรู้สึกอยู่ตลอดเวลาว่าลูกๆ สามคนของตนฉลาดกว่าตนสมัยเป็นเด็ก และคิดว่าเป็นคือธรรมชาติของมนุษย์ ที่คนรุ่นหลังสมองดีกว่าคนรุ่นก่อน แต่นั่นอาจเกิดจากการตีความหรือเข้าใจเด็กผิดของคนสมัยก่อน ที่ประเมินขีดความสามารถของเด็กต่ำกว่าความเป็นจริง ดังที่ปราชญ์ใหญ่ด้านพัฒนาการเด็กอย่าง ฌอง เปียเจต์ (Jean Piaget) กล่าวว่าเด็กมี “ความเห็นแก่ตัว ไร้เหตุผล และไร้คุณธรรม”

การที่นักวิทยาศาสตร์ด้านเด็กในอดีตประเมินขีดความสามารถของเด็กต่ำกว่าความเป็นจริงก็เพราะ ไม่สามารถวัดสิ่งที่เกิดในสมองเด็กได้ แต่ปัจจุบันศาสตร์ด้านจิตวิทยาพัฒนาการและประสาทวิทยาศาสตร์ก้าวหน้ามาก มีการทดลองในเด็กมากมายที่ยืนยันว่า สมองเด็กมีความสามารถคิดซับซ้อน เข้าใจเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันมากกว่าที่เราเข้าใจกันอย่างไม่น่าเชื่อ (๑, ๒)

เด็กที่เข้าเรียนชั้นเด็กเล็กจึงมีพื้นฐานความรู้เดิม และความสนใจใคร่รู้เป็นสมบัติอันมีค่าติดตัวมา

ผลของการวิจัยด้านพัฒนาการเด็กที่บอกว่าเด็กมีความสามารถในการเรียนรู้สูง นอกจากมีคุณด้านช่วยให้ผู้ใหญ่เข้าใจเด็กแล้ว ยังก่อโทษด้วย โดยเฉพาะด้านการยกระดับมาตรฐาน

(๑) บันทึกชุดเลี้ยงลูกยิ่งใหญ่นี้ ตีความมาจากหนังสือ Raise Great Kids : How to Help Them Thrive in School and Life ซึ่งเป็นหนังสือชุดรวบรวมบทความเด่นจากนิตยสาร Scientific American Mind หนังสือเล่มนี้เพิ่งออกจำหน่ายในเดือนพฤษภาคม ๒๕๕๔

(๒) <https://www.scbfoundation.com/publishing/292/เลี้ยงลูกยิ่งใหญ่-โดย-ศ-นพ-วิจารณ์-พานิช-14610>
ดาวน์โหลดหนังสือเลี้ยงลูกยิ่งใหญ่ <https://www.scbfoundation.com/stocks/81/file/1482233937smfbi81pdf/>
เลี้ยงลูกยิ่งใหญ่.pdf

การเรียนของชั้นเด็กเล็กสู่การเรียนเชิงวิชาการ หรือพ่อแม่ตั้งความคาดหวังสูงเกินไปจริงต่อลูก ทำให้ ชีวิตวัยเยาว์หมดสภาพความเป็นเด็ก เพื่อสนอง ความต้องการของผู้ใหญ่

สภาพที่เด็กเล็กกำลังเผชิญ เป็นสภาพ ย้อนแย้ง คือสังคมเข้าใจศักยภาพเด็กดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ตั้งความหวังและระบบ การศึกษาเด็กเล็กที่ทำลายโอกาสต่อ ยอดศักยภาพนั้น โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ โดยเร่งให้เด็กเล็กเรียนวิชา และ ทดสอบผลลัพธ์การเรียนรู้ที่การรู้วิชา อ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น โดย ใช้แบบทดสอบที่让孩子เขียนตอบ ในกระดาษ

การคลังทดสอบนี้ ทำให้เด็กต้องเสียเวลาไปกับการทดสอบ แทนที่จะใช้เวลาที่มีคุณค่ากว่าต่อพัฒนาการของเด็ก คือการเล่น และปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนๆ และครู ผู้เขียนบอกว่าตรงกับหนังสือปฏิรูปการศึกษา ที่ระบุข้อหลงผิดด้านการจัดการศึกษาว่า วงการศึกษามักหลงการวินิจฉัยแทนที่จะบำบัดโรค “การวินิจฉัย” ในที่นี้คือการทดสอบ และ “การบำบัดโรค” หมายถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เด็ก

มาตรฐานการศึกษา และ แบบทดสอบแต่ละทักษะ ดึงวงการศึกษาชั้นเด็กเล็กเข้าสู่กับดักของการจัดการแบบแยกส่วน และการประยุกต์ใช้มาตรฐานแบบไม่เข้าใจสาระเชิงลึก จึงดำเนินการแบบผิดๆ

เล่นกับตัวเลข

เด็กเล็กสามารถเรียนรู้ความหมายของตัวเลขในชีวิตจริงได้จากการเล่น เป็นการเรียนแบบใช้งานการบวกลบเลขไปในตัว เพราะในการเล่นนั้น เด็กมีเป้าหมายทำกิจกรรมที่ตนจินตนาการไว้ให้สำเร็จ นอกจากต้องเข้าใจจำนวนสิ่งของที่ต้องการใช้ และหามาเพิ่มให้ครบ (บวกเลขภาคปฏิบัติ) แล้ว เด็กยังต้องฝึกแยกแยะ และจัดกลุ่มประเภทสิ่งของ เป็นต้น คือการเรียนรู้ตามธรรมชาติของเด็กเป็นการเรียนแบบซับซ้อน ไม่ใช่เรียนแบบแยกส่วน

เมื่อผู้ใหญ่เขียนเลข 4 ลงบนกระดาษ (หรือกระดาน) แล้วบอกเด็กให้อ่านว่า four และจำไว้คราวหลังเมื่อผู้ใหญ่เขียนเลข 4 และถามเด็กว่าอะไร หากเด็กตอบว่า four ก็อย่าหลงตีความว่าเด็กเข้าใจความหมายของจำนวน “สี่” การสอนแบบถ่ายทอดความรู้เช่นนี้เด็กจำได้ แต่ไม่เข้าใจความหมาย นี่คือข้อจำกัดของการเรียนแบบแยกส่วน ตามมาตรฐาน แต่หากเด็กเล่นสิ่งของที่มีหลายชิ้น เด็กจะเข้าใจความหมายของจำนวน โดยที่อาจยังบอกคำว่า “สี่” ไม่เป็น ดังกรณีลอร์ด เด็กจะต้องหาล้อมาประกอบให้ครบ ๔ ล้อ สำหรับเป็นรถบรรทุกสิ่งของได้

ข้อผิดพลาดหลักของการศึกษาชั้นเด็กเล็ก (และการศึกษาระดับอื่นๆ) คือ มุ่งบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้เป็นส่วนๆ โดยไม่เข้าใจเป้าหมายภาพใหญ่ของการเรียนรู้

การเรียนรู้ให้รู้จักชื่อสิ่งของ กับเรียนรู้ให้เข้าใจสิ่งของนั้นเป็นคนละการเรียนรู้ นี่คือสัจธรรมของการเรียนรู้ในทุกๆระดับ ไม่เฉพาะในระดับเด็กเล็ก การเรียนจำชื่อเป็นการเรียนขั้นต่ำสุด ต่ำที่สุด

การเรียนตามตำราหรือคู่มือ มาตรฐานมักได้ผลเพียงระดับจำได้ เพราะเมื่อครูนำเอาคู่มือไปใช้สอนจริง ก็จะทำตามพิธีกรรมที่ระบุในคู่มือ โดยไม่เข้าใจเป้าหมายภาพใหญ่ของกิจกรรมนั้นๆ

ตรงกันข้าม ครูสามารถสอนด้วยการให้เด็กเล่นหรือทำกิจกรรม แล้วได้ผลลัพธ์การเรียนรู้ตรงตามเป้าหมายของมาตรฐาน แต่จะทำเช่นนั้นได้ ครูต้องมีความสามารถสูง และกล้าจัดเวลาให้เด็กได้ออกไปเล่นนอกห้องเรียน

จำได้ แต่ไม่เข้าใจ

เข้าใจ รู้ความหมาย
ใช้งานได้

นี่ยังไม่ครบ ๔ ล้อเลย
ขาดอีกล้อหนึ่ง
ช่วยกันหาหน่อย
อีกล้ออยู่ไหน

ผู้เขียนบอกว่าปัญหาไม่ได้
อยู่ที่คู่มือ แต่อยู่ที่การนำคู่มือไปใช้
ผู้เขียนยกตัวอย่างรายละเอียดใน
คู่มือมากมาย ที่อ่านแล้วเห็นได้ชัด
ว่ามันชวนให้ครูมองกิจกรรมต่างๆ
แบบแยกส่วน รวมทั้งบริษัทจัดทำ
และขายคู่มือก็ต้องการทำธุรกิจ
จากการสอนแบบแยกส่วนนี้

ประเทศที่เป็นตัวอย่างได้
คือ ฟินแลนด์ ที่ไม่ใช่คู่มือที่ระบุ
รายละเอียดของกิจกรรม มีเพียง
เอกสารบอกเป้าหมายพัฒนาการ
เด็กที่ต้องการ แล้วให้อิสระครู
ในการจัดการเรียนรู้แบบให้อิสระ
แก่เด็ก และครูประเมินได้ว่า
เด็กบรรลุเป้าหมายพัฒนาการ
ที่กำหนดไว้ จะทำเช่นนี้ได้
ครูต้องมีความสามารถสูง

เชื่อมชิ้นส่วน

แทนที่จะมีคู่มือครู ประเทศฟินแลนด์มีเพียง ข้อกำหนดหลักสูตรสำหรับการศึกษา และดูแลเด็กเล็ก โดยมีเป้าหมาย ๓ ประการคือ

๑. ส่งเสริมสุขภาวะส่วนตัวของเด็ก
๒. ส่งเสริมนิสัยและพฤติกรรมที่เอื้อเพื่อเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
๓. ค่อยๆ พัฒนาความสามารถในการดูแลตนเอง (autonomy)

ฟินแลนด์ให้เด็กเรียนวิชาเมื่ออายุ ๗ ขวบ ในชั้น ป. ๑ ซึ่งถือว่าช้ามาก แต่ผลการทดสอบสมรรถนะของเด็กอายุ ๑๕ ปี ของ PISA ของฟินแลนด์อยู่ในระดับแนวหน้าของโลก ดีกว่าของสหรัฐอเมริกา (และของไทย) อย่างมากมาย

หัวใจของการสอนที่ดีคือ กระบวนการ ไม่ใช่สาระความรู้ เด็กเล็กในฟินแลนด์ไม่ได้รับการสอนและทดสอบ ไม่มีหลักสูตรมาตรฐาน ไม่มีคู่มือ มีเอกสารแนวทาง ECEC (Early Childhood Education and Care) ว่า “กิจกรรมในชั้นเด็กเล็กเน้น การเล่น, การเคลื่อนไหว, การสำรวจ, และการแสดงออก ผ่านศิลปะที่หลากหลาย” โดยที่เป็น “วิธีการคิดและกระทำที่แปลกและจำเพาะสำหรับเด็ก” และช่วยส่งเสริม “สุขภาวะและความมีตัวตนของเด็ก”

ฟินแลนด์เรียกวิชา เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สำหรับเด็กเล็ก ว่า orientations และระบุว่า

“เด็กไม่เรียนหรือดูดซับเนื้อหาของวิชาต่างๆ และไม่คาดหวังวัดสมรรถนะ ตัววิชาเป็นตัวช่วยบอกครูด้วยกรอบงานว่าครูควรจัดประสบการณ์ สถานการณ์ และสภาพแวดล้อมแบบใดบ้าง เพื่อช่วยให้เด็กได้มีการเจริญเติบโตและพัฒนาการอย่างสมดุล”

วิชา (orientation) สำหรับเด็กเล็กของฟินแลนด์ แต่ละวิชามีลักษณะจำเพาะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking), ด้านความริเริ่มสร้างสรรค์ (creativity) ด้านการฝึกจินตนาการ, การทำให้มีความรู้สึกละเอียดอ่อน, และด้านการดำเนินกิจกรรม โดยครูกำหนดถึงประเด็นดังกล่าว นำมาสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะเหล่านั้น

ความคาดหวังสมรรถนะเหล่านั้น ฟุ่งเป้าผู้รับผิดชอบการประเมินไปที่ครู ไม่ใช่ไปที่นักเรียน

นี่คือ การเรียนรู้มาตรฐานสูง ที่ไร้เอกสารกำหนดมาตรฐานในรายละเอียด เพราะเน้นการเรียนรู้บูรณาการ หรือ “เชื่อมชิ้นส่วน”

สิ่งที่ครูกำหนดถึง...มีมากกว่าเนื้อหาวิชา

ตัววิชาเป็นแค่ตัวช่วยบอกกรอบงานว่าครูควรจัด

ประสบการณ์ สถานการณ์ และสภาพแวดล้อมแบบใดให้เด็ก ๆ

มาตรการและกิจกรรมที่ไร้ความหมาย

การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และในหลายกรณีถูกแสวงหาผลประโยชน์โดยคนบางกลุ่มบางกิจการ ในนามของเจตนาดี อ้างเป้าหมายคุณภาพของการศึกษาของเด็กเล็ก เด็กที่มักตกเป็นเหยื่อคือเด็กจากครอบครัวที่ฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำ สารพัดมาตรการ และวิธีการถูกนำมาใช้ โดยไร้ผลดีต่อพัฒนาการเด็ก หรือในบางกรณี ก่อผลร้าย

ไม่มีมาตรการและวิธีการใดที่ให้ผลสูงกว่าครูที่มีความสามารถและรับผิดชอบ

ประเมิน ไม่ใช่สอบ

สิ่งที่เด็กต้องการไม่ใช่การทดสอบ แต่คือการท้าทาย และได้กล่าวไว้ในตอนที่ ๓ ว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ calibration และ scaffolding

การท้าทายต่อเด็กอาจหมายถึงการทำให้สิ่งที่ยาก หรือเสี่ยงอันตรายสำหรับเด็ก

ถ้าตกน้ำ
ไม่ต้องตกใจ

เสื้อช่วยให้หนูลอยได้
ไม่ต้องตกใจเลย

Calibration เป็นการกำหนด

ทักษะที่คาดหวังให้เด็กฝึก ออกเป็น
ขั้นตอน สำหรับใช้สังเกตเพื่อประเมิน
พัฒนาการหรือความก้าวหน้า

ก่อนลงเรือต้อง
ใส่เสื้อชูชีพนะจ๊ะ

แต่ถ้าไม่ใส่
เสื้อคงจม

ของเด็ก แล้วให้ความช่วยเหลือ (scaffolding) และการโค้ช ให้เด็กฝึกปฏิบัติกิจกรรม หรือเล่น โดยไม่เสี่ยงต่อการบาดเจ็บ หรือในภาษาการศึกษาเรียกว่า **ช่วยให้เด็กค้นพบ learning zone ของตน** เพื่อยกระดับพัฒนาการขึ้นสู่ระดับที่สูงขึ้น

สิ่งที่ไม่ควรทำคือ ห้ามเด็กทำหรือเล่นสิ่งที่เสี่ยงอันตราย ควรให้เด็กได้ฝึกทำโดยคำนึงถึงอันตราย และมีมาตรการป้องกันการบาดเจ็บ พ่อแม่ก็ควรทำอย่างเดียวกัน

พ่อแม่และครูควรคิดสร้างสภาพแวดล้อมที่ช่วยให้เด็กได้ใช้พลังเรียนรู้ของตนได้เต็มที่ โดยพ่อแม่อาจรวมตัวกันเป็น CoP (Community of Practice) เพื่อพัฒนาทักษะการสังเกต การตั้งคำถาม และทักษะการแก้ปัญหา ในการใช้เวลาว่างกับลูก ในการตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของลูก, สังเกตว่าลูกชอบเล่นกับใคร, ลูกชอบทำอะไรในยามว่าง ทั้งหมดนั้นเป็นข้อมูลสำหรับปรึกษาหารือกันสร้างพื้นที่เรียนรู้ให้แก่ลูกที่บ้าน และอาจจัดร่วมกันหลายบ้าน

ผมขอเพิ่มเติมว่า ครูก็ควรรวมตัวกันเป็น CoP แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อสังเกต และข้อเรียนรู้สำหรับจัดพื้นที่เรียนรู้ให้แก่เด็กที่โรงเรียน และเพื่อใช้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพ่อแม่ อ่านรายละเอียดเรื่อง CoPได้จากหนังสือ *บันทึกชีวิตครูสู่ชุมชนการเรียนรู้* ซึ่งดาวนั้โหลดได้ฟรี

จะเห็นว่า การประเมินเป็นส่วนย่อยในภาพใหญ่ ของการสนับสนุนการเรียนรู้อย่างมีพลังของเด็ก ช่วยให้เด็กได้ใช้พลังแห่งวัยเยาว์เรียนรู้และสร้างพัฒนาการให้แก่ตนเองอย่างเต็มศักยภาพ

ดีจัง ถ้าเกิดเหตุฉุกเฉิน
ลูกเราก็น่าจะรู้จัก
วิธีเอาชีวิตรอด

วิจารณ์ พานิช

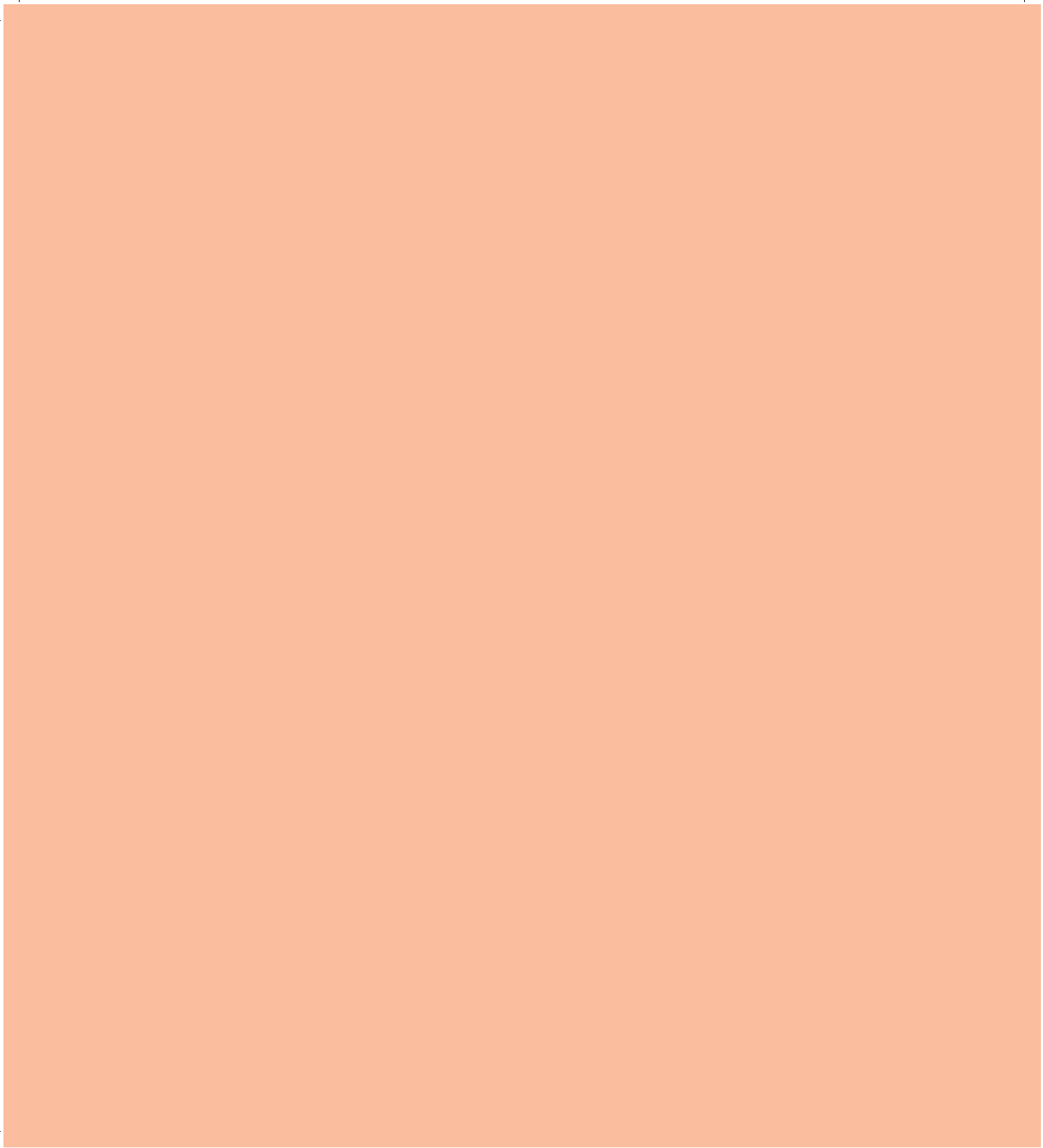
๙ เม.ย. ๖๑

“...ข้อผิดพลาดหลักของการศึกษาชั้นเด็กเล็ก (และการศึกษาระดับอื่นๆ) คือ มุ่งบรรจุเป้าหมายการเรียนรู้เป็นส่วนๆ โดยไม่เข้าใจเป้าหมายภาพใหญ่ของการเรียนรู้...”

“...สิ่งที่เด็กต้องการไม่ใช่การทดสอบ แต่คือ **การทำทาย...**”

“...สิ่งที่ไม่ควรทำคือ ห้ามเด็กทำหรือเล่นสิ่งที่เสี่ยงอันตราย
ควรให้เด็กได้ฝึกทำโดยคำนึงถึงอันตราย และมีมาตรการป้องกันการบาดเจ็บ...”

เด็กใน
สังคม
แยกส่วน

บทที่ ๖

เชื่อหรือไม่ ?

เรามีแนวโน้มที่จะสนใจ

“ความผิดปกติ” ในตัวเด็ก

แทนที่จะสนใจตัวเด็กเอง

อะไรทำให้

เราเป็นเช่นนั้น?

เด็กในสังคมแยกส่วน นี้ ดีความจากบทที่ ๕ ที่ชื่อว่า Just Kidding : The Fragmented Generation

ไม่ว่าเรื่องใดๆ การหลงหมกมุ่นอยู่กับกิจกรรมแยกส่วน โดยไม่ได้คำนึงถึงภาพใหญ่ หรือความเป็นทั้งหมด (the whole) ของกิจกรรมนั้น จะนำไปสู่ผลงานที่แผ่วเบาไร้ความหมาย การจัดการศึกษาเด็กเล็กก็เช่นเดียวกัน ต้องไม่หลงดำเนินการเป็นส่วนๆ จนลืม “ความเป็นเด็ก” ของศิษย์หรือของลูก

ความเป็นเด็กมีทั้งพลัง หรือศักยภาพ และความเปราะบาง อยู่ด้วยกัน

เด็กสมัยนี้

เด็กสมัยนี้มีชีวิตที่ดีกว่าสมัยร้อยสองร้อยปีก่อนอย่างมากมาย ทั้งเนื่องจากระบบดูแลสุขภาพอนามัยดีขึ้นมาก ทำให้อัตราการตายของทารกและเด็กเล็กลดลงเป็นร้อยเท่า นอกจากนั้น ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กก็ดีขึ้นมากมายเช่นเดียวกัน เวลานี้เราเข้าใจลักษณะจำเพาะของเด็ก ศักยภาพในการเรียนรู้ของเด็ก รวมทั้งประเด็นความเปราะบางของเด็ก

เราเข้าใจความซับซ้อนของพัฒนาการเด็ก และเรื่องปัญหาเกี่ยวกับเด็ก ที่เมื่อไม่นานมานี้ เป็นความลับดำมืด หรือมีความเข้าใจผิด เดิมนั้นเรามีความรู้กระจ่างชัด เช่น เรื่องการกระทำมิชอบ ต่อเด็ก ปัญหาทางจิตเวช ความผิดปกติทางกายและทางปัญญา เป็นต้น

ความเข้าใจลึกๆ เกี่ยวกับเด็กก้าวหน้าขึ้นอย่างมากมาย เช่น เด็กสมองปราดเปรื่อง ก็มีปัญหาคะการเรียนรู้ (dyslexia) ได้ ผมเพิ่งได้รับคำบอกเล่าว่า มีนักศึกษาระดับปริญญาเอก ของไทยในสหรัฐอเมริกา ที่ได้รับทุนอานันท์มหิตลไปเรียนต่อ ได้รับการวินิจฉัยจากอาจารย์ ว่าเป็น dyslexia ประเภทหนึ่ง คือมีความผิดปกติด้านมองข้ามรายละเอียดของเรื่องต่างๆ ไป แต่มองภาพรวมเก่งมาก

ในทางตรงกันข้าม เด็กที่มีปัญหาการอ่าน อาจเป็นเด็กที่สมองปราดเปรื่องที่สุดในชั้น มีตัวอย่าง Montgomery County ในรัฐแมรีแลนด์ สหรัฐอเมริกา มีโครงการส่งเสริมเด็กปัญญาเลิศ ที่มีปัญหาการเรียน

นอกจากนั้นยังมีการยอมรับเด็กพิการรูปแบบต่างๆ หรือมีความเบี่ยงเบนหรือความจำเพาะในสารพัดด้าน รวมทั้งเด็กที่ก่ออาชญากรรม กล่าวได้ว่า สมัยนี้สังคมเปิดรับลักษณะของเด็กที่มีลักษณะจำเพาะของตนเอง อย่างไม่เคยมีมาก่อน

เด็ก “พิเศษ”

ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า “เด็กพิเศษ” และ “คนพิเศษ” (หมายถึงพิการ) เช่น หูหนวก ตาบอด เดินไม่ได้ ในสมัยนี้ได้รับการยอมรับและมีการจัดอำนวยความสะดวก ดีกว่าสมัยก่อนอย่างเทียบกันไม่ได้เลย ทำให้คนเหล่านี้มีโอกาสเรียน และใช้ชีวิตได้คล้ายคนทั่วไป

การที่สังคมเอาใจใส่สนองตอบความต้องการของ “เด็กพิเศษ” เหล่านี้ สะท้อนว่า เด็กเหล่านี้มีความเปราะบางอยู่ในตัวมากกว่าเด็กปกติ

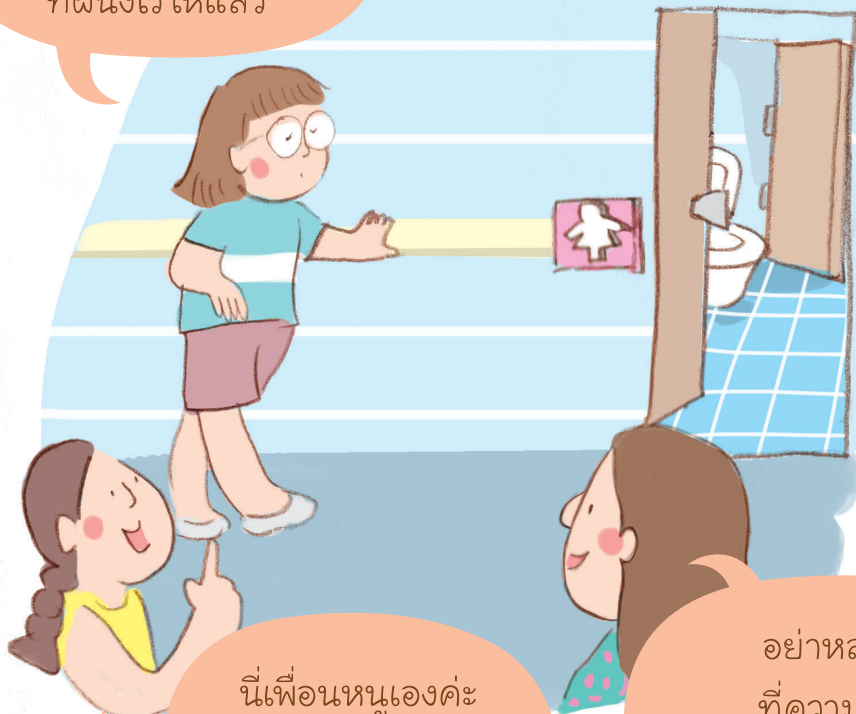
ที่สำคัญต่อเด็กเล็กคือ ต้องสร้างความตระหนักต่อเด็กว่า เรามี “เด็กพิเศษ” อยู่ร่วมโลกร่วมสังคมด้วย เด็กทั่วไปต้องรู้จักให้ความยอมรับ ให้ความช่วยเหลือ ปกป้อง และเมตตากรุณา ที่สำคัญคือไม่ล้อเลียน หรือดูหมิ่นความแตกต่างของเขา ข้อความในย่อหน้านี้ ผมเขียนเอง ไม่มีในหนังสือ The Importance of Being Little

มองจากมุมของ “ความพิเศษ” ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า เรามักตกหลุมมองที่ผิด คือหลงไปเน้นที่ “ความพิเศษ” แทนที่จะเน้นเอาใจใส่เด็กที่มี “ความพิเศษ” ข้อหลงผิดนี้มีรากฐาน

มาจากความคิดแบบแยกส่วน มีผลทำให้มอง

ไม่เห็นตัวเด็กเป็นรายคน

หนูไปเองได้
คุณครูฝึกให้หนูดูแลตัวเอง
นี่ใจครูทำเส้นแถบหนูๆ
ที่ผนังไว้ให้แล้ว

นี่เพื่อนหนูเองค่ะ
เขาใจดีมาก เคยแบ่ง
ขนมให้หนูด้วย

อย่าหลงเน้น
ที่ความพิเศษ
แทนที่จะเน้นความเอาใจใส่

วัยเด็กที่ โกลาหล

ความคิดแบบแยกส่วน แยกวัยเด็ก แยกตัวเด็ก ออกเป็น “ลักษณะ” หลากหลายลักษณะ ทำให้มองไม่เห็น หรือละเลยตัวเด็กในภาพรวม และมีแนวโน้มที่จะมองไม่เห็นพลังและศักยภาพของเด็ก เห็นแต่ด้านที่เปราะบาง หมอเห็นแต่ความผิดปกติ เช่น ความผิดปกติในการพูดของเด็ก ไม่เห็นตัวเด็ก นักจิตวิทยาเห็นแต่โรค ADHD ไม่เห็นตัวเด็ก ที่เป็นคนทั้งคน

เรามีแนวโน้มที่จะสนใจ “ความผิดปกติ” ในตัวเด็ก แทนที่จะสนใจตัวเด็กเอง

นอกจากนั้นพฤติกรรมของผู้ใหญ่ในสังคมยังมีผลต่อเด็กในภาพรวม ทำให้เด็กมีมุมมองต่อตนเอง โดยเฉพาะด้าน “คุณค่าของตนเอง” (self-esteem) ลดลง

ในด้านลบ เด็กกลายเป็นแหล่งแสวงหาผลประโยชน์ของผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งของธุรกิจ หรือของระบบทุนนิยม โดยที่หลายส่วนมีผลทำร้ายเด็ก เช่นตราว่าเด็กเป็นโรคนี้โรคนั้นมากเกินไปจริง เพื่อขายยาหรือผลิตภัณฑ์ ตัวอย่างคือโรค ออทิสซึม โรค ADHD และความผิดปกติในการเรียน มีงานวิจัยเรื่องโรคเหล่านี้มากมาย และพบปรากฏการณ์การวินิจฉัยโรคมากเกินไปจริง การที่บริษัทยาใช้กลยุทธ์ลดเกณฑ์วินิจฉัยโรคให้เด็กเป็น ADHD มากขึ้น เพื่อขายยา เรื่องการปั่นวงวิชาชีพสุขภาพ ให้สมรู้ร่วมคิดกับกลุ่มผลประโยชน์เพื่อแสวงประโยชน์โดยมิชอบจากเด็กนี้มีความซับซ้อนและกว้างขวางมาก มีรายละเอียดมาก รับรู้แล้วเศร้าใจ ว่าความโลภทำให้มนุษย์ทำอาชญากรรมได้ถึงเพียงนี้

นอกจากนั้น ตัวระบบช่วยเหลือเด็กเอง เมื่อมีการใช้อย่างแยกส่วน ไม่คำนึงถึงตัวเด็ก คำนึงแต่เรื่องความผิดปกติ (ที่วินิจฉัยผิดๆ) ของเด็ก ก่อผลทำร้ายตัวเด็กดังกรณีเด็กชาย Tom ที่ผู้เขียนเอามาเล่าในตอนต่อไป

ข้อท้าทายในการจัดการต่อพัฒนาการเด็กคือ พัฒนาการเด็กมีความแตกต่าง (variation) มีการกระจายเป็นเส้นโค้งปกติ (normal curve) การจะระบุว่าเด็กผิดปกติในด้านนั้นๆ หรือไม่ ขึ้นกับการกำหนดจุดตัด แต่ไม่ว่าจะกำหนดอย่างไร ย่อมมีข้อผิดพลาด (error) เสมอ โดยในทางสถิติจำแนกข้อผิดพลาดเป็น error type 2 (วินิจฉัยว่าปกติ โดยที่ความเป็นจริงผู้นั้นผิดปกติ หรือเป็นโรค) กับ error type 1 (วินิจฉัยว่าผิดปกติ โดยที่ในความเป็นจริงผู้นั้นปกติ) การวินิจฉัยโดยใช้การวัดหรือตรวจที่ “ลักษณะ” เดียว ซึ่งย่อมมีโอกาสผิดพลาดเสมอ และหากพยายามลด error แบบหนึ่ง ก็จะมีผลเพิ่ม error อีกแบบหนึ่ง

การวินิจฉัยโรคหรือความผิดปกติของพัฒนาการเด็กจึงต้องใช้หลายๆ “ลักษณะ” ประกอบกัน และที่ดีที่สุดใช้ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมเด็กระยะยาว เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติ ไม่ใช่เชื่อผลการตรวจเพียงครั้งชั่วคราว ในสถานการณ์ที่ไม่เป็นธรรมชาติ ด้วยเหตุผลนี้ ผู้มองเห็นเด็กทั้งคน เห็นจากพฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติอย่างซับซ้อน คือพ่อแม่และครู โดยทั้งพ่อแม่และครูต้องฝึกทักษะการสังเกตพฤติกรรมด้านพัฒนาการเด็ก

มีหลักฐานจากการวิจัยมากมายว่า ส่วนหนึ่งของเด็กที่ถูกตราหรือวินิจฉัยว่าผิดปกติ ในด้านใดด้านหนึ่งของพัฒนาการเด็ก เมื่อโตขึ้น ความผิดปกตินั้นหายไป คือเป็นอาการชั่วคราวเท่านั้น

การดูแลและส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็กจึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อน โดยต้องระมัดระวัง ไม่เข้าไปจัดการมากเกินไปจนเกินควร (overdo/overcorrect)

อย่ามองเพียงด้านที่เปราะบางของเด็ก

อย่าลืมิ้ใช้ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมตามธรรมชาติของเด็กระยะยาว

อย่าเพิ่งเชื่อผลการตรวจเพียงครั้งชั่วคราว

ในสถานการณ์ที่ไม่เป็นธรรมชาติ

ส่วนที่หายไป

เมื่อผู้เขียนไปพบเด็กชาย Tom นั้น เธอเรียนชั้น ป. ๒ มีประวัติจากชั้นเด็กเล็กกว่าเป็นเด็กก้าวร้าว ทักษะการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของมือไม่ดี กล้ามเนื้อส่วนบนของร่างกายอ่อนแอ

ในชั้น ป. ๒ ทอม มีประวัติว่า เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา นั่งนิ่งๆ ไม่ได้ บางครั้งหยาบคายต่อครู เป็นเด็กที่ต้องเอามือไปถูตัวเพื่อนอยู่ตลอดเวลา จับดินสอไม่มั่น นั่งตัวตรงไม่ได้ ไวต่อเสียงและการสัมผัสที่รบกวนการเรียน กฎหมายในสหรัฐอเมริกากำหนดให้ต้องมีผู้เชี่ยวชาญทำ IEP (Individual Education Plan) แก่เด็กที่มีสภาพเช่นนี้ และทอมได้รับการรักษาด้วยอาชีพบำบัด (occupation therapy) สัปดาห์ละ ๒ ครั้ง

แต่ครูประจำชั้นของทอมที่ผู้เขียนไปพบบอกว่า ทอมเป็นเด็กที่มีความอยากรู้อยากเห็นสูงเป็นพิเศษ เป็นเด็กพูดจาดี เอาใจใส่งานการเรียน และสร้างปัญหาแก่เพื่อนๆ น้อยมาก และเมื่อเข้าไปสังเกตก็ไม่พบลักษณะที่สื่อว่าทอมไม่สามารถควบคุมการเคลื่อนไหวร่างกายส่วนบนแต่อย่างใด และผลการเรียนของทอมสูงกว่าค่าเฉลี่ยของเด็กทั่วไปในทุกด้าน ยกเว้นด้านการขีดเขียน แต่ผู้เขียนก็สังเกตเห็นท่าที่รังเกียจของเหล่าครูในโรงเรียนต่อทอม

อาชีพบำบัดอย่างหนึ่งที่ทอมได้รับคือการเอา “แผ่นป้องกันการเตะ” (kick plate) วางรองพนักเก้าอี้ เพื่อป้องกันไม่ให้ทอมเตะเพื่อนที่นั่งข้างหน้า ซึ่งเมื่อผู้เขียนไปนั่งสังเกต ก็ไม่เห็นพฤติกรรมการเตะเพื่อนที่นั่งข้างหน้าแต่อย่างใด

เพื่อย่อให้เรื่องสั้น ผู้เขียนไม่พบความผิดปกติด้านพฤติกรรมใดๆ ของทอม นอกจากมีครูบางคนบอกว่าเวลาทำงาน ทอมพูดดังๆ กับตัวเองมากกว่าเด็กคนอื่นๆ ซึ่งเรื่องนี้ในทางทฤษฎีถือเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ดี หรือเป็นร่องรอยความเป็นเด็กฉลาด เรื่องนี้ผมเคยเขียนไว้ที่^(๑)

(๑) ปรับปรุงการสอนเล็กน้อย ได้ผลยิ่งใหญ่ : 7. อธิบายให้ตัวเองฟัง (self-explaining) <https://www.gotoknow.org/posts/645183>

ตอน ป.๒ เด็กคนนี้นั่งนิ่งๆ
ไม่ได้ ชอบเอามือไปถูตัวเพื่อน
บางครั้งก็หยาบคายกับครู...
ต้องทำ IEP ค่ะ

ตอนนั้น
ไม่ใช่ตอนนี้นะครับ

ก็ปกติดี
เป็นเด็กไม่รู้ไม่เรียน
พูดจาดี ผลการเรียนดี
ไม่มีปัญหากับเพื่อน

สรุปได้ว่า ทอมเป็นเหยื่อของ
การดูแลเด็กเล็กแบบแยกส่วน จับเอาข้อมูล
จากเพียงบางช่วงของชีวิตมาเป็นตรา และในการดำเนินการ
ต่อเด็ก ไม่มีการทบทวนข้อมูลหลักฐาน ไม่ฟังข้อมูลจากครูคนปัจจุบัน
และที่เลวร้ายสุดๆ คือ กิจกรรมที่ทำให้แก่เด็กแบบทอมนั้น จ้างคนมาทำงานได้ก็เพราะ
มีเด็กแบบทอมเข้ามาใช้บริการ หากมีเด็กมาใช้บริการน้อย คนเหล่านี้ก็ตกงาน

ปัญหาในทุกแห่งหน

เป็นธรรมชาติของการฝึกอบรมครู แพทย์ และนักวิจัย ที่เน้นการศึกษาส่วนที่กระเด็นออกไปจากเกณฑ์ปกติ เขาใช้คำภาษาอังกฤษว่า pathology bias จารีตนี้มีผลให้วงการศึกษาลึกสนใจเด็กที่ “มีปัญหา” มากกว่าสนใจ เด็กปกติ

ผมจดสิ่งที่เด็ก
ทำไม่ได้ดี

ผมจะแก้ไข
ให้ได้

ผมจดสิ่งที่
เด็กทำได้ดี

ส่งเสริมการเรียนรู้
ตามความถนัด
ของเด็กดีกว่าครับ

เน้นแก้ไขแต่สิ่งที่
เด็กทำไม่ได้
เด็กก็หมดกำลังใจ
ครูก็เครียดนะครับ

คำถามสำคัญเวลาพบ
เด็กผิดปกติคือ สภาพที่เห็นอยู่
ในเกณฑ์ปกติหรือไม่ (อย่างกรณี
ของทอม) เพราะเป็นที่รู้กันทั่วไปว่า
พัฒนาการและพฤติกรรมของเด็กปกติมี

แทนที่จะเน้นปัญหา
ควรเน้นทักษะในตัวเด็ก
การเรียนรู้ทักษะเน้นการฝึกฝน

การปรวนแปร (variation) สูงมาก ในบางเรื่อง มีการขยายความปรวนแปรไปเป็นการจัดกลุ่มเด็ก เช่นเรื่องสไตล์การเรียนรู้ (learning style / cognitive orientation) มีการจัดกลุ่มเด็กที่มีสไตล์การเรียนรู้แบบเน้นใช้สายตา แบบเน้นใช้หู แบบเน้นการเคลื่อนไหว ฯลฯ นำไปสู่การจัดการเรียนรู้แบบ learning style - based instruction แต่น่าเสียดายที่ “กระบวนทัศน์เจ้าปัญหา” ได้ชักนำให้ใช้ learning style - based instruction ในทางลบ คือเน้นแก้ไขสิ่งที่เด็กทำไม่ได้ดี แทนที่จะใช้ learning style - based instruction ในทางบวก คือส่งเสริมวิธีการเรียนรู้ตามที่เด็กคนนั้นทำได้ดี หรือมีความถนัด

เพื่อนของเราไม่ค่อยได้ยินครับ
เวลาคุยกันก็คุยไกลๆ ครับ
เราต้องพูดกับเพื่อนดังนิดนึง

มุมมองที่ผิดต่อเด็ก

การมองเด็กแบบแยกส่วน นำไปสู่การมองเด็กผิดๆ คือหลงมองเป็น “ผู้ใหญ่ที่ตัวยังเล็กอยู่” เพราะเราจะเอาส่วนที่เด็กคล้ายผู้ใหญ่เป็นตัวตั้ง ไม่มองลักษณะจำเพาะของความเป็นเด็ก เราจึงเอากระบวนทัศน์ของผู้ใหญ่ไปตีความพฤติกรรมของเด็ก ก่อความวุ่นวายใหญ่โต อย่างกรณีเด็กผู้ชายอายุ ๕ ขวบ จูบเพื่อนผู้หญิง ครูมองว่าเป็นพฤติกรรมคุกคามทางเพศ มองการที่เด็กใช้ปืน เด็กเล่นเล็งไปยังเพื่อนเป็นพฤติกรรมเดียวกันกับที่ผู้ใหญ่ใช้ปืนชูผู้อื่น

ในสหรัฐอเมริกา มีข่าวกรณีเด็กเล็กอาละวาด และครูและผู้บริหารศูนย์เด็กเล็กโทรศัพท์เรียกตำรวจมาใส่กุญแจมือเด็กไม่ให้อาละวาดทำลายสิ่งของ นี่คือการตีตัวอย่างแบบสุดโต่งของการหลงมองเด็กเป็นผู้ใหญ่ตัวเล็ก

มุมมองที่ผิดต่อเด็ก นอกจากมองเป็นผู้ใหญ่ตัวเล็กแล้ว ยังมีกระบวนทัศน์แบบหยุดนิ่ง มองว่าเด็กที่มีความประพฤติบางอย่างไม่เหมาะสมก็ต้องเป็นเช่นนั้นตลอดไป (ดังกรณีเด็กชายทอม) ไม่มองว่าช่วงชีวิตความเป็นเด็กเป็นช่วงของการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง

ผลงานวิจัยชิ้นหนึ่งบอกว่า ร้อยละ ๑๐ ของเด็กเล็กที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็น ออทิสซึมหายได้เองเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่

อีกผลงานวิจัยหนึ่งบอกว่า พฤติกรรมที่มีปัญหาของเด็กเล็กไม่สัมพันธ์กับผลการเรียน ตอนเรียนจบชั้นประถมศึกษา บ่งชี้ว่า ที่เรียกว่า “ปัญหา” นั้น เป็นของผู้ใหญ่ ไม่ใช่ของเด็ก

มุมมองที่ผิดประการที่ ๓ คือการใช้ “กฎของค่าเฉลี่ย” (the law of average) เป็นตัวตั้ง เด็กที่มีพฤติกรรมใดไม่อยู่ในค่าเฉลี่ยถือว่าผิดปกติ ซึ่งที่จริงแนวคิดแบบนี้ก็ย้อนกลับไปที่แนวคิดแบบแยกส่วน ไม่มองเด็กทั้งคน

ของขวัญจากความทันสมัย

ของขวัญสำคัญที่สุดของความทันสมัยคือ เด็กรอดชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย อุบัติเหตุในเด็กก็ลดลงอย่างมากมาย รวมทั้งการที่เด็กมีพื้นที่และเวลาสำหรับการเรียนรู้ได้มาก นอกจากนั้นเรายังเข้าใจความแตกต่างของเด็ก ว่าเด็กปกติมีความแตกต่างกันได้มาก

แต่สิ่งที่ไม่ควรทำคือ การปกป้องเด็กมากเกินไป จนเด็กขาดโอกาสเป็นตัวของตัวเอง ในการฝึกฝนและเรียนรู้จากสถานการณ์จริง และการสร้างนิสัยการดำรงชีวิตแบบหนึ่งๆ นอนๆ ขาดการเคลื่อนไหวและการออกกำลังกาย นำไปสู่การเป็นโรคเรื้อรังเมื่อสูงอายุขึ้น

ของขวัญจากความทันสมัยที่ไม่ควรรับคือโรคเรื้อรังยามสูงอายุที่เกิดจากการปลูกฝังนิสัยการดำรงชีวิตผิดๆ ยามเป็นเด็ก

ชีวิตเด็กไม่ได้แยกส่วนจากชีวิต
ยามเป็นผู้ใหญ่ และยามชรา

จากค่าเฉลี่ย
เด็กคนนี้ผิดปกติ

เด็กคนนี้มีพฤติกรรมใช้
ความรุนแรงเน่ๆ

วิจารณ์ พานิช

๑๐ เม.ย. ๖๑

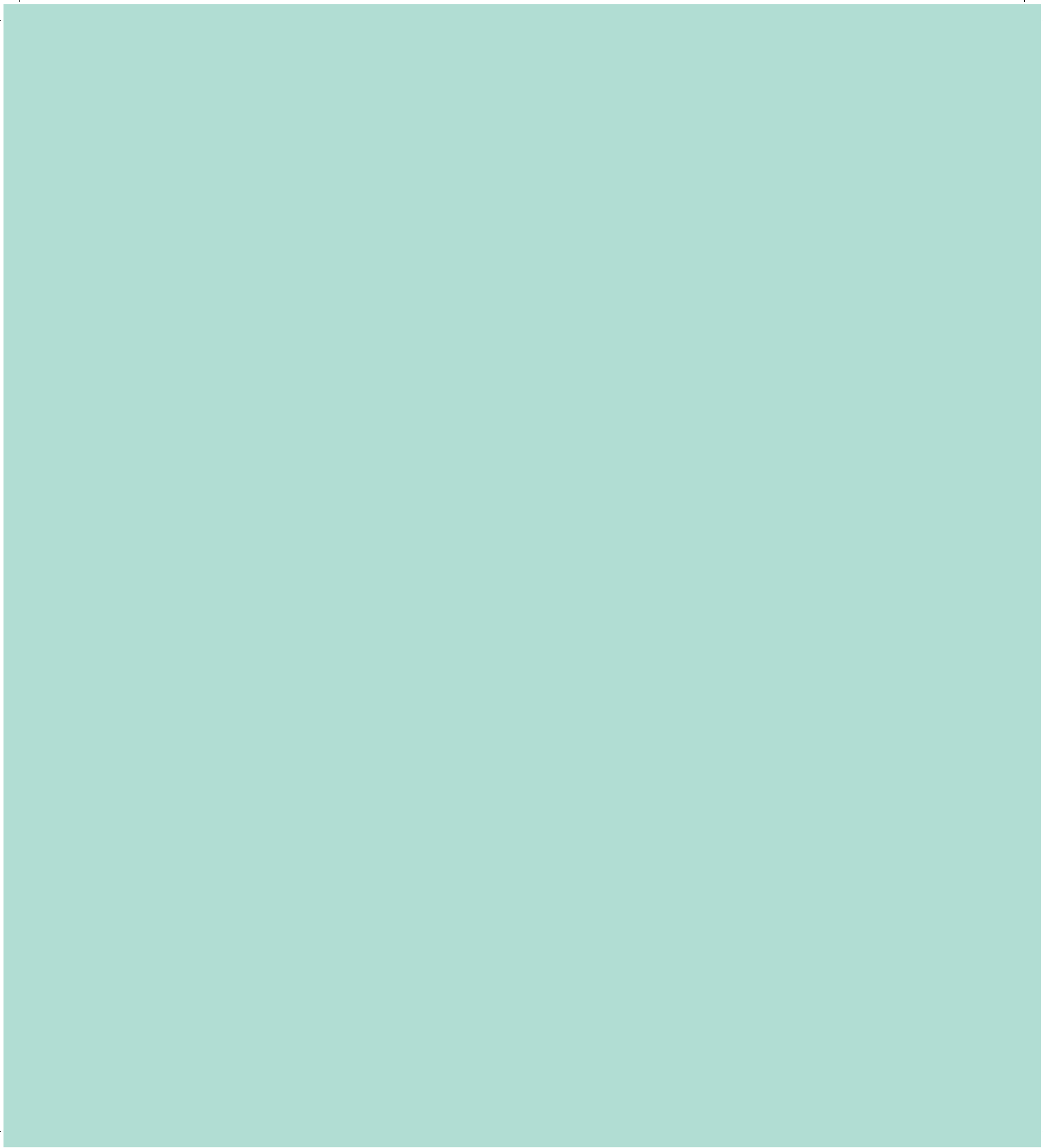
ตอนนี้ หนูแค่อายาก
จะเล่นมากกว่าเขียน
เท่านั้นเองนะป้า

เป็นเด็กสมาธิสั้น
เน่เน่ๆ อยู่นิ่งๆ
ไม่ได้ต้องได้รับยา
ตลอดไป

ก็แค่ป็นก้านกล้วย
เองนะลุง

“...เรามักตกหลุมมองที่ผิด
คือหลงไปเน้นที่ “**ความพิเศษ**”
แทนที่จะเน้น**เอาใจใส่**ตัวเด็กที่มี “ความพิเศษ”
ข้อหลงผิดนี้มีรากฐานมาจากความคิดแบบแยกส่วน
มีผลทำให้มองไม่เห็นตัวเด็กเป็นรายคน...”

บทที่๗

พื้นที่เพื่อการ **เล่น**
ตาม **ธรรมชาติ** ของเด็ก
อยู่ในสภาพ
เสื่อมโทรม

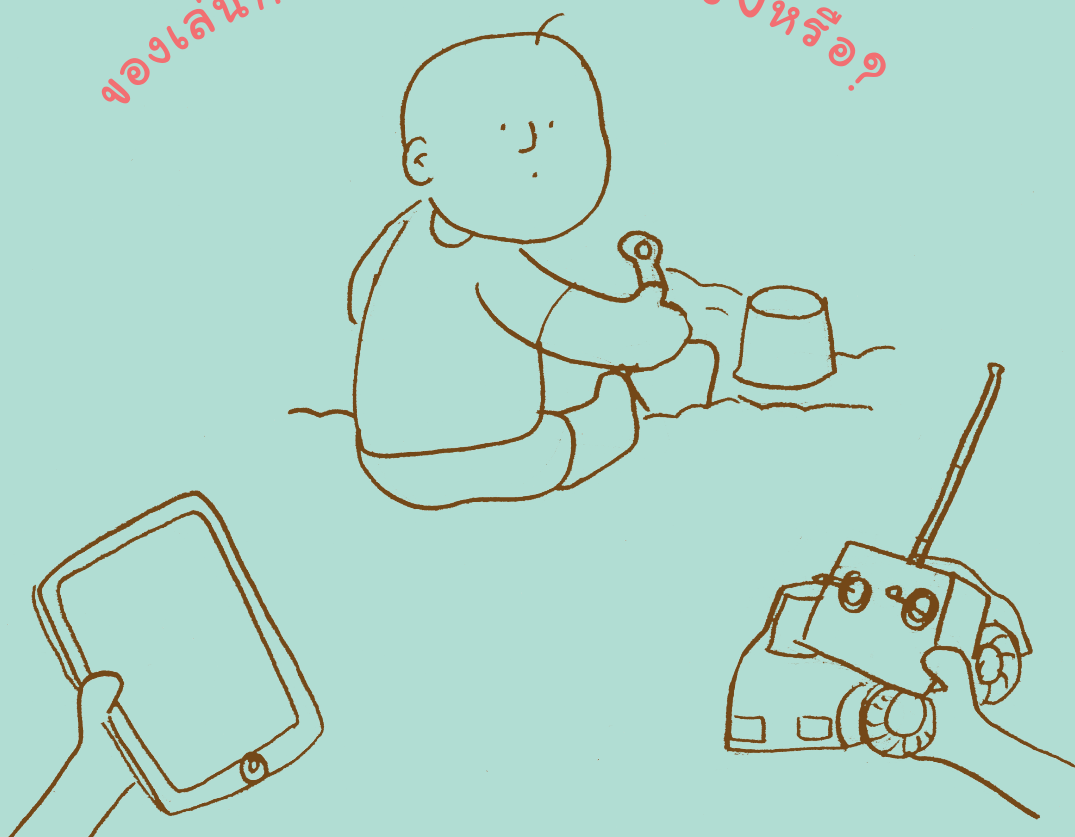

ยุคทองของการเล่นหายไปไหน
ทำไมเด็กๆ ในปัจจุบัน...

มีโอกาสดู “เล่น” น้อยลง

เดี๋ยวนี้เด็กๆ เล่นอะไรกัน

ของเล่นที่มีเทคโนโลยีดีจริงหรือ?

พื้นที่เพื่อการเล่นตามธรรมชาติของเด็ก อยู่ในสภาพเสื่อมโทรม ตีความจากบทที่ ๖ ที่ชื่อว่า
Played Out : Habitat Loss and the Extinction of Play

เด็กสมัยหลายสิบปีก่อนโชคดีกว่าเด็กสมัยนี้ ตรงที่มีพื้นที่ตามธรรมชาติเพื่อการเล่นอิสระ
เหลือเฟือ และพ่อแม่ก็ปล่อยให้ลูกหลานเล่นกันเองโดยไม่เข้าไปกำกับควบคุมมากนัก นั่นคือ
พื้นที่เรียนรู้ที่ประเสริฐสุดสำหรับเด็กเล็ก

ยุคทองของการเล่น

ผู้เขียนยกตัวอย่างข้อความใน The American Boy's Handy Book, 1882 แนะนำวิธี
ปฏิบัติตัวในการไปเข้าค่ายในป่ากับเพื่อนๆ สะท้อนสภาพปกติของการเรียนรู้จากการไปอยู่ใน
ธรรมชาติของป่าหลายๆ วันหรือหลายสัปดาห์ และสะท้อนว่าเด็กอเมริกันในปัจจุบันไม่ค่อยมี
โอกาสเช่นนั้นอีกแล้ว

ผู้เขียนเล่าความพยายามของตนเอง ในการเข้าไปส่งเสริมการเล่นของเด็ก จนในที่สุด
ได้ข้อสรุปว่า การเล่นของเด็กเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยไม่ต้องมีคนกลางเข้าไปยุ่งวุ่นวาย

ในศตวรรษที่ ๒๑ เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักๆ ๓ ประการในเรื่องการเล่นของเด็ก
(๑) พื้นที่เพื่อการเล่นเปลี่ยนจากกลางแจ้งสู่ที่ร่ม (๒) ของเล่นมีเทคโนโลยีซับซ้อนขึ้น และ
(๓) เวลาเล่นเปลี่ยนจากเวลาในครอบครัวกับคนหลายรุ่นอายุ ไปสู่การเล่นกับเพื่อนรุ่นเดียวกัน
แบบมีการจัดการในโรงเรียน

สมัยก่อนผู้ใหญ่ปล่อยให้เด็กเล่นกันเองโดยบ่อยครั้งไม่อยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ เด็กๆ
มีการผจญภัยหรือเสี่ยงภัยกันเอง ที่เด็กสมัยนี้มีโอกาสน้อยมาก

การเล่น (ของเด็ก) คืออะไร

นิยามของการเล่น
มีมากมาย ผู้เขียนชอบ
นิยามว่า “กรอบความคิด
ด้านปัญญาและอารมณ์ที่
เด็กเห็นพ้องกันว่าสิ่งต่างๆ
ไม่ได้มีความหมายตามคำ
พูดหรือตัวอักษร” มากที่สุด
ตามนิยามนี้ อะไรก็เป็นการ
เล่นได้ รวมทั้งการกินอาหาร

การเล่นเป็นเจตคติ
มากกว่าเป็นกิจกรรม

เมื่อการเล่นเป็นสิ่งที่ไม่ได้มีความหมายตายตัว การเล่นจึงมีจินตนาการ และ
ความคิดสร้างสรรค์สูงมาก เป็นดินแดนฝึกความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของเด็ก

มิติที่สำคัญของการเล่นคือ
เด็กมีอิสระที่จะเลือกเอง ควบคุมกับ
แรงจูงใจส่วนตัว การมีความหมาย
ทางอารมณ์ นามธรรม และเพื่อฝัน

ในชีวิตประจำวัน การเล่น
ของเด็กคือสิ่งที่เมื่อเราเห็น เราบอก
ได้ทันทีว่าเด็กกำลังเล่น

หลักการอย่างหนึ่งของการ
เล่นคือ ไม่จำ (no memory) และ
ไม่มีเป้าหมายชัดเจน (no desire)
ซึ่งช่วยให้ตระหนักว่าเป็นการเล่น
คนเล่นไม่มีการถือสาถ่วง และไม่
หวังผลอะไร

ในเชิงถ้อยคำ “เล่น” (play)
เป็นคู่ตรงกันข้ามกับ “ทำงาน”
(work) อ่านถึงตรงนี้ ผมนึกถึงคำ
ว่า “งานอดิเรก” (hobby) แต่นั่น
เป็นเรื่องของผู้ใหญ่ โดยผมขอ
ให้ความเห็นว่างานอดิเรกเป็นสิ่งที่
เราทำแล้วสนุกเหมือนเล่น

ให้เด็ก ๆ
จับคู่ชายหญิง พลัดกันเล่น
คนละ ๓ ครั้งนะจ๊ะ

เล่นคือเรียน

มักมีคนเข้าใจผิดว่า การเล่นของเด็กมีผลพลอยได้เป็นการเรียนรู้ ผ่านการฝึกควบคุมอารมณ์ และการฝึกเป็นผู้ให้และผู้รับ การเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้เล่นก่อน กับเป็นผู้รอ ในความเป็นจริง การเล่นของเด็กมีผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ ผ่านการฝึกภาษา และการทำความเข้าใจคณิตศาสตร์ การเล่นเป็นสิ่งที่มนุษย์รับมรดกมาจากวิวัฒนาการ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมมีการเล่นทั้งสิ้น คนที่เลี้ยงสุนัขจะเห็นสุนัขเล่นกัน แม้แต่สุนัขที่โตเต็มวัยแล้วยังเล่นกันในสัตว์เหล่านี้ (รวมทั้งคน) การเล่นเป็นกลไกหนึ่งของการเรียนรู้ตามธรรมชาติ

การเล่นเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ของมนุษย์ เป็นการวางพื้นฐานของสุขภาวะด้านอารมณ์ และด้านพฤติกรรมสังคม การเล่นช่วยเพิ่มความจำ ช่วยการฝึกคณิตศาสตร์ในสมอง ฝึกการผลัดกันเล่น ควบคุมความวู่วาม และฝึกพูดด้วยถ้อยคำที่ซับซ้อน

มีนักจิตวิทยาวิวัฒนาการเสนอว่า การเล่นเป็นกลไกทางวิวัฒนาการเพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการมีชีวิตรอด

ปกป้องเกินไป

เด็กสมัยก่อนมีโอกาสนเล่นในท่ามกลางธรรมชาติ ในพื้นที่ที่ไม่มีผู้ใหญ่อยู่ด้วยหากเด็กโตพอสมควรที่จะช่วยตนเอง และช่วยเหลือกันเองได้แล้ว สมัยนี้การเล่นซุกซนหรือเล่นแผลงๆ ของเด็ก เป็นเรื่องที่ถูกผู้ใหญ่ห้ามไม่ให้เกินขอบเขต ไม่ให้เสี่ยงอันตรายเกินไป แต่ไม่ห้ามเล่นตรงกันข้าม เด็กสมัยนี้ต้องถูกจำกัดขอบเขตของการเล่น ภายใต้อำนาจบังคับของกฎหมาย รวมทั้งถูกชักจูงให้เล่นในบ้าน หรือในอาคาร โดยใช้เทคโนโลยี (เช่นวิดีโอเกม)

โปรดสังเกตว่า เด็กๆ ถูกกระทำโดยระบบธุรกิจทุนนิยมอย่างไรบ้าง

ทำให้การเล่นของเด็ก “เข้ากรอบ” มากยิ่งขึ้น ตามการเปลี่ยนแปลง ๓ ประการของการเล่นดังกล่าวแล้ว

สร้างพื้นที่เล่นใหม่ให้แก่เด็ก

พื้นที่เล่นของเด็กในอุดมคติคือพื้นที่ที่ปลอดจากบงการของผู้ใหญ่ โดยเด็กๆ จัดการกันเอง มีเด็กหลายอายุเล่นกัน โดยใช้หลักการว่าเด็กเล็กต้องการการดูแล และเด็กโตชอบดูแลน้อง

ในชุมชนจัดพื้นที่และเวลาตามนัดหมาย เช่น สัปดาห์ละวัน ให้พ่อแม่พาเด็กไปรวมตัวกันเพื่อเล่นด้วยกัน หากจะให้เด็กเล็กเล่นเกมด้วยกัน เด็กโตอาจทำหน้าที่บอกกติกา และเป็นกรรมการห้ามหรือตัดสิน

ผู้ใหญ่ห้ามเข้าไปยุ่งเกี่ยว ยกเว้นคอยให้รางวัลเมื่อเด็กๆ เล่นกันได้ดี เช่น มีขนมและน้ำไว้เลี้ยง

เมื่อเห็นว่าเด็กๆ ทำกันได้ดี ค่อยๆ ขยายขึ้นเป็นค่ายเสาร์-อาทิตย์ ค้างคืน ให้เด็กๆ คิดและจัดการกันเอง โดยผู้ใหญ่เป็นเพียงกองสนับสนุน และต่อไปอาจขยายเป็นค่ายเดินป่าศึกษาธรรมชาติสามสัปดาห์

เป็น “พื้นที่ใหม่” ของการเล่นที่เด็กๆ สร้างกันเอง ผู้ใหญ่ทำหน้าที่สนับสนุน ไม่ใช่เป็นผู้จัด

เล่นหรือรังแก

เรื่องเด็กเล่นด้วยกันแล้วถูกรังแก หรือกระทบกระทั่งกัน เป็นเรื่องปกติ สมัยก่อนพ่อแม่หรือผู้ใหญ่มักถือเป็นเรื่องปกติ ไม่ลุกلامเป็นเรื่องราวขัดแย้งใหญ่โต พ่อแม่อาจเพียงปรามลูกของตนว่า ต่อไปหากพบเด็กคนนั้นอย่าเข้าไปเล่นด้วย และพ่อแม่เองก็ช่วยพาลูกหลบด้วย โดยที่ผู้ใหญ่สมัยก่อนยอมรับว่าเด็กๆ ไร้เดียงสา จึงไม่ถือสาในความประพฤติไม่ถูกต้อง ยกเว้นความประพฤติที่ก่ออันตรายร้ายแรง

แต่พ่อแม่สมัยนี้เปลี่ยนไป ยึดถือสิทธิและความถูกต้องเป็นหลัก หากลูกของตนถูกเด็กอื่นรุกรานสิทธิก็จะร้องเรียนและเอาเรื่อง

สภาพดังกล่าวมีต้นตอที่การเอาโลกทัศน์ของผู้ใหญ่ไปตีความเด็ก ไขกติกากฎของผู้ใหญ่กับพฤติกรรมของเด็ก คือไม่เข้าใจความเป็นเด็กนั่นเอง

ที่ร้ายกว่านั้น คือเด็กเล่นสนุก และต้องการเล่นแบบนั้น แต่ผู้ใหญ่หนึ่งดูอยู่ รู้สึกว่าลูกของตนถูกเด็กโตกว่ารังแก ทั้งๆ ที่มันเป็นเกมการเล่น และถ้อยคำและเสียงที่เปล่งออกมาในทำนองว่าอยู่ในสภาพที่ไม่ชอบใจนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการเล่นสนุก

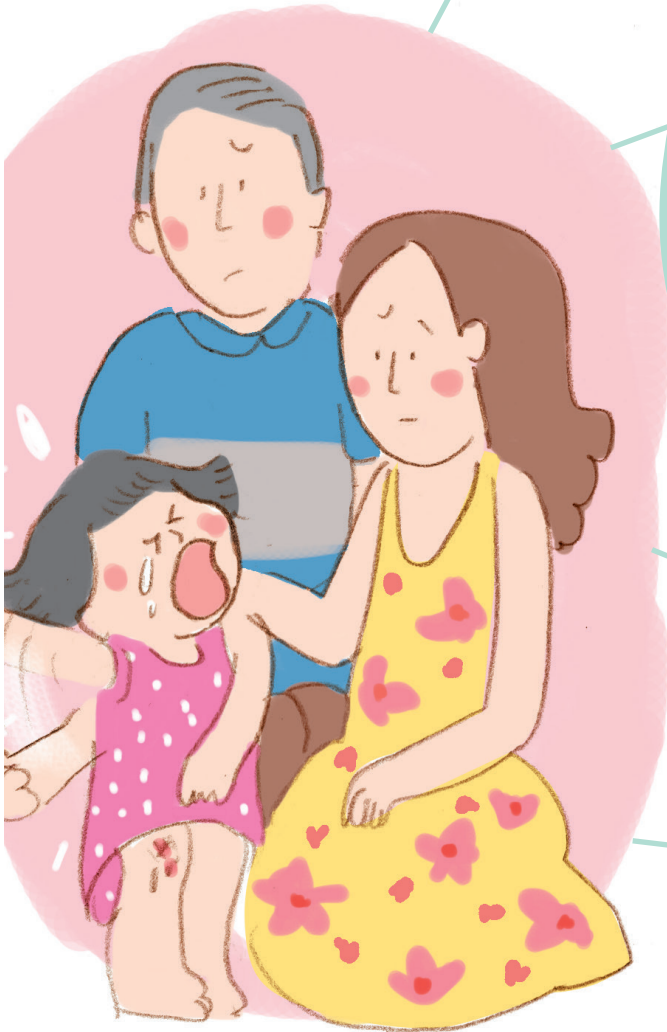
ยิ่งขึ้นไปอีก ผู้เขียนบอกว่า เด็กมีอารมณ์กึ่งๆ กลางๆ หลายอย่างในเวลาเดียวกัน ตอนเล่นสนุกสุดขีด คือทั้งสนุกทั้งกลัว หรือทั้งสนุกทั้งรู้สึกทรมาน ทำให้ผู้ใหญ่ที่นั่งสังเกตอยู่และใช้ความรู้สึกของตนเข้าไปตัดสินคิดว่าลูกของตนกำลังถูกรังทำ ทั้งๆ ที่เห็นอยู่กับตาว่าลูกของตนร่วมเล่นกับเขา

ผู้เขียนบอกว่า พ่อแม่ควรเข้าหลักสูตรเข้าใจการเล่นของเด็ก และผู้เขียนเคยทำหน้าที่วิทยากร แนะนำพ่อแม่ในประเด็นต่อไปนี้

- ฝึกเบนความสนใจ หากเด็กมาฟ้องว่าถูกเพื่อนเอาเปรียบ หรือรังแก ให้ตรวจสอบว่าเป็นเรื่องจุกจิกเล็กๆ น้อยๆ แล้วใช้เทคนิคเปลี่ยนเรื่อง เช่นตอบว่า “เสื้อของหนูสวยจัง ใครซื้อให้” “ไชน่ารำคาญหนูหน่อยจริงๆ แต่ว่าในกระเป๋าสะพายของหนูมีอะไรवादครบบ้าง” เด็กบางคนอาจรีบเร้าเพื่อให้มั่นใจว่าผู้ใหญ่ได้ยินเรื่องที่ตนมาฟ้อง
- หากเด็กมาฟ้องว่าถูกเพื่อนด่า เช่นว่าโง่ ผู้ใหญ่ต้องตอบด้วยเสียงปกติว่า “เป็นเรื่องตลกที่เขาว่าหนูอย่างนั้น” “เป็นคำพูดที่โง่ที่สุดในโลก”
- หากเด็กมาร้องเรียนด้วยคำกว้างๆ เช่น “หนูเกลียดป๊อด” “เขาชอบมาดิงผมเปียของหนู” ผู้ใหญ่ต้องใช้กลยุทธ์เบนความสนใจ เช่นตอบว่า “วันก่อนป๊อดเขาแบ่งขนมให้หนูกินใช่ไหม วันนี้เขาเอาอะไรมาแบ่งให้หนูบ้าง” คือผู้ใหญ่ต้องเข้าใจว่าการเล่นกันเป็นเรื่องไม่ราบรื่นตลอดเวลา มีการกระทบกระทั่งกันบ้าง สภาพเช่นนั้นเองคือประโยชน์อย่างหนึ่งของการเล่น

- เตือนสติเด็กว่า ตอนเล่นทุกคนมุ่งมั่นทำสิ่งที่ตนตั้งใจทำ โดยที่เด็กแต่ละคนมีนิสัยและสไตล์แตกต่างกัน บางคนขี้อาย บางคนช้า บางคนเร็ว บางคนมุกทะลุ บางคนยึดกติกา แต่เป็นคนก้าวร้าวรุนแรง เมื่อเล่นด้วยกันก็ต้องกระทบกระทั่งกันบ้าง ไม่ถูกใจกันบ้าง ผู้ใหญ่ต้องเตือนสติเด็กว่าเล่นด้วยกันก็ต้องไม่ถือสากัน (เป็นการเตือนสติผู้ใหญ่เองด้วย)

- หลีกเลี่ยงการใช้คำ “รังแก” (bully) ต่อเหตุการณ์กระทบกระทั่งระหว่างที่เด็กเล่นด้วยกัน โดยเฉพาะในระหว่างเด็กในช่วงอายุ ๔-๕ ขวบ แม้ว่าเหตุการณ์นั้นจะเกิดขึ้นหลายครั้ง การรังแกที่แท้จริงเกิดกับเด็กโตที่จิตใจต่อเด็กที่เป็นเหยื่อ และมีการทำซ้ำๆ

- สอนเด็กให้รู้จักหลบเลี่ยง หากเผชิญสถานการณ์ที่ไม่ชอบ ไม่พอใจ เช่นนั้นว่า หากไม่ต้องการถูกวิ่งไล่ ก็อย่าวิ่งหนี ให้นั่งลงเสีย หรือหากไม่อยากเล่นกับเพื่อนคนนั้น ก็ให้เดินหนีไปเสีย

- จงตระหนักในพลังของเด็ก เด็กมีความแข็งแรงเพียงพอต่อการเล่น ซึ่งบางกรณีเป็นการเล่นแรงๆ การกระทบกระทั่งบ้างไม่เป็นเรื่องน่ากังวล

สนามเด็กเล่นที่เป็นธรรมชาติ

คำแนะนำสำหรับพ่อแม่สมัยปัจจุบันคือ ให้เวลาให้เด็กเล่นกลางแจ้งเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่า โดยเน้นเล่นของเล่นที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เป้าหมายสำคัญคือ ให้เด็กมีอิสระในการเล่นกันเอง โดยผู้ใหญ่ไม่เข้าไปบงการ โดยที่ไม่จำเป็นต้องมีการเตรียมการใหญ่โต ไม่ต้องพาไปเดินป่า แค่มียาตรายเล็กๆ หน้าบ้าน เด็กๆ ก็เล่นกันได้สารพัดเรื่องแล้ว หรืออาจเล่นตุร้รงนกที่ระเบียงคอนโด เล่นเพาะเมล็ดต้นไม้ในกระถาง เล่นสังเกตดอกไม้ในสวน เป็นต้น

ประสบการณ์ของเด็กต่อสิ่งที่เป็นธรรมชาติมีคุณค่าต่อเด็กมากมายหลากหลายประการ มีผลงานวิจัยยืนยันว่ามีผลบวกต่อผลลัพธ์การเรียนรู้และพัฒนาการเด็กเล็ก เช่น การเล่นสร้างสรรค์ และจินตนาการช่วยเพิ่มทักษะการกำกับตนเอง เพิ่มผลการทดสอบ และลดความเหนื่อยล้าทางสมอง

ผลงานวิจัยบอกว่า พื้นที่เล่นที่เป็นธรรมชาติ มีต้นไม้ ช่วยให้อาการของเด็ก ADHD ทุเลาลง เด็กวัยเด็กเล็กที่เล่นในสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติจริงๆ มีผลพัฒนาการของกล้ามเนื้อและการเคลื่อนไหวดีกว่าเด็กที่เล่นในสนามเด็กเล่น รวมทั้งอุบัติการณ์ของโรคอ้วนต่ำกว่า

พึงตระหนักว่า บริการจัดค่ายที่พิพิธิภัณฑ์ ค่ายฤดูร้อน และค่ายเด็กเล็กที่ฟาร์มเหล่านี้ไม่ใช่พื้นที่เล่นตามธรรมชาติของเด็ก

พื้นที่เล่นแพ้หลักสูตรมาตรฐาน

ยิ่งนับวัน หลักสูตรมาตรฐานที่ไร้จินตนาการ ก็ยิ่งเข้าไปเบียดเวลาเบียดโอกาสที่เด็กจะมีที่เล่นและเรียนรู้แบบธรรมชาติเป็นฐาน หลักสูตรมาตรฐาน คู่มือประกอบการสอนมาตรฐาน สำหรับครูชั้นเด็กเล็กใช้สอนนักเรียน กลายเป็นตัวก่อดูอุปสรรคต่อการเรียนรู้ที่แท้จริงของเด็กเล็ก

ให้เด็กมีอิสระ ในการเล่นกันเอง โดยผู้ใหญ่ไม่เข้าไปบงการ

หากจะให้ประเทศไทยมี
พลเมืองคุณภาพสูง ต้องเริ่มที่เด็กเล็ก
เรากำลังเดินมาถูกทาง แต่อย่าหลง
ไปเลียนแบบอเมริกัน ที่ยิ่งนับวัน
ระบบทุนนิยมก็เข้าไปหาประโยชน์จาก
เด็กเล็กมากขึ้นๆ ส่งผลทางอ้อม
ให้คุณภาพการเรียนรู้ของเด็กเล็กเลวลง

อย่าเข้าไปขวางการเรียนรู้
อย่างอิสระของเด็กในสภาพแวดล้อม
ที่เป็นธรรมชาติ เรียนจากสิ่งของที่มี
ในธรรมชาติ

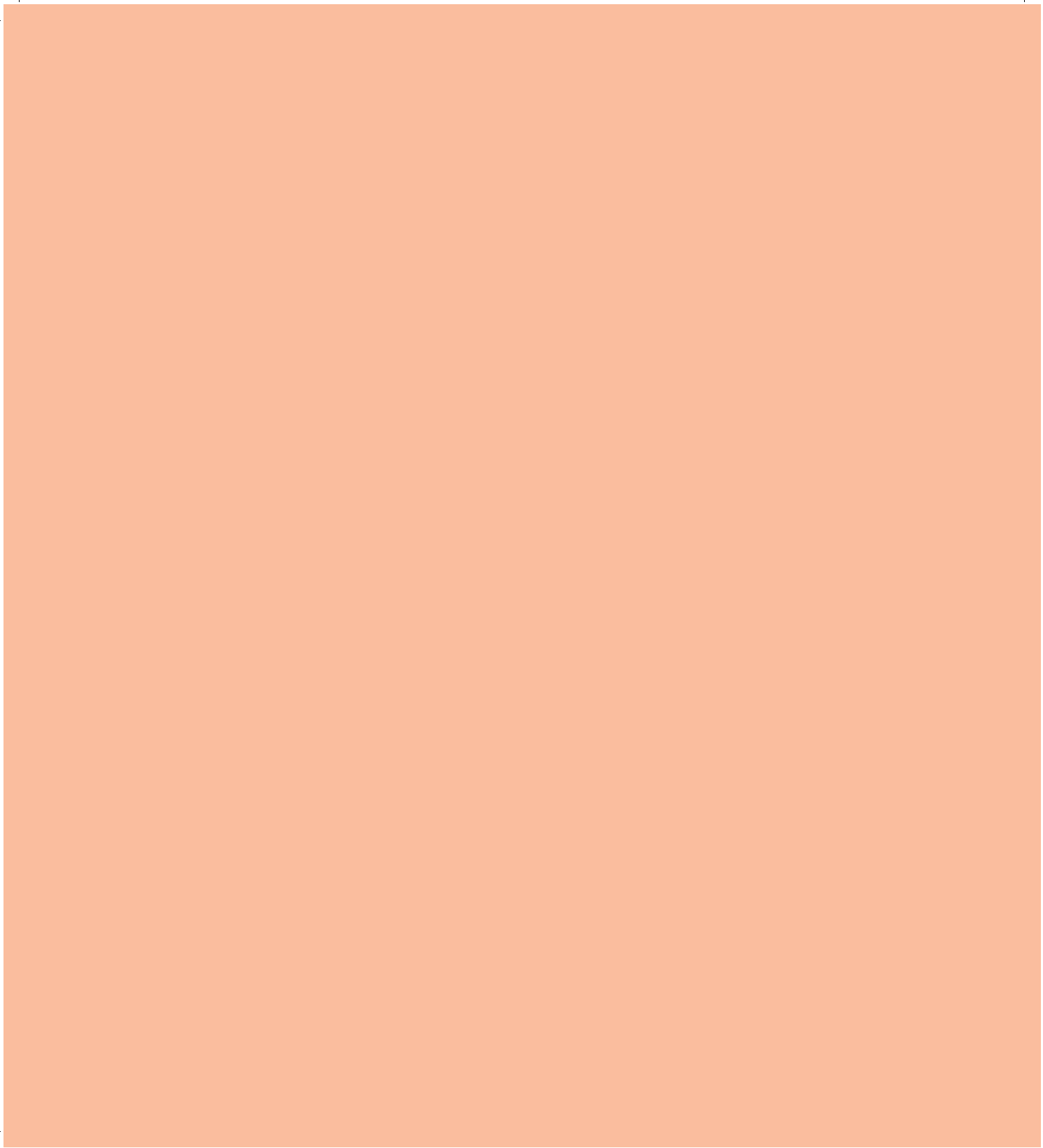
วิจารณ์ พานิช

๑๒ เม.ย. ๖๑

“...มักมีคนเข้าใจผิดว่า การเล่นของเด็กมีผลพลอยได้เป็นการเรียนรู้
ผ่านการฝึกควบคุมอารมณ์ และการฝึกเป็นผู้ให้และผู้รับ
การเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้เล่นก่อน กับเป็นผู้รอ
ในความเป็นจริง **การเล่น**ของเด็ก**มีผลโดยตรง**ต่อการเรียนรู้
ผ่านการฝึกภาษา และการทำความเข้าใจคณิตศาสตร์...”

บทที่ ๘

โลกวัตถุนิยม จัดขวาง พัฒนาการ เด็ก

สมัยก่อนไม่มีของเล่นมากมาย

แล้วเด็กๆ “เล่น” อะไรกัน

ปัจจุบันอุดมไปด้วยของเล่น

คุณคิดว่าเด็กได้อะไรจาก

“ของเล่น”

เด็กต้องการ “ของเล่น” หรืออะไรกันแน่?

โลกวัตถุนิยมขัดขวางพัฒนาการเด็ก ดีความจากบทที่ ๗ ที่ชื่อว่า Stuffed : Navigating the Material World

ปัญหาใหญ่ในสหรัฐอเมริกา สำหรับเด็กก่อนวัยเรียนคือ เด็กถูกมอมเมาด้วยวัตถุ ที่ส่วนหนึ่งอ้างว่าเป็นของเล่นที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็ก สภาพเช่นนี้จะระบาดไปทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย

เล่นโดยไม่มีของเล่น

ผู้เขียนเล่าเหตุการณ์ในชั้น ป. ๒ ที่สะท้อนหลักการ “น้อยคือมาก” (less is more) ซึ่งหมายความว่า ของเล่นน้อย ได้เรียนมาก จากวิธีการ scaffolding ของครู Mehrnoosh Watson^(๑) ที่พื้นเพเป็นคนอิหร่าน เธอเริ่มโดยเล่าให้เด็กฟังว่าในวัยเด็กของเธอที่ประเทศอิหร่าน ในชั้นประถม ไม่มีของเล่นอย่างที่เด็กในห้องเรียนมีเลย ไม่ว่าจะเป็นตุ๊กตา หนังสือ สีเทียน ไม่มีสิ่งใดที่ฝาผนัง เด็กถามว่าไม่มีกระดานอัจฉริยะหรือ ไม่มีคอมพิวเตอร์หรือ เด็กฮือฮา เมื่อครูบอกว่าไม่มีชอล์กเขียนกระดานดำ

ก่อนหน้านี้ เธอเคยให้เด็กๆ เรียนเรื่องราวของนักธรรมชาติวิทยา Henry David Thoreau^(๑) ในช่วงศตวรรษที่ ๑๙ และให้เด็กๆ คิดแทนเธอไว้ว่า ชีวิตในสมัยศตวรรษที่ ๒๑ ที่เต็มไปด้วยวิดีโอเกม และอาหารขยะ เป็นอย่างไร เท่ากับให้เด็กได้เปรียบเทียบชีวิตในสองยุค และให้เปรียบเทียบกับบทเรียนที่ครูเคยให้นักเรียนเขียนรายการที่จำเป็นต่อชีวิต เทียบกับรายการที่นักเรียนอยากได้

หลังจากเล่าเรื่องชีวิตในห้องเรียนของประเทศอิหร่านสมัยสามสิบปีก่อน ครู Mehrnoosh ประกาศว่าบ่ายนี้จะไม่มีการเรียน ให้เด็กๆ เล่นได้โดยอิสระ แต่มีเงื่อนไขอย่างเดียว ต้องเล่นในห้อง โดยไม่มีวัตถุใดๆ ที่มีอยู่ในห้องเรียน เด็กๆ ต้องเล่นด้วยหัวใจ จิตใจ และร่างกายของตนเองเท่านั้น

เด็กๆ งงมาก และแสดงท่าทีอึดอัด

เมื่อเวลาดังกล่าวมาถึง เด็กๆ งงอยู่จนว่าจะเล่นอะไรดี แต่ในที่สุดเด็กก็รวมตัวกันเป็นกลุ่มๆ ปรึกษากันหรือกัน แรกๆ ก็คุยกันแบบขัดๆ เขินๆ ต่อมาคุยกันคล่อง บางกลุ่มนั่งเล่น

Mehrnoosh (๑) <https://www.mindfulschools.org/resources/certified-instructor/name/mehrnoosh-watson/>

Henry (๑) https://en.wikipedia.org/wiki/Henry_David_Thoreau

เป็นวงกลม บางกลุ่มเล่นเกมด้วยมือ บางกลุ่มนอนกับพื้นเล่น “โทรศัพท์” เสียงหัวเราะเริ่มเบาๆ แล้วดังขึ้นๆ เสียงหัวเราะดังตูดเด็กบางคนให้ย้ายกลุ่ม มีการสอนเล่นเกม เช่น เกมตบมือ มีเด็กที่ขาพิการนั่งบนรถเข็น นั่งบรรยายเรื่องหลุมดำ (black hole) ให้เพื่อนกลุ่มหนึ่งฟัง เพื่อนๆ ตอบแทนผู้บรรยายโดยการเข็นรถไปรอบๆ ห้อง

การเล่นโดยไม่มีของเล่นเปิดโอกาสให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กัน
และใช้จินตนาการช่วยการเล่น
การเล่นทั้งหมดนั้นคือ**การเรียนรู้ของเด็ก**

เด็กอีกกลุ่มหนึ่งเล่นเกม ๒๐ คำถาม มีอยู่ช่วงหนึ่งทั้งชั้นร่วมกันเล่นร้องเพลงประสานเสียง

ในที่สุดช่วงเวลาเล่นก็จบลง ตามด้วยการไต่ตรงงสะทอนคิดต่อประสบการณ์ดังกล่าว
ร่วมกัน

ขาดแคลน “เวลา”
เพื่อการมีปฏิสัมพันธ์
กับมนุษย์

อุดมด้วย “วัตถุ”
เพื่อความบันเทิง

หนูอยากได้ “เวลาเล่นด้วยกัน”
มากกว่า “ของเล่น”

เด็กๆ แสดงความพอใจในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยไม่ได้ตระหนักว่า ที่เกิดเหตุการณ์เช่นนั้นได้เพราะครู Mehrnoosh ได้ทำ scaffolding ไว้ล่วงหน้าดังเล่าแล้ว เมื่อผู้เขียนบอกเด็กๆ ว่า ไม่ได้ยินเสียงบ่น หรือทะเลาะกันเลย เด็กๆ เห็นด้วยว่าเป็นเรื่องแปลก แตกต่างจากการเล่นแบบมีของเล่น และตนก็แปลกใจที่เล่นแบบนี้สนุกกว่า พร้อมกับขอร้องครูว่า ในวันต่อไปขอให้ มีช่วงเวลาเช่นนี้อีก

เด็กคนหนึ่งสะท้อนคิดถึงหนังสือชื่อ The Book of Nothing ที่อ่านเมื่อสองสามสัปดาห์ก่อน ว่านี่ก็ออกแล้วว่า คำว่า nothing มีความหมายว่า something

เห็นได้ชัดเจนว่า การเล่นโดยไม่มีของเล่นเปิดโอกาสให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กัน และใช้จินตนาการช่วยการเล่น การเล่นทั้งหมดนั้นคือการเรียนรู้ของเด็ก

จะเห็นว่า แนวทางจัดของเล่นจำนวนมากให้เด็ก เพื่อช่วยเอื้อการเรียนรู้ เป็นมายา เป็นเรื่องของผลประโยชน์ของธุรกิจของเล่นเด็ก ไม่ใช่ผลประโยชน์ที่แท้จริงต่อการเรียนรู้ของเด็ก

ที่รัฐคอนเนตทิคัต สหรัฐอเมริกามี Friends Center for Children ^(๒) ที่ให้การศึกษาลูกเล็กโดยใช้หลักการความเรียบง่าย “น้อยคือมาก” ตามแนวชุมชนเคเวกอร์

สรุปว่า การศึกษาลูกเล็กที่ถูกต้อง คือการศึกษาที่เน้นจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ไม่ใช่เพื่อให้เด็กมีของเล่นมากๆ ไม่ใช่เพื่อให้เด็กไปเล่น “ของเล่นเพื่อการเรียนรู้” ที่ผลักดันโดยบริษัทขายของเด็กเล่น

(๒) <http://www.friendscenterforchildren.org/>

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี

ยุคนี้เป็นยุคเทคโนโลยีก้าวหน้า เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ราคาถูกลง บ้านเรือนอุดมไปด้วยสิ่งของที่ดึงดูดความสนใจของเด็ก จึงเป็นยุคที่เด็กอึดอัดสิ่งของหรือวัตถุ (สำหรับความบันเทิง) แต่กลับขาดแคลนเวลาสำหรับมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ เพื่อการเรียนรู้ฝึกฝนทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑

เด็กเผชิญความอุดมและความขาดแคลนในเวลาเดียวกัน อุดม “ขยะ” ขาดแคลน “พื้นที่ทางปัญญา” สำหรับเด็ก

มีงานวิจัยของ Kaiser Family Foundation เปรียบเทียบเวลาที่เด็กใช้กับสื่อชนิดต่างๆ ในแต่ละวัน ระหว่างเด็กที่พ่อแม่เรียนจบมหาวิทยาลัย กับเด็กที่พ่อแม่จบการศึกษาระดับต่ำกว่า พบว่าเด็กกลุ่มหลังใช้เวลามากกว่ากลุ่มแรกวันละ ๙๐ นาที สะท้อนว่า เด็กในสภาพเศรษฐกิจฐานต่ำมีโอกาสถูกมอมเมาโดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือมากกว่า

ยิ่งจน ยิ่งขาดแคลนพื้นที่ทางปัญญาสำหรับเด็ก โดยที่การเบียดเบียนมากับความปรารถนาดี และผู้รับก็รู้สึกดี ไม่ตระหนักในผลร้ายที่เกิดขึ้นต่อลูกหลาน และสังคมก็ยิ่งเสี่ยงต่อการมีพลเมืองรุ่นใหม่ที่ย่อยคุณภาพ โดยไม่รู้ตัว สภาพนี้เกิดขึ้นทั่วโลก

เด็กเล็กควรได้เล่นกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน จะได้เรียนรู้มากกว่าเล่นกับของเล่นคนเดียว ยิ่งสิ่งของที่เด็กเป็นผู้เสพฝ่ายเดียว ไม่ต้องลงมือทำอะไรเลย ยิ่งเป็นผลร้ายต่อพัฒนาการเด็ก

ผมคิดว่าเราไม่ควรโทษเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า เป็นเรื่องปกติที่เทคโนโลยีมีทั้งคุณและโทษ พ่อแม่ต้องรู้เท่าทัน และสังคมต้องมีวิธีการ ให้เด็กไม่ถูกทำร้ายโดยเทคโนโลยี แต่ได้รับประโยชน์ คาถาที่ง่ายที่สุดคือ อย่าใช้เทคโนโลยีเลี้ยงเด็ก แทนคนเลี้ยง

ทั้งเพิ่มและลดการเรียนรู้โลก

เด็กเล็กในยุคปัจจุบัน อยู่ในสภาพที่แปลก คือทั้งยากขึ้นและง่ายขึ้นในการเรียนรู้ความจริงจากโลก กล่าวใหม่ว่า เทคโนโลยีก้าวหน้า ทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ และเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของเด็ก

สิ่งที่ผิดคือ หวังให้เทคโนโลยีทำหน้าที่ให้ประสบการณ์การเรียนรู้แก่เด็ก ในขณะที่สิ่งที่ถูกคือ ใช้เทคโนโลยีอำนวยความสะดวกที่ต้องการ คือเราต้องควบคุมการใช้เทคโนโลยี ไม่ใช่ให้เทคโนโลยีควบคุมพฤติกรรมของเรา

ความเข้าใจผิดที่อันตรายสุดๆ คือ คิดว่ายิ่งมีเทคโนโลยีมาก หรือครบครัน การเรียนรู้ของเด็กเล็กยิ่งเกิดมาก และเป็นการเรียนรู้ที่คุณภาพดี เพราะปัจจัยสำคัญที่สุดต่อการเรียนรู้ของเด็กเล็ก ไม่ใช่เทคโนโลยี แต่เป็นปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์ การเรียนรู้ที่แท้จริงมีธรรมชาติเป็นกิจกรรมทางสังคม และการมีเทคโนโลยีครบครัน มีส่วนเป็นตัวปิดกั้นโอกาสปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

มีผู้วิจัยพบว่า สี่ห้าสิบปีมาแล้วในสหรัฐอเมริกา เด็กเริ่มดูทีวีเมื่ออายุ ๔ ปี แต่ปัจจุบันเด็กเริ่มดูทีวีเมื่ออายุ ๔ เดือน และเวลานี้เด็กดูทีวีวันละ ๔ ชั่วโมงครึ่ง คิดเป็นร้อยละ ๔๐ ของเวลาตื่น ที่จริงมีวิธีดูทีวีที่ดีสำหรับเด็ก คือดูทีวีเรื่องที่เหมาะสมกับเด็กพร้อมหน้ากันกับผู้ใหญ่ มีอะไรสงสัยก็ถามหรือพูดคุยกับผู้ใหญ่ได้ ไม่ใช่ดูทีวีเรื่องอะไรก็ได้คนเดียว ในห้องนอนส่วนตัว

มีการวิจัยพบว่า รายการทีวีสำหรับเด็ก มีการเปลี่ยนฉากเร็วมาก ถึง ๗ ครั้งใน ๒๐ วินาที การเปลี่ยนฉากเร็วเช่นนี้สมองเด็กเล็กตีความหมายไม่ทัน จึงเพียงรับรู้ว่ามีเปลี่ยนแปลง รายการทีวีเช่นนี้จึงมีผลลบต่อการพัฒนาการของสมองเด็ก ไม่มีประโยชน์ต่อการกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็กอย่างที่เราอ้าง ที่มีผลการวิจัยเป็นรูปธรรมคือ ก่ออาการสมาธิสั้นให้แก่เด็ก

ที่น่าสนใจคือ เขาทดลองผลของการดูทีวีมากในหนู มีผลทำให้หนูไม่สนใจอยากเรียนรู้สภาพแวดล้อม อย่างหนูทั่วไป เรื่องพิษภัยของรายการทีวีสำหรับเด็กนี้ มีผู้เปรียบเทียบว่าการโฆษณาเครื่องสำอางได้รับการควบคุมไม่ให้ก่อพิษภัยต่อผู้ใช้ แต่ตรงกันข้าม ผู้ผลิตรายการทีวีสำหรับเด็กมีอิสระโดยไม่มีการควบคุมใดๆ ทั้งๆ ที่มีผลการวิจัยบอกว่ารายการบางประเภททำร้ายเด็ก

เรื่องการลงทุนสำหรับเด็ก เป็นตาบสองคมนี้ มีตัวอย่างจริงมากมาย พ่อแม่จำนวนมากออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหาเงินมาเลี้ยงลูก ซึ่งวัตถุจำนวนมากให้ลูกเล่นหรือเสพ ด้วยความเชื่อว่าจะช่วยพัฒนาการของลูก แต่กลับมีผลร้ายต่อลูก

การลงทุนซื้อคอมพิวเตอร์ไว้ใช้ในชั้นเด็กเล็ก กับการลงทุนสร้างสนามเด็กเล่นที่ดี อันไหนมีคุณต่อเด็กเล็กมากกว่ากัน

เคล็ดลับในการเลือกเทคโนโลยีเพื่อกระตุ้นพัฒนาการเด็กคือ เลือกเทคโนโลยีที่ช่วยเอื้อโอกาสให้เด็กได้ใกล้ชิดธรรมชาติและสิ่งมีชีวิต

การเลี้ยงสัตว์เลี้ยงจึงมีคุณค่าต่อการเรียนรู้ของเด็กมาก การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้แก่ ฝึกดูแลผู้อ่อนแอ ฝึกความเคารพและสนองตอบต่อความต้องการของผู้อื่น ฝึกรู้จักรอผลดีที่ได้รับในภายหลังจากการทำงานที่ตนไม่สนุกในช่วงแรก ฝึกควบคุมตนเอง กำกับพฤติกรรมของตนเอง และเรียนรู้การทะนุถนอมดูแล ให้ความรัก และอดทนต่อความสูญเสีย เมื่อสัตว์เลี้ยงตายหรือหนีไป

มีผลการวิจัยพบว่า เด็กที่เป็นออทิสซึม มีอาการดีขึ้นจากการเลี้ยงหนูตะเภาเป็นสัตว์เลี้ยง ซึ่งให้ผลดีกว่าการเล่นของเล่น

ยิ่งอยู่กับเทคโนโลยีมาก
ก็ยิ่งเหลือเวลา**มีปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์**น้อยลง

ในวันหนึ่ง เราปล่อยให้เด็กอยู่กับเทคโนโลยีก็ชั่วโมง

ของเล่นปลอมสำหรับเด็กกระบาดหนัก ไปสู่ทุกกิจกรรมของการเล่น ทำให้เด็กไม่ได้
 รับประโยชน์จากการเล่น เขายกตัวอย่างของเล่นทำครัวแบบสมมติในโครงการ Head Start
 ของอเมริกัน มีช้อนไม้ ชามผสมสลัด เครื่องบดมันฝรั่ง เครื่องทุบกระเทียม และอื่นๆ มีการจัดพื้นที่
 เล่นทำอาหาร แต่เมื่อเด็กขอทำอาหารจริงๆ เพื่อกินกัน
 จริงๆ โครงการ Head Start กลับไม่อนุญาต แม้ชนิด
 ของอาหารที่จะทำเป็นสิ่งที่กินกันอยู่แทบทุกวันโดยมี
 ผู้ประกอบอาหารที่ได้รับใบอนุญาตนำมาส่ง เด็กได้รับ
 อนุญาตให้ฝึกทำเครื่องดื่มได้ แต่ห้ามทำเพื่อให้เด็ก
 ดื่ม (ทำให้ครูดื่มได้)

เด็กได้...คิดเอง
 ใช้ความเพ้อฝัน (fantasy)

เด็กได้...ทำตามคำสั่งจาก
 “แอปพลิเคชัน” = ไม่ได้เล่นจริงๆ

การเล่นประกอบอาหารเป็น
 โอกาสเรียนรู้วิชาการหลากหลายด้าน
 ได้แก่ สัดส่วน การวัด มวลและปริมาตร
 ปฏิบัติเคมี การบวกและการลบ
 การเพิ่มคลังคำ การเขียนหรือวาดภาพ

สูตรอาหาร เป็นต้น แต่ที่สำคัญยิ่งกว่านั้น คือการให้โอกาสเด็กได้ทำอาหารให้ผู้อื่นกิน เป็นการฝึกความมีใจเผื่อแผ่ และฝึกมีความสุขกับการทำอาหาร

เหตุที่โครงการ Head Start ห้ามการให้เด็กฝึกประกอบอาหารก็เพราะเกรงอันตรายจากการแพ้อาหาร ซึ่งรู้กันว่าการแพ้อาหารเป็นเรื่องจริง

การเล่นปลอมๆ ขยายสู่การเล่นผ่าน app เช่น pancake-maker app (ลองค้นดูใน App Store พบมากมาย)

ที่จริงเด็กชอบการเล่นสมมติ ผู้เขียนเล่าว่าสมัยตนอายุ ๕ ขวบได้เล่นแต่งงาน โดยพี่สาวเป็นคนจัดงาน การเล่นหม้อข้าวหม้อแกงของเด็กไทยก็เล่นสมมติทั้งสิ้น โดยที่ในการเล่นสมมติเด็กใช้ความเพ้อฝัน และความเพ้อฝัน (fantasy) กับสิ่งปลอม (artificial) เป็นคนละเรื่อง ของเล่นปลอมที่ผู้ใหญ่จัดให้สู่การเล่นสมมติที่เด็กคิดกันเองไม่ได้

แต่การเล่นสมมติก็สู่การฝึกทำจริงๆ ไม่ได้
การเล่นหม้อข้าวหม้อแกงสู่การได้ฝึกทำอาหาร
เลี้ยงเพื่อนและกินเองไม่ได้ เรียนโดยดูคนอื่นทำ
เกิดการเรียนรู้ไม่เท่าตนเองลงมือทำเอง

เด็กได้...ความสุข
ได้ทักษะ

เทคโนโลยีโต้ตอบ

เทคโนโลยีโต้ตอบ (interactive technology) อาจนำมาใช้ช่วยการเรียนรู้ของเด็กเล็ก ได้ดีกว่าเทคโนโลยีทางเดียว เช่น โทรทัศน์ และมีคนหาทางพัฒนาเทคโนโลยีนี้ขึ้นมาใช้ ข้อเสียก็คือ เทคโนโลยีเหล่านี้ไม่มีทางทดแทนมนุษย์สัมผัสมนุษย์ได้ และไม่มีทางทดแทน กิจกรรมที่เด็กได้ฝึกทำจริงได้

ข้อพึงระวังคือ เด็กยังมีประสบการณ์สัมผัสไว้น้อย เมื่อสื่อสารโต้ตอบกันผ่านเทคโนโลยี ได้ตอบจึงขาดความเข้าใจลึกซึ้ง เพราะไม่สามารถสร้างภาพทัศนขึ้นในสมองได้อย่าง ผู้ใหญ่ที่เคยพบเคยเห็นมา

เทคโนโลยีไม่มีทาง
ทดแทนมนุษย์
และสัมผัสจากมนุษย์ได้

ทดแทนกิจกรรม
ที่ลงมือทำจริงๆ
ก็ไม่ได้

เรียนรู้เรื่องผ้าอ้อม

ผ้าอ้อมใช้ลดความเลอะเทอะจากการควบคุมการถ่ายปัสสาวะและอุจจาระไม่ได้ เดิมใช้กับเด็กเล็กจนอายุประมาณขวบครึ่งเด็กก็สามารถบอกได้ว่าต้องการฉี่หรือต้องการอึ ตอนหลังมีการทำผ้าอ้อมสำเร็จรูปขาย ช่วยให้พ่อแม่สะดวกขึ้น แต่ก็มีผลให้พ่อแม่สมัยนี้ไม่รู้จักรั้วฝึกลูก

เขาบ่นเรื่องสังคมอเมริกัน ที่พ่อแม่โอบอ้อมที่เดิมเป็นของครอบครัว (การฝึกควบคุมการถ่ายอุจจาระปัสสาวะ มรรยาทในโต๊ะอาหาร การสบตากับผู้อื่น) ไปให้ศูนย์เด็กเล็ก แล้วพ่อแม่รับเอาหน้าที่ของโรงเรียน (การจัดประสบการณ์การเรียนรู้) มาเป็นของตน

ให้ควบคุมการถ่ายปัสสาวะและอุจจาระ จนมี app Potty Training with Animals ขาย เพื่อโอนภาระฝึกเด็กสู่ app และลามไปโอนภาระให้ศูนย์เด็กเล็ก ที่ครูต้องรับหน้าที่เปลี่ยนผ้าอ้อม แทนที่จะใช้เวลาทำหน้าที่ที่สำคัญกว่า

มองอีกมุมหนึ่ง นี่ก็อีกมิติหนึ่งของวัฒนธรรมวัตถุนิยมอเมริกัน ที่บริษัทผ้าอ้อมร่ำรวย

วัสดุประกอบการเรียน

ห้องเรียนในสมัยปัจจุบัน เต็มไปด้วยวัสดุประกอบการเรียน ที่มักทำด้วยพลาสติกสีสดใส เพื่อแสดงความเป็นห้องเรียนที่ทันสมัย โดยผู้คนมักลืมไปว่า สิ่งของเหล่านั้นเป็นส่วนประกอบ หรือเครื่องอำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้ของเด็ก ไม่ใช่ตัวเป้าหมายของศูนย์เด็กเล็ก

บริษัทขายวัสดุประกอบการเรียนในอเมริกามีกิจการดี ลูกค้าสำคัญคือตัวพ่อแม่เอง ที่ซื้อให้ลูก ด้วยกังวลว่าลูกจะล้าหลังเรียนไม่ทันเพื่อน ซึ่งเป็นการหลงผิด ประเคนลูกด้วยวัตถุ แทนที่จะเอาใจใส่การมีปฏิสัมพันธ์กับลูก เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาการของลูก เพื่อกระตุ้น พัฒนาการของเด็กเล็ก ไม่มีอะไรทดแทนปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ได้

เวลาของเด็ก

มุมมองว่าด้วยเวลาของเด็กไม่เหมือนมุมมองของผู้ใหญ่ พ่อแม่และครูเด็กเล็กต้อง ฝึกสังเกตเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งฟังเด็ก เพื่อให้เข้าใจเด็กแต่ละคน

การเคลื่อนที่ของเวลาของเด็กช้ากว่าผู้ใหญ่ เราจึงได้ยินผู้ใหญ่เร่งเด็กอยู่เป็นประจำ
เด็กต้องการเวลาผ่อนคลาย ทำอะไรช้าๆ ตามสบาย

และที่สำคัญที่สุด เด็กเล็กต้องการเวลานอนกลางวัน การนอนกลางวันช่วยให้พัฒนาการ
เด็กดีขึ้น เด็กที่นอนไม่พอเกิดหลายปัญหาได้ง่าย เช่น อ้วน ปัญหาพฤติกรรม ความจำ
และปัญหาการเรียน

เด็กคือเด็ก

หน้าที่ของครูเด็กเล็กคือ ใช้พื้นที่
และเวลาให้เป็นประโยชน์ต่อ
พัฒนาการเด็กสูงสุด บทบาท
สำคัญยิ่งคือฟังเด็ก ฟังให้
เข้าใจสิ่งที่เด็กต้องการ
บอก โดยฟังตระหนัก
ว่า สำหรับเด็ก
สิ่งสำคัญต่อตัว
เขาไม่ใช่สิ่งที่ผู้ใหญ่
มองเห็นด้วยสายตา ครูเด็ก
เล็กจึงต้องฝึกมองตัวเด็กให้เห็น
สิ่งที่ไม่เห็นด้วยสายตา

ภารกิจนี้ไม่ใช่ของยาก ทำได้โดยความรักและปฏิสัมพันธ์กับเด็ก

วิจารณ์ พานิช

๑๔ เม.ย. ๖๑

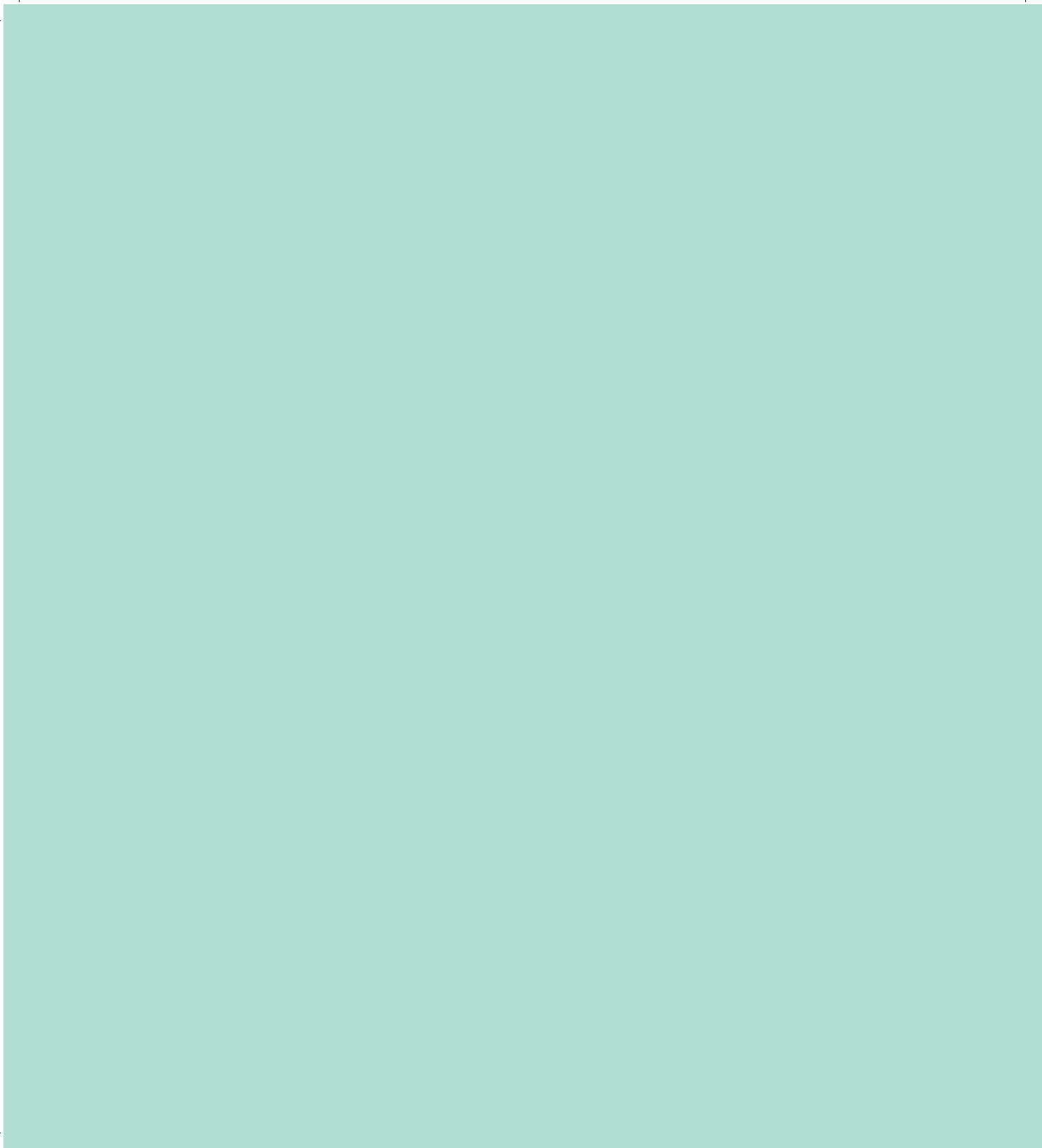
“...เด็กเล็กควรได้เล่นกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน จะได้เรียนรู้มากกว่าเล่นกับของเล่นคนเดียว

เราไม่ควรโทษเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า เป็นเรื่องปกติที่เทคโนโลยีมีทั้งคุณและโทษ

พ่อแม่ต้องรู้เท่าทัน และสังคมต้องมีวิธีการ

ให้เด็กไม่ถูกทำร้ายด้วยเทคโนโลยี แต่ได้รับประโยชน์

คาถาที่ง่ายที่สุดคือ อย่าใช้เทคโนโลยีเลี้ยงเด็ก แทนคนเลี้ยง...”

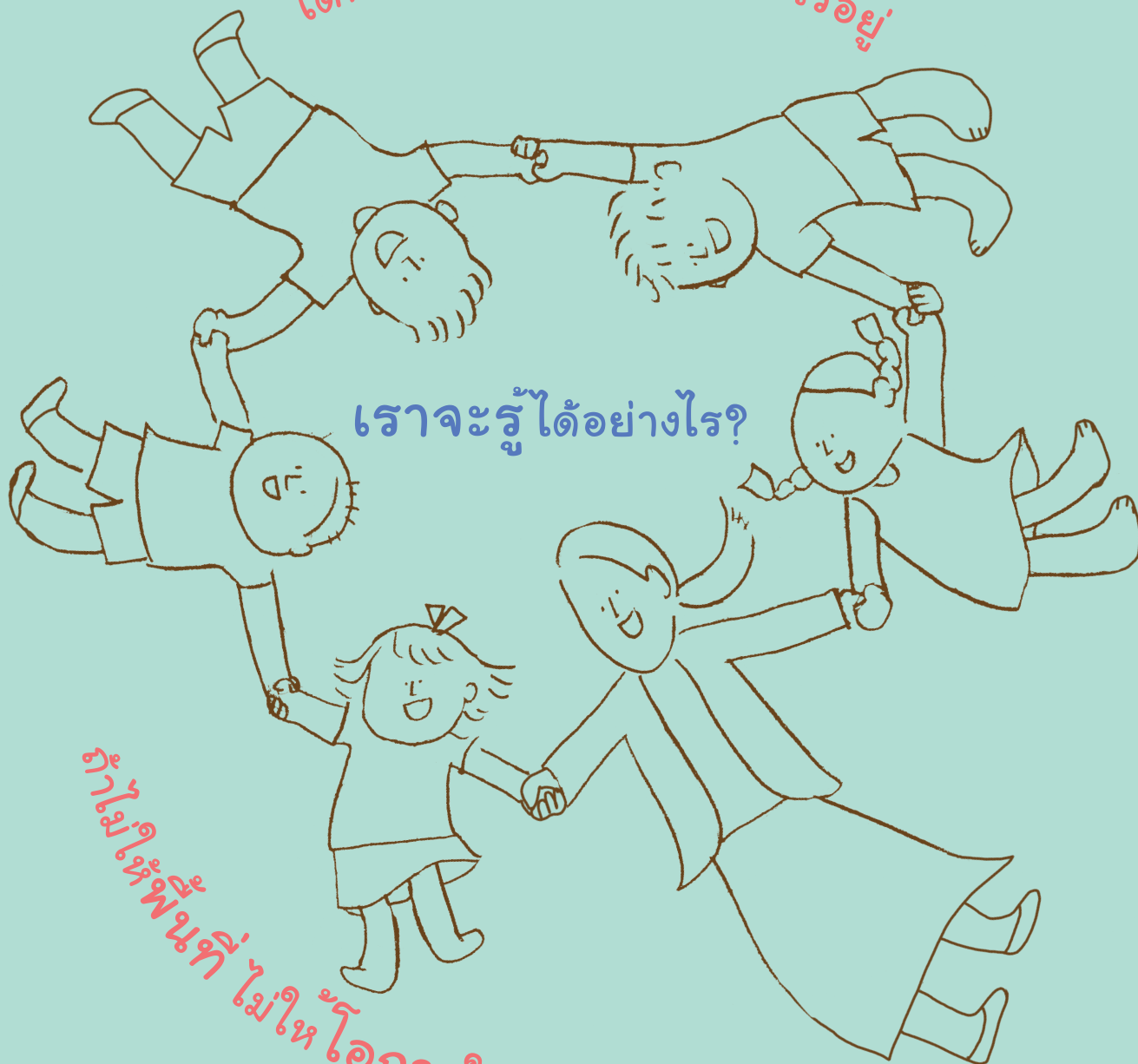
บทที่ ๙

ความลับ

ของ
วัยเด็ก

เด็กแต่ละคนกำลังคิดอะไรอยู่

เราจะรู้ได้อย่างไร?

ถ้าไม่ให้พื้นที่ ไม่ให้โอกาสในการแสดงออก

ความลับของวัยเด็ก คือความจากบทที่ ๘ ที่ชื่อว่า The Secret Lives of Children : Fear, Fantasy, and the Emotional Appetite

ความลับสำคัญคือ เด็กคิดได้ลึกซึ้งกว่าที่เราเข้าใจ หากได้อยู่ใน “พื้นที่เอื้อการเรียนรู้” ซึ่งหมายถึง อยู่กับครูที่ตนรักและไว้วางใจ ในบรรยากาศและพื้นที่ทางกายภาพที่เป็นธรรมชาติ

แย่งของเล่น

ผู้เขียนเล่าเหตุการณ์ที่ “ครูวอลท์กเกอร์” แก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทระหว่างเด็กผู้ชายสองคน โดยเด็กแย่งของเล่นที่โรงเรียนจัดไว้ให้ วิธีที่ครูวอลท์กเกอร์แก้ปัญหาเป็นวิธีที่ใช้กันทั่วไป คือให้เด็กขอโทษซึ่งกันและกัน

นั่นเป็นวิธีการที่ไม่เข้าใจอารมณ์ของเด็ก และไม่ได้ใช้พลังของอารมณ์เป็นเครื่องมือให้เด็กได้เรียนรู้ และตัวปิดกันหลักคือ ผู้ใหญ่ตีความเหตุการณ์ที่ได้ระเบิดอารมณ์ตามมุมมองหรือตามการตีความของผู้ใหญ่ ไม่ได้พยายามเข้าใจความรู้สึกของเด็กในตอนนั้น ไม่ได้ใช้ความรู้ว่าด้วยพัฒนาการเด็กในการทำหน้าที่แก้ปัญหา ซึ่งจะนำไปสู่กุศโลบายดึงดูดสนใจออกจากตุ๊กตาของเล่นที่ก่อปัญหา

ผู้เขียน (Erika Christakis) เล่าเหตุการณ์ที่นำไปสู่การวิวาท และคำพูดโต้ตอบของครู วอลท์กเกอร์ กับเด็กที่ละคน

เปิดโอกาสให้
เด็กเรียนรู้ ครูแค่
เฝ้ามองรอจังหวะค่ะ

บางทีเด็กๆ ก็แก้ปัญหาเองได้
อย่าเฝ้ามองแบบผู้ใหญ่ตีความ

เปิดโอกาส
ให้เด็กแสดง
ความรู้สึกออกมา

แล้วเฉลยว่า “ครู วอลท์เกอร์” คือตัว Erika Christakis เอง
สมัยยังขาดประสบการณ์

ที่จริงความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติ
ในชีวิต เด็กควรได้เรียนรู้จากเหตุการณ์
ขัดแย้งที่ตนเผชิญ แต่การที่มีความขัดแย้ง
ระหว่างเด็กในห้องเรียน ถูกมองว่าเป็น
ความบกพร่องของครู เมื่อเกิดเหตุการณ์ครู
จึงต้องหาทางยุติโดยเร็วที่สุด ไม่เอาใจใส่
การใช้เป็นโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องอารมณ์

การระเบิดอารมณ์ ของเด็กใน
ที่สาธารณะ เป็นเรื่องที่พ่อแม่แอบอาย นำไป
สู่การระงับการอาละวาดด้วยวิธีการที่ไม่ก่อ
การเรียนรู้แก่เด็ก

โปรดสังเกตว่า ผลประโยชน์ของผู้ใหญ่ กลายเป็นตัวบดบังผลประโยชน์ด้านการเรียนรู้ของเด็ก

นอกจากนั้น เรายังหลงใช้มาตรฐานความประพฤติของผู้ใหญ่ต่อเด็กอีกด้วย โดยยึดถือว่า
ผู้ใหญ่ต้องมีความสามารถควบคุมอารมณ์ของตนได้ ไม่ระเบิดอารมณ์ หรือแสดงอารมณ์ออกมา
วิถีปฏิบัติต่อเด็กตามแนวนี้นี้ผิด เป็นการยับยั้งการแสดงออกของ “ชีวิตด้านใน” (inner life)
ของเด็ก มีผลลดทอนการเรียนรู้ในมิติที่ลึก

ครูและพ่อแม่ต้องรู้จักใช้เหตุการณ์สะท้อนอารมณ์ เป็นสื่อการเรียนรู้เชิงลึกของเด็ก
โดยตั้งคำถามให้เด็กผลัดกันแสดงความรู้สึก และการตีความออกมา ซึ่งผมมองว่า นี่คือการเรียนรู้
จากเหตุการณ์จริง ตามด้วยการไตร่ตรองสะท้อนคิด (reflection) นั่นเอง โดยครูต้องมีทักษะ
กระตุ้นให้เด็กแสดงออกอย่างอิสระ

ถ้อยคำที่ลึกซึ้ง

ผู้เขียนเล่าเหตุการณ์ในชั้นเด็กเล็ก ที่ครูให้ช่วยกันบอก คำเกี่ยวกับผักและสวนครัว ที่ขึ้นต้นด้วยตัวอักษร s แล้วครูเขียนคำนั้นขึ้นกระดาน จนมาถึงเด็กชายคนหนึ่งเสนอคำว่า soul ครูถามว่าหมายถึง sow, soil ใช่ไหม เด็กย้ำว่า soul ชัดเจน ครูบอกว่าไม่ตรงกับคำในเรื่องผักและสวนครัว และไม่เขียนคำ soul ลงบนกระดาน

ผู้เขียนบอกว่า วิธีที่ดีกว่าคือ ครูเขียนคำ soul ลงบนกระดาน ให้ผู้เสนออธิบายว่าเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับพืชผักและสวนครัวอย่างไร และให้นักเรียนคนอื่นๆ ช่วยกันออกความเห็นด้วย ครูก็จะได้ทำความเข้าใจความคิดในมิติที่ลึกของเด็ก

เหตุการณ์ที่เด็กเผชิญในชีวิตประจำวันสามารถนำมาเป็นหัวข้อเรียนรู้ในมิติที่ลึกได้มากมาย เช่น เรียนรู้เรื่องความเจ็บปวดจากอาการปวดฟันของเด็กบางคน การมีญาติตาย และเหตุการณ์อื่นๆ ในครอบครัว และในชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เด็กสนใจและหยิบยกขึ้นมาเล่าความประทับใจของตน

เด็กเล็กอเมริกันในยุคนี้จำนวนหนึ่งมีปัญหาพัฒนาการด้านอารมณ์ ร้อยละ ๑๐ มีปัญหาความผิดปกติทางอารมณ์อย่างรุนแรง อีกร้อยละ ๕ - ๑๕ มีความผิดปกติไม่รุนแรง แต่อาจส่งผลต่อพัฒนาการเด็กได้ สาเหตุส่วนสำคัญคือความเครียด (toxic stress) และบางคนเผชิญเหตุการณ์ที่สร้างบาดแผลทางใจ ทำให้ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคก้าวร้าวรุนแรง ซึ่งยังเป็น

เปิดโอกาสให้เด็กอธิบาย ครูจะได้ทำความเข้าใจ
ความคิดในมิติที่ลึกขึ้นของเด็ก

การทำรายเด็กยิ่งขึ้นอีก ตัวอย่างเช่น ผลการวิจัยชิ้นหนึ่งบอกว่า ในเด็กที่ไปรับการรักษาที่
คลินิกเด็ก ของโรงพยาบาลประจำนครบอสตัน ร้อยละ ๑๐ เคยเผชิญเหตุการณ์ยิงหรือแทง
ด้วยตนเองก่อนอายุ ๖ ขวบ

นอกจากนั้นในสหรัฐอเมริกา มีเด็ก ๑๕ ล้านคน อยู่ในบ้านที่พ่อหรือแม่เป็นโรคซึมเศร้า ขั้นรุนแรง ผลการวิจัยแม่ในนครนิวยอร์ก รัฐคอนเนตทิคัต พบว่าหนึ่งในสามเป็นโรคซึมเศร้า และเด็กที่ไปเข้าศูนย์เด็กอายุ ๒ ขวบ (โครงการ Early Head Start) เกือบร้อยละ ๔๐ มีความอ่อนแอด้านความผูกพัน (attachment) กับแม่ ส่อสัญญาณว่า จะมีเด็กจำนวนมาก เติบโตขึ้นเป็นคนมีปัญหา และยิ่งกว่านั้น พบว่าพนักงานดูแลเด็กเล็กเองมีอุบัติการณ์ของ โรคซึมเศร้าและปัญหาสุขภาพจิตอื่นๆ มากกว่าคนทั่วไป ทั้งหมดนี้สะท้อนสภาพความเครียด ทางจิตใจที่เด็กเล็กอเมริกันจำนวนมากกำลังเผชิญอยู่

สถานการณ์ในสังคมไทยเรา เป็นอย่างไร?

การให้ความสำคัญต่อชีวิตด้านในของเด็กเล็กเป็นเรื่องสำคัญยิ่งในการเลี้ยงและดูแลเด็ก

ปัญหาสำคัญคือ เป็นธรรมชาติของผู้ใหญ่ ที่ “*ไม่ให้คุณค่าต่อสิ่งที่มองไม่เห็น และเมื่อเรา ไม่เห็น เราก็ไม่ให้คุณค่า*” (What we don't see, we don't value; and what we don't value, we don't see.)

เขาอ้างถึงผลการวิจัยศึกษาวิถีเลี้ยงเด็กอายุ ๒ - ๓ ขวบ ของชนเผ่าเอสกีโม (Inuit) โดยการกระตุ้นความคิด ด้วยการถามคำถามที่ก่อความสะเทือนใจ เช่น ทำไมเธอไม่ตายเสีย ฉันจะได้เอาเสื้อตัวใหม่ของเธอ ทำไมเธอไม่ฆ่าน้องที่นอนแบเบาะของเธอ

เขาเล่าความกล้าหาญของศูนย์เด็กเล็กที่ผู้เขียนเคยทำงาน ที่ริเริ่มโครงการ “*สร้างเรื่องราวจากสิ่งที่พบเห็น*” ให้เด็กให้คำอธิบายเรื่องราวของสิ่งที่ไปพบเห็น เพื่อให้การเรียนรู้ของเด็ก “*ปรากฏแก่สายตา*” (visible) เช่นเมื่อไปเห็นประติมากรรม The Fallen Knight ครูก็ตั้งคำถามว่า อัศวินไปที่นั่นได้อย่างไร เรื่องราวของอัศวินเป็นอย่างไร ตามมาด้วยคำถามอื่นๆ ทั้งหมดนั้นเป็นแบบฝึกหัดให้เด็กเรียนโดยการคิด ผิดถูกไม่สำคัญ สำคัญที่ได้ฝึกคิด และฝึกฟังความคิดของเพื่อนๆ

แนวคิดเช่นนี้ นำไปสู่ place-based education ที่เด็กเล็กได้เรียนจากเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้น
ไม่ใช่เรียนตามข้อกำหนดของผู้คิดมาตรฐานการเรียนรู้ของเด็กเล็กที่กำหนดว่า วันจันทร์ให้เรียนรู้จาก...

วันอังคารเรียนรู้จาก... ฯลฯ ซึ่งเป็นการเรียนที่ขาดความเชื่อมโยง
กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเหตุการณ์จริง

ให้เด็ก
อธิบายสิ่งที่ได้พบเห็น
ผิดถูกไม่สำคัญ
สำคัญที่ได้ฝึกคิด
และฝึกฟังความคิดของเพื่อนๆ

การเรียนรู้จากเหตุการณ์
จริง ในสถานที่จริง ภายได้
เงื่อนไขที่ถูกต้องช่วยให้เด็ก
ได้ฝึกการคิดระดับสูง (Higher
Order of Thinking) การศึกษา
เด็กเล็กที่ดี ต้องจัดสถานการณ์
เช่นนั้นให้เกิดขึ้นบ่อยๆ ทั้งหมด
นั้น เท่ากับว่า ต้องจัดสถานการณ์
การเล่นของเด็กเล็กให้ปลอด
จากการครอบงำของธุรกิจ

มิติด้านอารมณ์

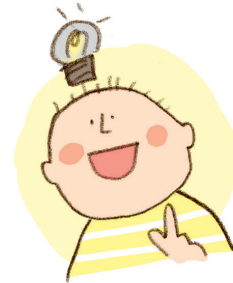
มิติด้านอารมณ์กับการเรียนรู้ของเด็กเล็ก มีหลายด้าน

- การเรียนรู้ด้านอารมณ์ เพื่อวางรากฐาน
สุขภาวะทางอารมณ์ให้แก่เด็ก

- การสร้างสภาพอารมณ์ของเด็กให้
เอื้อต่อการเรียนรู้
- การตรวจสอบสภาพทางอารมณ์ของครู เพื่อให้ครู
อยู่ในอารมณ์ที่เหมาะสมต่อการทำหน้าที่จัดการเรียนรู้
แก่เด็ก

มีเด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์ เป็นเด็กก้าวร้าว ที่มีโอกาสสูงที่จะถูกให้ออกจากโรงเรียน ศาสตราจารย์ด้านจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัย เยล ชื่อ Walter Gilliam คิดวิธีช่วยเหลือเด็กเหล่านี้ โดยจัดบริการให้คำปรึกษาในชั้นเรียนเด็กเล็กในรัฐคอนเนคติกัต พบว่าช่วยให้ครูลดปัญหาเด็ก ก้าวร้าวลงไปได้ แต่วิธีให้คำปรึกษาในสภาพจริงนี้ไม่สามารถครอบคลุมชั้นเด็กเล็กทั้งหมดได้

นอกจากนั้น ครูยังอยู่ภายใต้ข้อกำหนดให้ใช้วิธีจัดการชั้นเรียนเพื่อจัดการอารมณ์ของเด็กหลายรูปแบบ โดยใช้เวลาสัปดาห์ละ ๒๐ - ๓๐ นาที เช่น ลดความโกรธด้วยเทคนิคเต่า (หุดหัวเข้ากระดอง เพื่อไม่ต้องเผชิญเรื่องกวนอารมณ์) บางวิธีการก็มีหลักฐานยืนยันว่าได้ผลดี แต่ส่วนใหญ่ผลไม่ชัดเจน

การที่วงการศึกษาเด็กเล็กเอาใจใส่ชีวิตด้านสังคมและอารมณ์ของเด็กเป็นเรื่องดี ยิ่งแต่การแยกส่วนเรื่องนี้เป็นเวลาเรียนเฉพาะเรื่องอารมณ์น่าจะไม่ต้อง การเรียนรู้ด้านอารมณ์ น่าจะบูรณาการอยู่ในทุกส่วนของการเรียนรู้ของเด็ก ตามหลักการ “อารมณ์คือหลักสูตรชั้นเด็กเล็ก” (emotion is curriculum) การเรียนรู้ทั้งหมดของเด็กเล็กเป็นพัฒนาการด้านอารมณ์

วิธีการที่ผิดพลาดนี้เอง ที่เป็นตัวก่อปัญหา และนำไปสู่ความละเลยที่จะสร้างพื้นที่เรียนรู้ ที่ถูกต้องให้แก่เด็ก ตามหลักการ “สภาพแวดล้อมของเด็กเล็กคือหลักสูตร” (the young child's environment is the curriculum) เพื่อพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก การริเริ่มใดๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้านสังคม-อารมณ์ของเด็กที่ไม่เชื่อมโยงหรือบูรณาการกับวัฒนธรรมในชั้นเรียน เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เป็นการเสียเวลาและค่าใช้จ่ายแบบสูญเปล่า

สำหรับเด็กเล็ก หลักสูตรมีความสำคัญน้อยกว่าบรรยากาศของความรักและความผูกพัน ระหว่างครูกับศิษย์

เอาการทดสอบออกไป

ปัญหาคือชั้นเรียนเด็กเล็กค่อยๆ เหมือนชั้นเรียนระดับประถมเข้าไปทุกที คือมีการตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ทางวิชาการ ทำให้บรรยากาศชั้นเรียนเป็นพิษต่อพัฒนาการเด็กเล็ก มีการสร้างความเครียดแก่เด็กโดยไม่จำเป็นจากการทดสอบ

สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับชีวิตวัยเด็กเล็กคือ จินตนาการ ชั้นเรียนเด็กเล็กต้องเป็นพื้นที่ส่งเสริมจินตนาการของเด็ก ไม่ใช่พื้นที่ดับจินตนาการอย่างในปัจจุบัน

จินตนาการ (imagination) เป็นเส้นทางสู่ความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (empathy) เมื่อเด็กเหยียบเท้าเพื่อน เด็กต้องจินตนาการความรู้สึกของเพื่อนออก จึงจะเข้าใจความรู้สึกของเพื่อน จินตนาการจึงเป็นเส้นทางสู่พัฒนาการทางอารมณ์

นี่คือชีวิตด้านในของเด็กเล็ก ที่จะต้องมีการปกป้องให้เด็กได้มีพื้นที่และเวลาสำหรับพัฒนาตนเอง

ชีวิตด้านในที่เชื่อมโยงกับจินตนาการคือความเพ้อฝัน (fantasy) ความเพ้อฝันของเด็กนำไปสู่ความอยากรู้อยากเห็น (curiosity) และการค้นคว้า ทดลอง เพื่อหาคำตอบ จากธรรมชาติจริง ชีวิตจริง ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ดีกว่าอ่านจากหนังสือหรือสื่ออื่นๆ

จุดอ่อนของการศึกษาเด็กเล็กในปัจจุบัน คือเน้นเฉพาะ ความจริง หรือข้อเท็จจริง ละเลยจินตนาการ และความเพ้อฝัน

จินตนาการเป็นเส้นทางสู่พัฒนาการทางอารมณ์

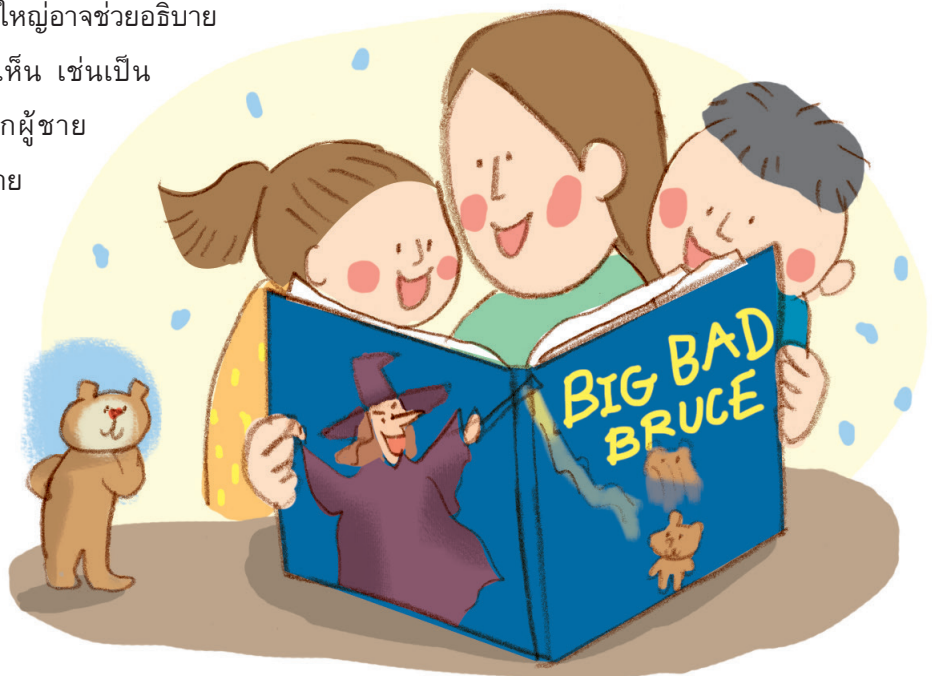

นิทานสำหรับเด็ก

นิทานสำหรับเด็กมีทั้งที่คุณภาพดี และคุณภาพไม่ดี นิทานคุณภาพดีมีทั้งที่เป็นนิทานอมตะ และที่แต่งขึ้นใหม่ในสมัยปัจจุบัน สำหรับเด็กเล็กมักเป็นนิทานภาพ สำหรับให้ผู้ใหญ่อ่านให้เด็กฟัง เพราะเด็กเล็กยังอ่านหนังสือไม่ออก

บริบทสำหรับการเรียนรู้ของเด็กเล็กเป็นบริบทที่ช่วยให้เด็กเชื่อมโยงกับโลกของตนเองได้ แต่ในขณะเดียวกันเด็กก็ต้องการบริบทสมมติที่เปิดมุมมองใหม่ๆ ที่เด็กเชื่อมโยงกับตนเองได้ นี่คือธรรมชาติของมนุษย์ที่มีตลอดชีวิต ดังกรณีผู้ใหญ่อ่านนวนิยาย ก็เพื่อเชื่อมโยงโลกของตนเองกับบริบทใหม่ๆ ที่ตนอาจจะไม่คุ้นเคย

นิทานอมตะสำหรับเด็กอาจมีบริบทที่แตกต่าง
จากชีวิตในปัจจุบันมาก ผู้ใหญ่อาจช่วยอธิบาย
ความแตกต่างนั้นให้เด็กเห็น เช่นเป็น
เรื่องราวผจญภัยของเด็กผู้ชาย
ทั้งสิ้น ครูอาจเริ่มต้นอธิบาย
ก่อนอ่านนิทาน ว่า
สมัยร้อยปีก่อน เด็ก
ผู้หญิงไม่มีโอกาสได้
ใช้ชีวิตอิสระเท่าเทียม
กับเด็กผู้ชายอย่างใน
สมัยนี้ แล้วจึงอ่าน
นิทาน

การอ่านนิทานให้เด็กฟัง เป็นการเปิดจินตนาการให้แก่เด็ก ผมมีความเห็นว่า ผู้อ่านควรหยุดเป็นช่วงๆ และชวนเด็กคิด ว่าตนมีมุมมองต่อเหตุการณ์ หรือตัวละคร ในนิทานส่วนที่อ่านมาแล้วอย่างไรบ้าง นี่คือการทำ *กิจกรรมสะท้อนคิด (reflection)* ฝึกการคิดให้แก่เด็ก รวมทั้งฝึกฟังความคิดของเพื่อนที่อาจคิดต่างจากตนเองด้วย

คุณธรรมในนิทาน

นิทานที่เด็กชอบคือนิทานคุณธรรมที่ผู้แต่งแต่งเก่ง เพราะเด็กมีธรรมชาติรักความยุติธรรมและความเป็นธรรม ผู้เขียนเล่าประสบการณ์อ่านนิทานอมตะเรื่อง Big Bad Bruce ^(๑) ให้เด็กเล็กฟัง เด็กๆ ตื่นเต้นและชอบตอนจบ ที่หมียังคงสภาพโดนแม่มัดสาปให้มีตัวเล็กเท่าหนูที่ไม่สามารถไปรังแกสัตว์อื่นได้อีก อย่างสมัยมีร่างกายกำยำใหญ่โต

ความลับของวัยเด็กคือ เด็กมีธรรมชาติ “ตีสองหน้า” หน้าหนึ่งเด็กเป็นคนอ่อนแอ ต้องการความช่วยเหลือ อีกหน้าหนึ่งเด็กมีพลัง ต้องการเป็นตัวของตัวเอง วัยเด็กเป็นวัยของการอยู่ได้ ปกครอง และในขณะเดียวกัน เป็นวัยที่ต้องการอิสระ

วิจารณ์ พานิช

๑๕ เม.ย. ๖๑

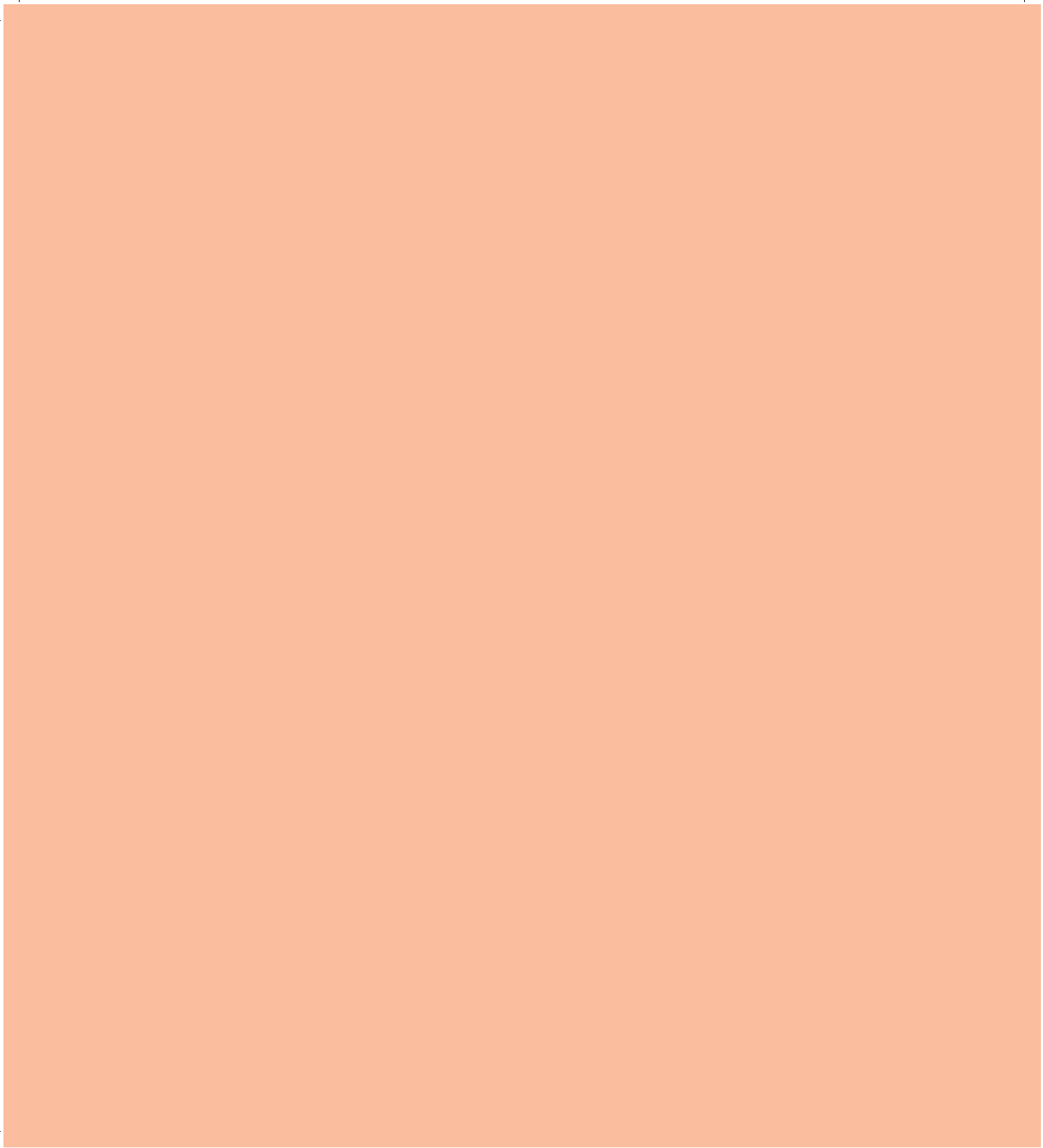
(๑) <https://www.youtube.com/watch?v=1dqgX374lms>

“...เด็กคิดได้ลึกซึ้งกว่าที่เราเข้าใจ หากได้อยู่ใน
“พื้นที่เอื้อการเรียนรู้”...”

“...ปัญหาสำคัญคือ เป็นธรรมชาติของผู้ใหญ่ ที่
“ไม่ให้คุณค่าต่อสิ่งที่มองไม่เห็น
และเมื่อเราไม่เห็น เราก็ไม่ให้คุณค่า”...”

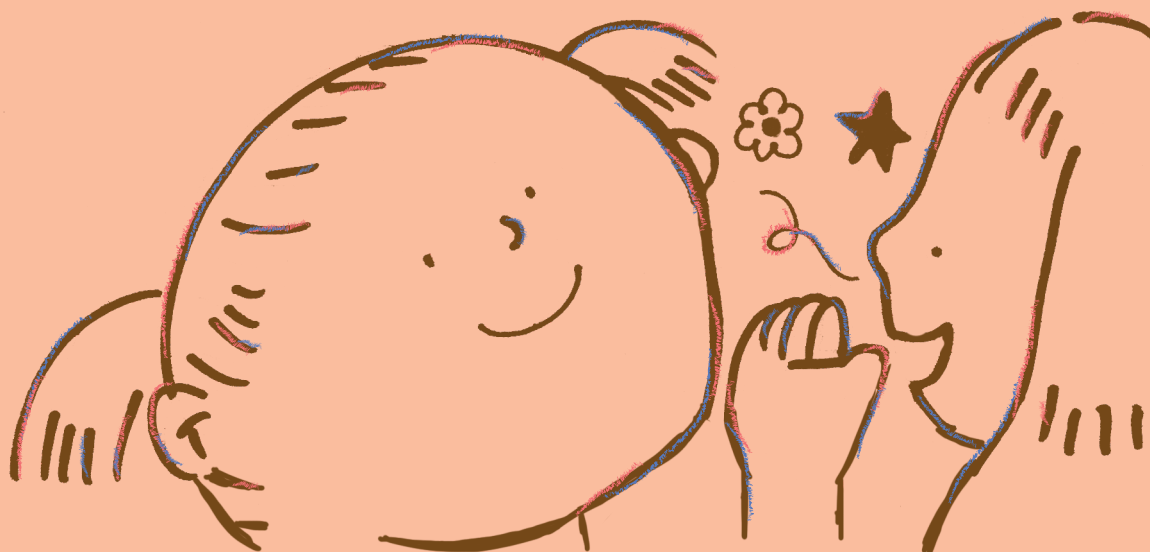
“...ชีวิตด้านในที่เชื่อมโยงกับจินตนาการคือความเพ้อฝัน (fantasy)
นำไปสู่ความอยากรู้อยากเห็น (curiosity) และการค้นคว้า ทดลอง
เพื่อหาคำตอบจากธรรมชาติจริง ชีวิตจริง
ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ดีกว่าอ่านจากหนังสือหรือสื่ออื่นๆ...”

บทที่ ๑๐

ภาษา

ของเด็ก

เคยแอบฟังเด็กๆคุยกันไหม?

ภาษาพูดของเด็กๆ เป็นอย่างไร?

ทำไมเด็กใช้ภาษาได้ซับซ้อน เหลือเชื่อ!

วิธีสอนของเราเป็นอย่างไร?

ใช้ภาษาแบบไหน?

เรากำลังส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา

หรือว่าขัดขวาง?

ภาษาของเด็ก ดีความจากบทที่ ๙ ที่ชื่อว่า Use Your Words : Hearing the Language of Childhood

เด็กเกิดมาพร้อมกับศักยภาพในการเรียนภาษา โดยภาษาพูดพัฒนาก่อนอย่างรวดเร็วตามด้วยภาษาอ่านและเขียน ปัจจัยสำคัญที่สุดของการพัฒนาภาษาของเด็กคือปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

มีนักวิทยาศาสตร์บอกว่า ทารกเริ่มมีพัฒนาการด้านภาษาพูดอย่างรวดเร็ว เพื่อความอยู่รอดของชีวิต เพื่อแสดงออกด้านความต้องการของตน นั่นเป็นมุมมองจากการทำความเข้าใจตัวเด็ก

การสอนภาษาในศูนย์เด็กเล็ก

มุมมองจากศูนย์เด็กเล็ก ว่าควรสอนภาษาอย่างไร เป็นข้อโต้แย้งระหว่าง ๒ แนวทาง คือแนวทางเน้นการออกเสียงคำ (phonics instruction) กับแนวทางเน้นเรียนความหมาย (meaning-based literacy approach) ผู้เขียนบอกว่า เราควรใช้ทั้งสองหลักการนั้น แต่หลักการที่สำคัญยิ่งกว่า คือ “การฟังเสียงเด็ก”

ย้าว่ายุทธศาสตร์สำคัญต่อการเอื้อให้เด็กเรียนภาษา คือการที่ผู้ใหญ่ฟังเด็กคุยกับเด็ก ครุศูนย์เด็กเล็กต้องมีทักษะคุยกับเด็ก เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเรียนรู้ด้านภาษา

ชีวิตวัยเยาว์ของเด็กเต็มไปด้วยความย้อนแย้ง (paradox) แต่ความย้อนแย้งที่ใหญ่หลวงที่สุดคือเรื่องพัฒนาการด้านภาษา ในขณะที่พัฒนาการด้านอื่นๆ ของเด็กเล็กยังอ่อนแอมากและพัฒนาช้าๆ แต่พัฒนาการด้านภาษาดำเนินไปอย่างรวดเร็ว

ได้กล่าวย้าแล้วย้าอีกว่า พัฒนาการของเด็กเป็นกระบวนการทางสังคม หลักการนี้ยิ่งเด่นชัดสำหรับพัฒนาการด้านภาษา เด็กต้องการผู้ใหญ่ และปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่เป็นตัวกระตุ้นพัฒนาการของสมองเพื่อการนี้ และความรู้ที่สำคัญยิ่งคือ หน้าต่างแห่งโอกาสในการฝึกสมองให้เรียนรู้ภาษาอย่างเต็มที่ มีช่วงเวลาไม่ยาวนานัก ดังมีตัวอย่างเด็กที่เติบโตในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าสมัยก่อนที่ไม่มีคนคุยด้วย เติบโตเป็นคนที่ย่ำแย่ด้านภาษาไปตลอดชีวิต แม้นตอนเติบโตขึ้นได้ไปอยู่ในสังคมตามปกติ

ได้กล่าวแล้วว่า พัฒนาการของเด็กเล็กด้านภาษาพุ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่ออายุ ๓ ขวบก็พูดได้คล่อง และมีคลังคำมากมาย แต่ทักษะการอ่านพัฒนาช้ากว่ามาก เพราะเป็นกระบวนการที่ต้องการทักษะมากมายหลายอย่างประกอบกัน เป็นภาระหนักต่อสมอง และมีผู้เสนอว่า

วิวัฒนาการของมนุษยชาติไม่ได้เพื่อการอ่าน เด็กจากสังคมไม่มีตัวหนังสือ และไม่เคยเข้าโรงเรียน จะไม่มีวันเรียนอ่านในภายหลังได้เลย ทั้งๆ ที่เด็กเหล่านี้สามารถคิดเลขได้

พัฒนาการด้านภาษาของเด็กจากครอบครัวที่เศรษฐกิจฐานะแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันได้มาก เด็กจากครอบครัวด้อยโอกาส มีคลังคำในสมองน้อยกว่าเด็กจากครอบครัวฐานะดี ที่มีโอกาสสื่อสารกับคนในครอบครัวอย่างใกล้ชิด ความแตกต่างนี้เริ่มเห็นเมื่ออายุ ๑๘ เดือน และเมื่ออายุ ๒๔ เดือน พัฒนาการด้านภาษาพูดของเด็กจากครอบครัวเศรษฐกิจฐานะต่ำจะล่าหลัง เด็กจากครอบครัวฐานะดี ๖ เดือน

ที่ร้ายกว่านั้นคือ วิธีสอนให้เด็กรู้จักคำตามที่ครูบอก ซึ่งเป็นวิธีเรียนคำที่แปลกแยกจากชีวิตจริง เด็กจะเข้าใจความหมายของคำเพียงต้นๆ เท่านั้น และในศูนย์เด็กเล็กครูมักใช้ภาษาสั่งการ (directive language) เช่น ดีมาก, วางตุ๊กตาลง, ไปล้างมือได้แล้ว ซึ่งเป็นภาษาทางเดียว เด็กได้เรียนรู้ไม่ซับซ้อน ต่างจากภาษาพูดคุย (conversational / instructional language) ซึ่งเป็นภาษาสองทาง และมีความซับซ้อนมากกว่า เขาแนะนำให้ลองแอบฟังเด็กคุยกันเองตามสบาย จะพบว่าเด็กใช้ภาษาที่ซับซ้อนอย่างไม่น่าเชื่อ

พัฒนาการทุกด้านของเด็กเป็นไปอย่างซับซ้อนและต่อเนื่อง แม้จะไม่สม่ำเสมอ และมีความแตกต่างระหว่างเด็กแต่ละคนได้มาก ก่อนจะเขียนตัวหนังสือตัวแรกได้ เด็กได้เรียนรู้มากมายผ่านการสังเกต การเลียนแบบ การฝึกฝนการเคลื่อนไหวโดยใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก และความอดทนฟังความสนใจ เมื่อเด็กเริ่มหัดเขียน สิ่งที่เขาเขียนไม่ได้เป็นไปแบบไร้ความหมาย แต่แฝงรากทางวัฒนธรรมและความใฝ่ฝัน

การรู้หนังสือเกิดขึ้นก่อนที่เด็กจะรู้จักตัวอักษร โดยประสบการณ์ทางภาษาช่วงเป็นทารก จะเป็นรากฐานต่อการเรียนรู้ช่วงเป็นเด็กเล็ก และเป็นรากฐานของทักษะการอ่านในช่วงต่อๆ มา

เด็กเล็กต้องการสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยภาษา ที่จะช่วยให้พัฒนาทักษะที่หลากหลาย ที่ต่อมามีส่วนช่วยให้อ่านตัวหนังสือได้ถูกต้อง และเนื่องจากมีความแตกต่างได้มากระหว่างเด็กแต่ละคน คำว่า “เด็กเล็ก” ในเรื่องพัฒนาการทางภาษานี้ จึงหมายถึงช่วงทารกถึงเด็กอายุ ๗ - ๘ ปี

ความหมายของการอ่าน

ทำอย่างไรเด็กจึงจะอ่านเก่ง หรือกล่าวใหม่ว่า เพื่อการอ่านหนังสือออกต้องการทักษะอะไรบ้าง ผู้เขียนบอกว่าหากสังเกตจากเด็กเราจะรู้สึกสับสน เพราะเด็กส่งสัญญาณที่ไม่เป็นไปในทางเดียวกัน อย่างในกรณีของภาษาพูด เด็กแสดงออกทั้งเหมือนกับพูดภาษาแม่ และบางคนหรือบางทีก็เหมือนพูดภาษาต่างดาว บางครั้งใช้ภาษาในระดับผู้เชี่ยวชาญ แต่บางครั้งหรือบางคนก็ใช้ผิดๆ ถูกๆ บางครั้งต้องการการสอน แต่บางครั้งหรือบางคนก็ต้องการความเป็นอิสระ นี่คือเด็ก

แม้ในเด็กคนเดียวกันก็มีความไม่คงเส้นคงวา ดังนั้นการสอนเด็กทั้งชั้นเด็กเล็กด้วยกันจึงเป็นเรื่องท้าทายมาก

การเรียนรู้หรือพัฒนาการของเด็กมี ๓ แบบ คือ

- (๑) เกิดจากสัญชาตญาณภายในล้วนๆ เช่น การยืนและเดิน เมื่อถึงเวลาเด็กจะยืนและเดินเอง
- (๒) เกิดจากปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นตามธรรมชาติ โดยแทบไม่ต้องสอน เช่น การพูด
- (๓) ต้องมีการสอน ได้แก่การอ่านและเขียน

หลักสูตรอ่านและเขียนในชั้นเด็กเล็กในประเทศต่างๆ แตกต่างกันไป ตัวอย่างประเทศที่ต่างกันอย่างสุดขั้วคืออังกฤษกับฟินแลนด์ เมื่อเด็กอังกฤษอายุ ๔ ขวบ ต้องเรียนออกเสียงคำและฝึกเขียน แต่ในฟินแลนด์ไม่กำหนดให้เด็กต้องอ่านหนังสือออกก่อนอายุ ๗ ขวบ

ข้อสรุปเชิงเตือนใจพ่อแม่และครูเด็กเล็กคือ เป็นสิ่งผิดที่เอาใจใส่เด็กเฉพาะที่การอ่าน เพราะเป็นการมองพัฒนาการเด็กแบบแยกส่วน สิ่งที่พึงเอาใจใส่คือ พัฒนาการเด็กอย่างเป็นองค์รวม

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน

องค์ประกอบพื้นฐานของการอ่านมี ๕ ประการคือ

- (๑) การรับรู้เสียง (phonological awareness)
- (๒) ความเชื่อมโยงตัวอักษรกับเสียง (phonics)
- (๓) คำศัพท์ (vocabulary)
- (๔) ความเข้าใจ (comprehension)
- (๕) ความคล่องแคล่ว (fluency)

ตัวอย่างของการรับรู้เสียงเช่น รู้จักแยกเสียง ไก่ กับ ไข่ ไกล กับ กล้วย

ความเชื่อมโยงตัวอักษรกับเสียง เช่น รู้ว่า ก อ่านว่า กอ

การรู้คำศัพท์ หรือมีคลังคำในสมอง ได้โดยอัตโนมัติจากปฏิสัมพันธ์พูดคุยกับผู้อื่น ดีกว่าเรียนคำจากหนังสือหรือจากครู เพราะได้รู้ความหมายที่ลึก และบางครั้งคำคำหนึ่ง มีหลายความหมาย

การอ่านได้อย่างคล่องแคล่ว มีจังหวะจะโคน เร็วพอเหมาะที่ตนเองจะเข้าใจข้อความที่อ่าน และผู้ฟังก็เข้าใจ ต้องการการฝึก

การเรียนรู้ ๕ องค์ประกอบของการอ่านนั้น เกิดขึ้นพร้อมกัน และมีความสัมพันธ์ส่วนเสริมซึ่งกันและกัน

แต่มีเด็กบางคนเรียนอ่านข้ามขั้นตอนนี้ คือละเลยเรื่องความเชื่อมโยงระหว่างตัวอักษร กับเสียง (phonetics) ไปโดยสิ้นเชิง อาศัยความเข้าใจบริบทและจำคำทั้งคำ ก็อ่านออกเสียงได้ ถูกต้อง ที่จริงเด็กทุกคนแตกต่างกัน ครูต้องยืดหยุ่นและทดลองวิธีการที่เหมาะสมสำหรับเด็กแต่ละคน แต่ไม่ใช่นโยบายของผู้มีอำนาจ ที่มักจะกำหนดรูปแบบตายตัวให้ครูปฏิบัติ และครูต้องไม่ลืมว่า บทเรียนแรกของการอ่านคือการฟัง ฟังฟังให้จับความแตกต่างเล็กๆ น้อยๆ ของเสียงได้ ซึ่งแบบฝึกหัดที่ดีคือการพูดคุยกับเพื่อนๆ และครู

ความตระหนักในความแตกต่างของเสียงอ่านของคำที่มีองค์ประกอบคล้ายกัน (phonemic awareness) เช่น ชาม กับ สาม ช่วยให้อ่านได้คล่อง และวิธีฝึกเรื่องนี้มีการคิดและใช้ฝึกกันมา หลายร้อยปี โดยการแต่งโคลงกลอนหรือเพลงของคำที่คล้ายกันให้เด็กท่อง

ผู้ใหญ่น่าใหม่	ให้สะกิดใช้คล้องคอ
ไฟใจเอาใส่ห่อ	มีหลงไหลใครขอดู
จะใคร่ลงเรือใบ	ดูน้ำใสและปลาปู
สิ่งใดอยู่ในตู้	มีไข้อยู่ได้ตั้งเตี้ย
บ้าใบ้ถือใบบัว	หูดามัวมาใกล้เคียง
เล่าท่องอย่าละเลียง	ยี่สิบม้วนจำจดี

นอกจากใช้จำคำที่ใช้ไม่ม้วนแล้ว ยังใช้ฝึก phonemics ได้อย่างดี การฝึกให้เด็กฟังและออกเสียงคำที่คล้ายคลึงกันนี้ ดีที่สุดโดยทำแบบเล่นสนุก โดยแต่งเพลงให้เด็กร้องไปด้วยเดินไปด้วย เด็กที่มีปัญหาการฟังและการเปล่งเสียงจะได้ประโยชน์มากกว่าการฝึกแบบตั้งใจให้พูดซ้ำๆ

เรียนเขียน

สมัยนี้ถือเป็นมาตรฐานว่าเด็กต้องฝึกทั้งภาษาปากและฝึกเขียนไปพร้อมๆ กันเพื่อส่งเสริมการฝึกอ่าน หรือกล่าวว่าการอ่านและเขียนไปด้วยกัน และดีที่สุดคือให้เด็กเขียนเล่าเรื่องของตัวเอง แล้วอ่านให้เพื่อนๆ และครูฟัง โดยที่เด็กอาจเลือกวิธีเล่าเรื่องได้หลากหลายแบบ เช่น บางคนอาจวาดภาพ (แบบเด็ก) บางคนยังเขียนไม่ได้ก็เล่าด้วยวาจาให้ครูช่วยเขียน แล้วตัวเองอ่านให้เพื่อนฟัง

ในทุกกิจกรรมสร้างสรรค์ของเด็ก ครูให้เด็กเขียนป้ายบอกด้วยว่าคืออะไร เช่น เมื่อเด็กร่วมกันต่อเลโก้เป็นรถยนต์ ก็ให้เขียนลงบนกระดาษว่า “รถยนต์” เอาไปติดไว้ เด็กจะภูมิใจมาก

การเรียนเขียนอ่านของเด็กเล็ก ควรเป็นการเรียนจากกิจกรรมที่เด็กชอบทำ ทำแล้วสนุก มีความภูมิใจในผลงานของตน ไม่ควรเป็นการเรียนแบบครูสอนหรือถ่ายทอดความรู้ให้ตามรูปแบบ

ความอดัดขัดข้อง

ครูและพ่อแม่พึงเข้าใจความอดัดขัดข้องของเด็ก เมื่อต้องอ่านข้อความยาวๆ มีคำหรือวลียากๆ หรือมีบริบทที่ไม่คุ้นเคย หรือเป็นเรื่องไร้สาระสำหรับเด็ก

นอกจากประเด็นอดัดขัดข้อง จนทำให้เด็กเบื่อเรียนแล้ว ยังมีเรื่อง **“ได้ไม่คุ้มเสีย”** คือหากพยายามกดดันให้เด็กเขียนสะกดการันต์และอ่านออกเสียงได้ถูกต้องไม่มีผิดเลย ก็จะมีเวลาของเด็กมาก ไปเบียดบังการเรียนรู้ด้านศิลปะ วิทยาศาสตร์ และอื่นๆ

เรียนภาษาช้าหน่อย แต่ได้พัฒนาการครบด้าน ย่อมดีกว่า

หาความหมาย

การเรียนรู้ภาษาของเด็กเล็กมีสองช่วงตรงกันข้าม คือช่วงเขียนถูกต้องแต่ความหมายอาจจะตื่น กับช่วงความหมายลึกซึ้งแต่เขียนผิดๆ ถูกๆ ถามว่าช่วงไหนให้ความหมายต่อพัฒนาการเด็กมากกว่า ตัวอย่างคือ “สุนัขดุ” กับ “สุนัขบางกอกหวงของ” (สุนัขบางแก้วหวงของ)

เป็นปัญหาโลกแตกแบบเดียวกันกับวิวาทะการเรียนคำแบบผสมคำ (phonics) หรือเรียนคำทั้งคำ (whole language)

ไม่ว่าจะช่วงใด เป้าหมายของการเรียนรู้ภาษาของเด็กก็คือเพื่อหาความหมายในชีวิตของตน และสื่อสารความหมายที่ตนให้คุณค่า

ไวกับไข

ปัญหาไวกหรือไขเกิดก่อนเป็นปัญหาโลกแตก เขานำมาเปรียบเทียบกับประเด็นควรเรียนผสมคำก่อนหรือเรียนความหมายของทั้งคำก่อน จึงจะอ่านหนังสือแตก เพราะการอ่านหนังสือเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อน ต้องการหลายทักษะประกอบกัน

และต้องไม่ลืมว่าเด็กแต่ละคนมีวิธีเรียนไม่เหมือนกัน โดยผมขอแถมว่าการจ้องมองเฉพาะการเรียนอ่านเท่านั้น น่าจะไม่ถูกต้อง เราน่าจะเน้นที่พัฒนาการรอบด้านของเด็กเล็กมากกว่า

ทางสายกลาง

เรื่องแนวไหนดีกว่า ระหว่างแนว phonics กับแนว whole language นำไปสู่แนวสายกลาง (balanced literacy instruction) คือต้องสอนการผสมคำ และต้องนำคำไปใช้ในบริบทที่กว้างด้วย แต่แล้วแนวสายกลางก็ถูกพิสูจน์ว่าเก้ โดยกลุ่มใหม่ ที่ให้ใช้วิธีที่เรียกว่า systematic phonic instruction ภายใต้การสนับสนุนทางการเงินโดยรัฐบาลกลางของสหรัฐ ในชื่อโครงการว่า Reading First ตั้งเป้าที่เด็กจากครอบครัวยากจน ซึ่งในที่สุดก็พิสูจน์ว่าล้มเหลว

ทางสายความสำเร็จคือทางสายธรรมชาติ ที่เด็กเล็กได้เรียนจากชีวิตประจำวัน ในการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ แล้วสร้างความเข้าใจขั้นในสมองของตน บางส่วนเข้าใจผิดในเบื้องต้น ต่อไปก็จะได้รับการแก้ไขจากเหตุการณ์อื่นๆ ความรู้ความเข้าใจของเด็กก็จะลึกซึ้งขึ้น และขยายเชื่อมโยงมากขึ้น

คุณค่าของการสนทนา

ภาษาพูดมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อพัฒนาการของการอ่านออกเขียนได้ของเด็ก แต่ครูเด็กเล็กส่วนใหญ่ชวนเด็กคุยไม่เป็น และฟังเด็กไม่เป็น ไม่มีความรู้วิธีการสอนเด็กให้สนทนากันด้วยภาษาซับซ้อน มีผลงานวิจัยชิ้นหนึ่งในเด็กเล็กเกือบ ๗๐๐ คน พบว่าเพียงร้อยละ ๑๕ ของการพูดระหว่างครูกับศิษย์เท่านั้นที่มีผลต่อการเรียนภาษาของเด็ก

ผู้เขียนกล่าวอย่างเสียดสีว่า ครูจำนวนมาก (ในสหรัฐอเมริกา) ไม่รู้วิธีคุยเพื่อการเรียนรู้ของเด็ก ทางทางจึงจัดกระดาษใบงานให้ปึกหนึ่งสำหรับนำไปแจกเด็ก เป็นคำกล่าวเพื่อสะท้อนว่าปัญหาอยู่ที่วิธีผลิตครูเด็กเล็ก

หากพ่อแม่ตระหนักว่าหวังพึ่งครูเด็กเล็กไม่ได้มากนัก พ่อแม่ก็ต้องช่วยเหลือลูกด้วยตัวเอง โดยมีเวลาเล่นหัวพูดคุยหยอกเย้าลูก ร้องเพลง อ่านหนังสือ และเล่านิทานให้ลูกฟัง และคุยเรื่องสนุกๆ น่าสนใจ เรื่องตลก ที่เด็กพบในชีวิตประจำวันของตน

ต้องการมากกว่าหนังสือ

เด็กเล็กต้องการสภาพแวดล้อมที่อุดมไปด้วยภาษา (language-rich environment) แต่ในศูนย์เด็กเล็กอุดมไปด้วยสิ่งพิมพ์ (print-rich environment) ซึ่งไม่ก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยภาษา ผู้เขียนเล่าชีวิตของตนเองที่บ้านเต็มไปด้วยหนังสือ และตนเองก็ชอบอ่านหนังสือตั้งแต่เด็ก และสมัยเป็นครูเด็กเล็กก็หาหนังสือสำหรับเด็กมาจัดมุมหนังสือในห้องเรียน เป็นพื้นที่ยอตนิยมของเด็กๆ แต่ก็ยังเห็นว่าหนังสือให้เด็กก็ยังไม่เพียงพอ ดังข้อเขียนแนวทางจัดชั้นเด็กเล็กของประเทศฟินแลนด์ ดังนี้

“พื้นฐานของการรู้หนังสือของเด็กคือ เด็กได้ฟัง และได้รับการรับฟัง เด็กได้พูด และมีคนพูดด้วย มีคนพูดคุยแลกเปลี่ยนความเห็นในเรื่องต่างๆ กับเด็ก เด็กได้มีโอกาสถาม และได้รับคำตอบ”

ให้หนูพูดหน่อย

ฟังหนูหน่อย

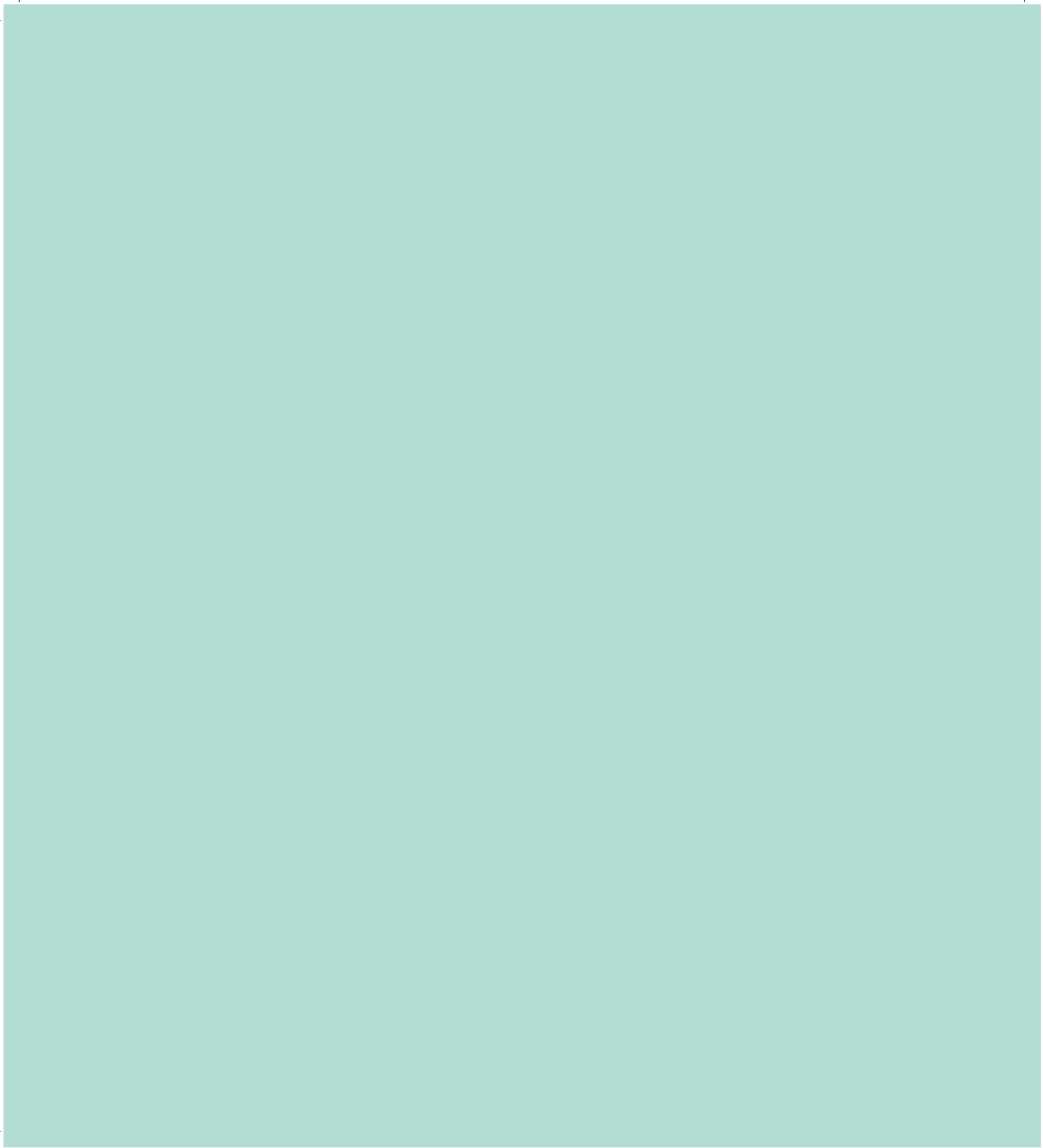

วิจารณ์ พานิช

๑๗ เม.ย. ๖๑

“...ในศูนย์เด็กเล็กครูมักใช้**ภาษาสั่งการ** (directive language) เช่น ดีมาก,
วางตุ๊กตาลง, ไปล้างมือได้แล้ว ซึ่งเป็นภาษาทางเดียว เด็กได้เรียนรู้ไม่ซับซ้อน
ต่างจากภาษาพูดคุย (conversational / instructional language)
ซึ่งเป็น**ภาษาสองทาง** และมีความซับซ้อนมากกว่า...”

บทที่ ๑๑

บทบาทของ

ผู้ใหญ่

บทบาทของ “ผู้ใหญ่” หมายถึงใครกันบ้าง?

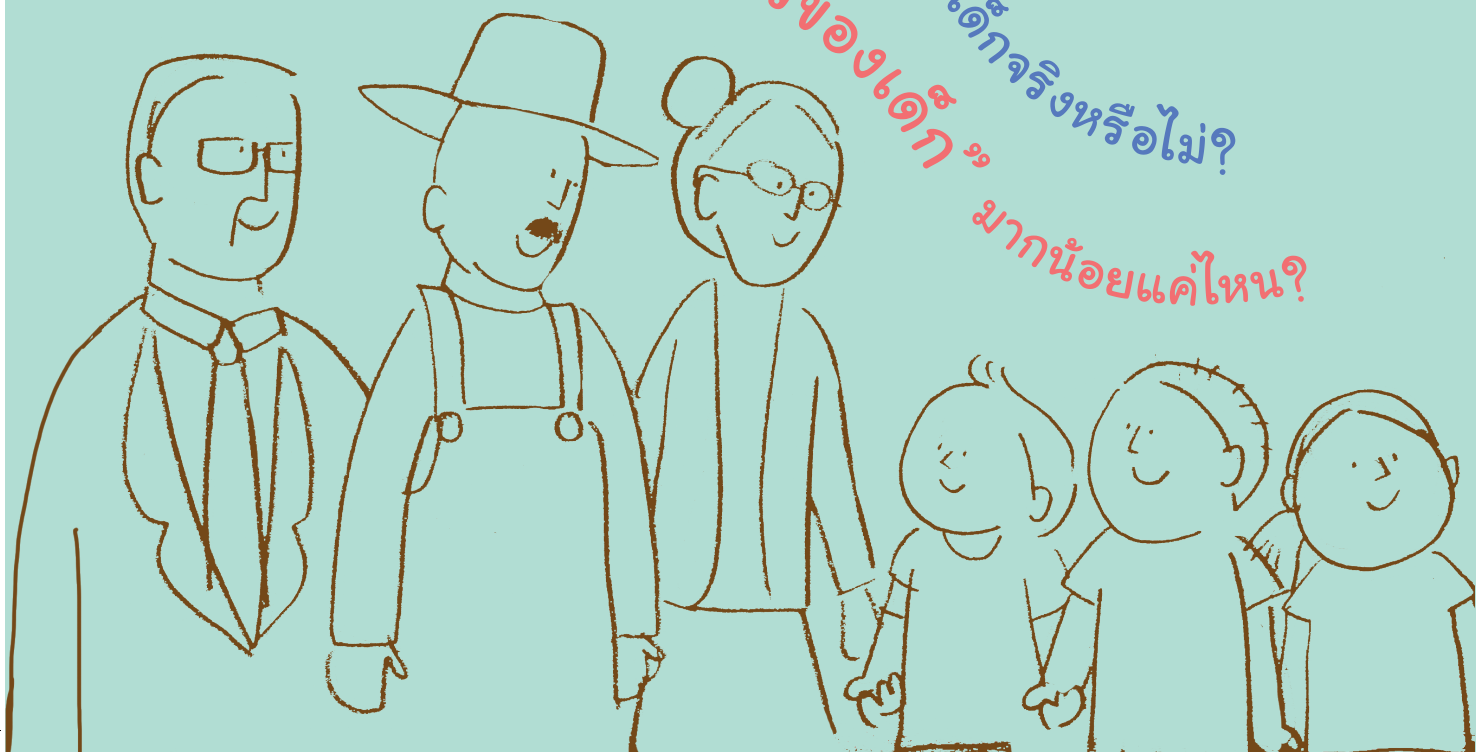
พ่อแม่ ครู ผู้อำนวยการโรงเรียน

หรือทุกคนที่แวดล้อมเด็ก?

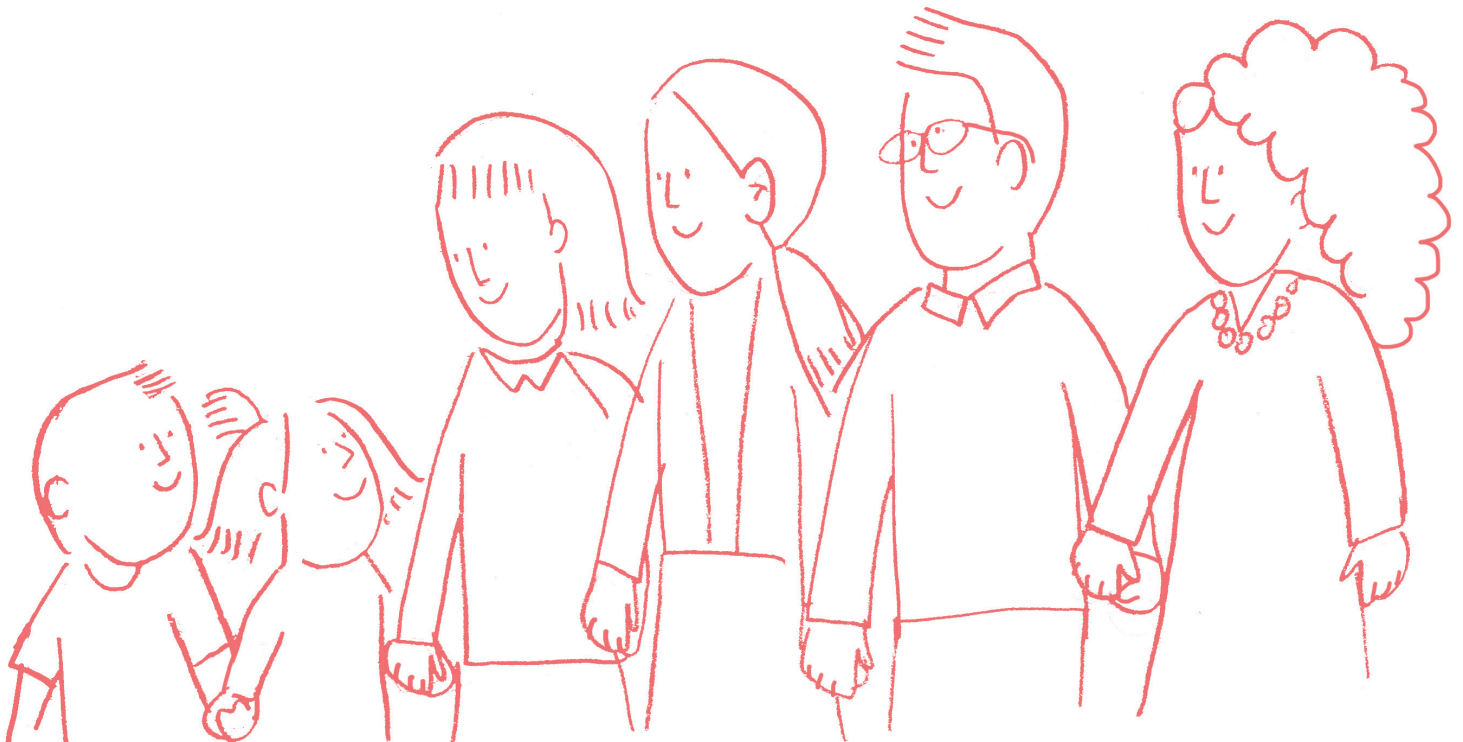
แล้วบทบาทที่เราทำอยู่เป็นอย่างไร?

ส่งเสริมพัฒนาการเด็กจริงหรือไม่?

เราเข้าใจ “ความต้องการของเด็ก” มากน้อยแค่ไหน?

บทบาทของผู้ใหญ่ ดีความจากบทที่ ๑๐ ที่ชื่อว่า Well Connected : The Roles
Grownups Play

ผู้เขียน (Erika Christakis) เล่าเรื่องแม่ของเด็กเล็กกับครูเด็กเล็กผู้มากประสบการณ์ ที่เมื่อลูกสาวไปเข้าโรงเรียนได้ระยะหนึ่ง แม่ (ชื่อลอเรน) ก็สังเกตว่าครูสอน (ชื่อดาร์ลิ่ง) ซึ่งเป็น ผู้ใหญ่ประสบการณ์ยาวนานเกือบสี่สิบปีสอนเด็กแบบโบราณ ได้มาปรึกษาผู้เขียนว่าจะไป ร้องเรียนต่อครูใหญ่ แต่ผู้เขียนแนะนำว่า น่าจะรอให้ถึงวันนัดพบผู้ปกครองซึ่งรอไม่กี่วัน จะได้พูดคุยกับครูก่อน และลอเรนก็เห็นด้วย

ถึงวันไปพบครู ลอเรนก็ใจอ่อนเป็นขี้ผึ้งละลาย เพราะครูดาร์ลิ่งพูดถึงลูกสาวของตัวเอง (ชื่อสเตลลา) นอດดย ว่าชอบไม่ชอบอะไรบ้าง ได้ช่วยแนะนำเพื่อนว่าวิธีใช้ห้องน้ำที่ถูกต้อง ทำอย่างไร รวมทั้ง สเตลลาบอครูและเพื่อนๆ ว่า ทวีปเคลื่อนตัวเล็กน้อยทุกวัน เป็นอย่างนี้ ทั้งโลก รวมทั้งเมื่อเช้า ครูได้อนุญาตให้สเตลลาไม่ต้องเข้าห้องสมุด เพื่อให้อ่านหนังสือภาพที่ สเตลลาชอบให้จบ การพบกันครั้งนี้ทำให้คุณแม่ลอเรนเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับครูดาร์ลิ่ง

คุณสมบัติหมายเลขหนึ่งของครูเด็ก เล็กคือ รู้จักเด็กและรักเด็ก เพราะ การเรียนที่มีคุณค่าสำหรับเด็ก ไม่ใช่การเรียนวิชา แต่เป็นการ พัฒนาความสัมพันธ์ เพราะเด็ก เรียนผ่านปฏิสัมพันธ์ ในชั้นเรียน ที่เต็มไปด้วยวัสดุประกอบการเรียน เด็กเรียนได้น้อยกว่าชั้นเรียนที่มี ปฏิสัมพันธ์สูง

ความวิตกกังวลของพ่อแม่ เป็นสิ่งคุกคามต่อครู

การสื่อสารร่วมมือกัน

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครูมีความสำคัญ และเช่นเดียวกัน ปฏิสัมพันธ์ (อย่างซับซ้อน) ระหว่างพ่อแม่กับครู ก็มีความสำคัญด้วย ความจริงที่ทางโรงเรียนและครูต้องตระหนักคือ ในการส่งลูกเล็กเข้าโรงเรียนนั้น พ่อแม่มีความวิตกกังวลอยู่ด้วย และความวิตกกังวลของพ่อแม่เป็นสิ่งที่คุกคามต่อครู ยิ่งพ่อแม่เป็นคนมีฐานะและการศึกษาดีกว่าครู ความรู้สึกว่าถูกคุกคามของครูจะยิ่งรุนแรง

แต่มักจะคิดกันว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับครูนั้น ครูเป็นผู้ถือไฟพะเนียงกว่า โดยครูเป็นผู้ตัดสินระบุประวัติพฤติกรรมของเด็ก ที่อาจมีผลต่ออนาคตของเด็ก เช่น การให้ออกจากโรงเรียน กรอกประวัติที่จะติดตัวเด็กไปยังโรงเรียนอื่นๆ

เพื่อประโยชน์ของเด็ก ครูกับพ่อแม่ต้องร่วมมือกัน โดยทางโรงเรียนต้องแสดงท่าทีเปิดรับพ่อแม่ ให้เข้าไปรับรู้ชีวิตของลูกที่โรงเรียน และเข้าไปให้ข้อคิดเห็นต่อการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ของเด็ก รวมทั้งการเข้าไปเป็นอาสาสมัครจัดกิจกรรมบางอย่างเพื่อการเรียนรู้ของเด็กที่สำคัญยิ่งคือ ต้องร่วมกันทำความเข้าใจจุดมุ่งหมายของชั้นเด็กเล็กให้ตรงกันว่า**ชั้นเด็กเล็กไม่ใช่โรงเรียนที่แท้จริง**

ความใกล้ชิดระหว่างครูกับนักเรียน

ความรักความเมตตาเป็นปัจจัยพิเศษที่สุดสำหรับพัฒนาการเด็กเล็ก เด็กที่ขาดความรักความเอาใจใส่สมองจะเจริญเติบโตไม่ดี หน้าที่สำคัญที่สุดของครูเด็กเล็กคือให้ความเอาใจใส่ให้ความรัก การกอด การสบตา การพูดคุยกับเด็ก

สภาพความใกล้ชิดระหว่างครูกับเด็กเล็กในสหรัฐอเมริกาเสื่อมคลายลงไปจากเหตุหลายประการอย่างหนึ่งคือครูเด็กเล็กจำนวนมากเป็นโรคอ้วน การลงไปนั่งกับพื้นร่วมกับเด็กและสบตาเด็กทำได้ยาก อีกอย่างหนึ่งคือการกล่าวหาว่าครูล่วงเกินเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้ชายที่มักถูกพ่อแม่ตั้งข้อสงสัยว่ามูลเหตุจูงใจให้มาเป็นครูเด็กเล็กคือต้องการโอกาสล่วงเกินเด็ก

ประเมินอะไร

เป็นที่ชัดเจนแล้วว่า สิ่งสำคัญที่สุดสำหรับศูนย์เด็กเล็กคือปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ วงการศึกษาสำหรับเด็กเล็กก็เน้นความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก แต่ระบบประเมินคุณภาพของศูนย์เด็กเล็กของสหรัฐอเมริกา กลับประเมินที่ความสะอาดของสถานที่ สัดส่วนระหว่างจำนวนครูกับจำนวนเด็ก การปฏิบัติตามกฎความปลอดภัย และข้อมูลเชิงกายภาพของสถานที่ เป็นสำคัญ

ระบบมาตรฐานที่เรียกว่า QRIS (Quality Rating Improvement System) ของสหรัฐอเมริกา เอาใจใส่สิ่งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนน้อยมาก มัวแต่สนใจการป้องกันไม่ให้อาชญากรได้รับการว่าจ้างเป็นครู

เครื่องมือวัดคุณภาพศูนย์เด็กเล็กพยายามวัดคุณภาพผ่านกระบวนการ เช่นลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และความร่วมมือระหว่างครู เช่นเครื่องมือชื่อ CLASS (Classroom Assessment Scoring System) วัดว่าครูนั่งลงบนพื้นห้องเสมอกับเด็กเพื่อสบตาเด็กหรือไม่ หรือครูตั้งคำถามปลายเปิดเพื่อส่งเสริมการใช้ภาษาหรือไม่

เครื่องมือชื่อ The Preschool Mental Health Climate Scale เน้นวัดบรรยากาศในชั้นเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสุขภาพทางใจ วัดวิธีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อำนวยการศูนย์เด็กเล็ก

ช่วงนี้ช่วยกันสังเกต
น้องจอยหน่อยนะคะ
ดูเหมือนง่วงนอนบ่อยๆ

กับเจ้าหน้าที่ วัดวิถีที่ครูและผู้ช่วยครูมีปฏิสัมพันธ์กัน
จะเห็นว่า การวัดเฉพาะปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็กไม่
เพียงพอ ต่อการวัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีของเด็กเล็ก

ผมว่าถ้าจะสร้างลำธาร
เล็กๆ ตรงนี้ดีกว่าตรงนั้น
นะคะครับ ผอ.

หมูนี้น้องจอยดูง่วงๆ ซึมๆ
นะคะ อยู่ที่บ้านเป็นยังไง
บ้างคะ นอนดึกไหมคะ

หนูลองขอเพื่อน
ดูสิจ๊ะ

นอนไม่ดึกครับแต่ตื่นเช้าขึ้น
ช่วงนี้รถติดครับ เลยปลุก
น้องแต่เช้า

สิ่งสำคัญที่สุด
สำหรับศูนย์เด็กเล็ก
คือปฏิสัมพันธ์
ระหว่างมนุษย์

หนูอยากเล่น
แบบนี้บ้าง

ผลประโยชน์ของเด็กมาทีหลัง

ที่จริงระบบการศึกษาของเด็กเล็กมีไว้เพื่อพัฒนาการเด็ก ซึ่งตัวเสริมคือปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็ก ครู และพ่อแม่ และคำประกาศของสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็กส่วนหนึ่งระบุว่า “ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กจะต้องเป็นตัวกำหนดการทำงานของบุคลากรด้านการศึกษาและการแนะแนว” แต่การปฏิบัติจริงในสหรัฐอเมริกาไม่ได้เป็นตามนี้ กลายเป็นผลประโยชน์ของผู้ใหญ่เป็นตัวหลัก

นอกจากนั้นการปฏิรูปหลายอย่างในสหรัฐอเมริกามีผลแยกผู้ใหญ่ออกจากเด็ก โดยมีผลการวิจัยบอกว่า นโยบายเกี่ยวกับเด็กในสหรัฐอเมริกา มีแรงจูงใจจากความต้องการของผู้ใหญ่ที่ต้องการมีระยะห่างระหว่างตนกับเด็ก หรือเพื่อเอาเด็กไปไว้ในบางที่ เพื่อให้พ่อแม่ไปทำงาน หรือทำธุระอื่นๆ ได้

หน้าที่สำคัญของศูนย์เด็กเล็กคือ การกล่อมเกลாதางวัฒนธรรมของเด็กจำนวนมาก เช่น เด็กได้ฝึกเข้าคิว รู้จักรอ ฝึกยับยั้งผลประโยชน์ของตัวเอง เพื่อการอยู่ร่วมกัน เป็นต้น ในทางทฤษฎี โรงเรียนจึงเป็นพลังอารยธรรม

แต่ศูนย์เด็กเล็กก็เป็นสนามรบระหว่างแนวคิดให้เด็กเล็กได้ผ่านการสอนโดยตรง (direct instruction) และเรียนภาษาแบบผสมคำและฝึกออกเสียง (phonics) กับแนวคิดให้เด็กเรียนรู้เองในชีวิตจริง จากสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ไม่เน้นการสอนโดยตรง

ผู้ใหญ่เข้าไปบงการระบบการพัฒนาเด็กเล็ก เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง เพราะความสามารถในการเข้าถึงและสามารถจ่ายให้แก่ศูนย์เด็กเล็ก เป็นผลกระทบต่องานชีวิตความเป็นอยู่ และต่อพฤติกรรมลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของผู้ใหญ่โดยตรง

จะเห็นว่าเด็กเล็กเอง ไร้พลังต่อรอง

คุณภาพของศูนย์เด็กเล็ก

ศูนย์เด็กเล็กที่มีคุณภาพสูง หายากและแพง ศูนย์เด็กเล็กทั่วๆ ไปในสหรัฐอเมริกาคุณภาพต่ำ มีผลงานวิจัยตรวจสอบผลของศูนย์เด็กเล็กต่อการลดความแตกต่างของผลลัพธ์การเรียนรู้ (achievement gap) ระหว่างเด็กยากจนกับเด็กฐานะดี พบว่าศูนย์เด็กเล็กคุณภาพดีช่วยลดได้ ร้อยละ ๓๐ - ๕๐ ในขณะที่ศูนย์เด็กเล็กทั่วๆ ไปลดได้ร้อยละ ๕

อะไรคือปัจจัยสำคัญที่สุดต่อคุณภาพของศูนย์เด็กเล็ก คำตอบคือ คุณภาพครู และปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะให้ได้ครูดีมาทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่เด็กเล็ก คือ ระดับเงินเดือน

ผู้เขียน (Erika Christakis) บอกว่า ในสภาพปัจจุบันของสหรัฐอเมริกา คนที่เลือกไปเป็นครูเด็กเล็กจำนวนมาก เป็นเพราะไม่ถนัดในการติดต่อกับผู้ใหญ่ หรือตีความได้ว่า เป็นคนไม่มั่นใจตนเอง หากวงการครูศูนย์เด็กเล็กเป็นเช่นนี้จริง ก็แสดงว่าระดับค่าตอบแทนครูของศูนย์เด็กเล็ก ไม่มีแรงดึงดูดเพียงพอที่จะได้คนที่มีความสามารถความถนัดและความรักงานนี้

แก้ปัญหาคุณภาพของครูเด็กเล็ก

การแก้ปัญหาคุณภาพครูมี ๒ แนว คือ

(๑) ดึงดูดคนมีความสามารถสูง มาฝึกเป็นครูเด็กเล็กคุณภาพสูง และเลี้ยงดูให้พอใจในอาชีพ ไม่เปลี่ยนอาชีพ เป็นแนวโน้มพัฒนาครูกลุ่มใหม่

(๒) เน้นพัฒนาครูที่มีอยู่เดิม

เขาบอกว่า น่าเสียดายที่สหรัฐอเมริกาเน้นแนวทางที่ (๒) ซึ่งเป็นวิธีแก้ปัญหาแบบปะผุ จึงแก้ปัญหาไม่ได้จริงจัง ไร้ผล

แต่ต้องย้ำให้ชัดเจนครับ ว่าแนวทางที่ (๑) ต้องผสมกับ การมีโครงสร้างพื้นฐานในการทำงานและรายได้ดี และความก้าวหน้าของครูเด็กเล็ก

ผมจินตนาการต่อว่า การยกระดับคุณภาพของศูนย์เด็กเล็ก ต้องจับที่การสร้างระบบครูเด็กเล็ก ที่ดึงดูดคนเก่งและรักวิชาชีพนี้เข้ามาในระบบ โดยอาชีพการงานต้องให้รายได้ดี มีชีวิตอยู่ได้สบาย มีระบบพัฒนาครูเด็กเล็กที่มีคุณภาพ และเมื่อทำงาน ก็มีเส้นทางพัฒนาทางวิชาชีพได้ จนไปเป็นศาสตราจารย์ด้านการพัฒนาเด็กเล็กได้ หรืออาจเป็นนักวิจัยด้านการพัฒนาเด็กเล็ก หรือเป็นครูเด็กเล็กเชี่ยวชาญพิเศษ ที่ทำหน้าที่เป็นครูฝึกให้แก่นักศึกษาครูสาขาครูเด็กเล็กได้ ซึ่งหมายความว่า ไซโลทางวิชาชีพครู/นักวิชาการเด็กเล็กจะต้องถูกรื้อทิ้งไป

ประเด็นนี้ น่าจะเป็นการปฏิรูปการศึกษาในระดับพื้นฐาน ที่สังคมไทยต้องการอย่างยิ่ง

เขาเตือนว่า การให้รายได้สูงแก่ครูเด็กเล็กนั้น ต้อง

(๑) ให้รายได้สูงเฉพาะแก่ครูที่มีหลักฐานพิสูจน์ว่ามีสมรรถนะสูงตามเกณฑ์จริงๆ เท่านั้น ไม่ใช่ให้แก่ครูเด็กเล็กแบบปุปรม ซึ่งจะมีผลให้สูญเงินมากมาย แล้วได้คุณภาพการศึกษาเด็กเล็กเท่าเดิม ข้อเตือนนี้มีบทเรียนที่ประเทศไทย

(๒) หากทางขจัดครูคุณภาพต่ำ พัฒนาไม่ขึ้น ออกไปจากวงการครูเด็กเล็ก

การวางรากฐานการพัฒนาเด็กเล็ก รวมคุณภาพของทั้งระบบการศึกษาทั้งระบบ เป็นเรื่องระยะยาว ผลลัพธ์ที่เห็นไม่เด่นชัดหากไม่มีวิธีตรวจสอบ (โดยการวิจัยระบบการศึกษา) ไม่เป็นปัญหาความเป็นความตายเร่งด่วน จึงเป็นเรื่องที่ผู้บริหารประเทศละเลยได้ง่ายโดยไม่รู้ตัว

สรุปว่า ครูเด็กเล็ก
ต้องได้รับการศึกษาและ
ฝึกทักษะมาอย่างดี มี
รายได้ดี และมีเส้นทาง
อาชีพที่ชัดเจนและ
โอกาสก้าวหน้าสูงใน
หลากหลายรูปแบบ
ของนักริชาการและ
นักปฏิบัติพัฒนาเด็กเล็ก

คุณภาพชีวิตที่ดี

มีโอกาสใน
การพัฒนาศักยภาพ

ครูมีความสุขใน
การทำงาน

การดูแลสองแนว

การดูแลการศึกษาเด็กเล็กมี ๒ แนวที่คนมักแยกไม่ออก คือแนวเลี้ยงเด็ก (เพราะพ่อแม่ไม่ว่าง) กับแนวพัฒนาเด็ก ในระดับนโยบายประเทศต้องแยกสองส่วนนี้ หากไม่แยก อาจตกอยู่ในสภาพใช้เงินมากเพื่อหนุนการพัฒนาเด็กเล็ก แต่ผลที่ได้เป็นกิจกรรมที่ไร้คุณภาพ

เขาบอกว่าแนวแรกเป็นแนวเพื่อผลประโยชน์ของผู้ใหญ่ แนวหลังเพื่อผลประโยชน์ของเด็ก

แนวแรกมักมีพลังกว่า เพราะนอกจากเด็กไม่มีทางรู้เรื่องแล้ว นักการเมืองยังมักใช้เงินของประเทศหนุนแนวนี้อัน เพื่อคะแนนเสียงประชานิยม

ข้อความในหนังสือตอนนี้มีประโยชน์ยิ่งต่อประเทศไทย ซึ่งกำลังตื่นตัว ให้ความสำคัญต่อการศึกษาระดับเด็กเล็ก ที่เราน่าจะกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการให้ถูกต้อง เพื่อการศึกษาเด็กเล็กที่มีคุณภาพได้มาตรฐานทั่วทั้งประเทศ ไม่ใช่คุณภาพระดับต่ำสำหรับลูกชาวบ้านทั่วไป มีคุณภาพสูงเฉพาะโรงเรียนของลูกคนรวย ที่ต้องจ่ายแพง

เขาบอกว่า มีผลการวิจัยว่าชั้นเด็กเล็กคุณภาพสูงที่ใช้เวลาเพียงครึ่งวัน กับที่ใช้เวลาเต็มวัน มีผลต่อการพัฒนาการเด็กไม่ต่างกัน สะท้อนว่าในเรื่องการดำเนินการเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก ปัจจัยด้านคุณภาพ (quality) สำคัญกว่าปริมาณเวลา (quantity) และหากคำนึงถึงการใช้เงินงบประมาณแผ่นดินอย่างมีประสิทธิภาพ ชั้นเรียนเด็กเล็กครึ่งวันก็เพียงพอสำหรับผลประโยชน์ของตัวเด็ก แต่หากจะผสมเอาผลประโยชน์ของพ่อแม่ และของนักการเมืองเข้าไปด้วย ก็เป็นเรื่องหนึ่ง

“คุณภาพ” สำคัญกว่า “ปริมาณเวลา”

การดูแลพัฒนาการของเด็กเล็กมีสองข้อในหลายมิติ

- ข้อเป็นสถานเลี้ยงเด็ก กับข้อเป็นสถานกระตุ้นพัฒนาการเด็กดังกล่าวแล้ว

- ข้อจัดกระบวนการที่มีคุณภาพกลางๆ กับข้อคุณภาพเข้มข้น

- ข้อจัดการแบบโรงเรียน มีการประเมิน มีหลักสูตรสำเร็จรูป เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ กับข้อให้อิสระแก่เด็ก ให้มีทางเลือกในการดำเนินการหลากหลายแบบ และเน้นการเล่นของเด็ก

- ข้อจัดโดยอำนาจส่วนกลาง กับข้อมอบหมายให้องค์การส่วนท้องถิ่นดำเนินการ

- ข้อครูเด็กเล็กมีสถานภาพต่ำ เงินเดือนน้อย กับข้อที่ครูเด็กเล็กได้รับการศึกษาและฝึกฝนเข้มข้น หากพิสูจน์จากการปฏิบัติงานว่ามีสมรรถนะสูง จะได้เงินเดือนสูง

- ข้อกำหนดให้ดำเนินการตามมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศ กำหนดโดยส่วนกลาง กับข้อกำหนดเป้าหมายกว้างๆ ให้อิสระแก่พื้นที่ในการดำเนินการตามรูปแบบของตน คือยอมรับความหลากหลายในการดำเนินการ

- ข้อเอาผลประโยชน์ของผู้ใหญ่เป็นหลัก กับข้อเอาผลประโยชน์ของเด็กเป็นหลัก

ผมขอเติมอีก ๑ ข้อตรงกันข้าม คือ

- ข้อยกหน้าที่ความรับผิดชอบดูแลพัฒนาการเด็กให้แก่ศูนย์เด็กเล็กทั้งหมด กับข้อถือเป็นความรับผิดชอบร่วมกันและร่วมมือกัน ระหว่างบ้านกับโรงเรียน/ศูนย์เด็กเล็ก

เนื่องจากในสถานการณ์ของประเทศไทย ศูนย์เด็กเล็กที่รับดูแลเด็กเพียงครึ่งวันคงจะไม่เหมาะสม เพราะพ่อแม่ไม่รู้ว่าเอาลูกไปไว้ที่ไหน ผมจึงเห็นด้วยที่ผู้เขียนเสนอโมเดลจัดการศึกษาเด็กเล็กเต็มวัน ช่วงเช้าเด็กอยู่ในพื้นที่เรียนรู้สูงสุด (peak learning zone) ภายใต้ความท้าทายที่จัดโดยครูเด็กเล็กที่มีสมรรถนะสูง ช่วงบ่ายเน้นการเล่นอิสระ อาหารว่าง และการนอนหลับ โมเดลนี้ถือว่าเป็นโมเดลการศึกษาและการดูแลแบบครบด้าน (holistic education and care)

อย่างไรก็ตาม เรื่องการศึกษาหรือการพัฒนาเด็กเล็ก มีรายละเอียดของความซับซ้อนมากมาย ที่เป็นข้อถกเถียงได้มาก ในเรื่องการเอาทรัพยากรของชาติเข้าไปสนับสนุน หากใช้ทรัพยากรส่วนรวมไม่ถูกวิธี เด็กอาจไม่ได้รับประโยชน์อะไรเลยในด้านการวางรากฐานความเข้มแข็งสู่ชีวิตในอนาคต โดยผู้เขียนให้ความเห็นว่า ผลการวิจัยชี้ว่า น่าจะเน้นหาวิธีใช้ทรัพยากรส่วนรวมเข้าไปสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาเด็กที่บ้าน

บทบาทของพ่อแม่

มีหลักฐานมากมายที่บอกว่าพ่อแม่มีผลต่อการพัฒนาการของเด็กเล็กมากกว่าครู (อย่างมากมาย) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความผูกพัน (attachment) กับพ่อแม่ และการลงทุนสนับสนุนให้พ่อแม่แสดงบทบาทอย่างถูกต้อง ให้ผลตอบแทนแสนคุ้มค่า

มีผลวิจัยยืนยันว่า โครงการสนับสนุนต่อครอบครัว ให้ผลลดช่องว่างระหว่างพัฒนาการเด็กในครอบครัวยากจนกับครอบครัวฐานะดี ได้ถึงหนึ่งในสาม

ความเข้าใจที่ผิดในเรื่องพัฒนาการเด็กคือ เข้าใจว่าเด็กเติบโตอยู่ในสุญญากาศ ไม่ตระหนักว่า สภาพแวดล้อมสารพัดด้านรอบตัวเด็กมีผลต่อการพัฒนาการเด็กทั้งสิ้น รวมทั้งสิ่งที่ดูห่างไกลแต่จริงๆ แล้วมีผลเป็นตัวสร้างความเครียด หรือปลูกฝังความคิดผิดๆ ให้แก่เด็ก เช่นรายการทีวีรวมทั้งดึงดูดเด็กออกไปจากปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์ เช่นเกมคอมพิวเตอร์

มีหลักฐานเชิงประจักษ์ ยืนยันว่า การลงทุนสนับสนุนครอบครัวที่อ่อนแอ ให้มีปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัวระหว่างรุ่น (multi-generation family program) มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเด็กเล็ก โดยที่ปฏิสัมพันธ์นี้มีทั้งปฏิสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว และการสร้างพื้นที่ดำรงชีวิต (habitat) ให้แก่เด็กเล็ก เพื่อเป็น “นั่งร้าน” (scaffolding) ต่อการเรียนรู้และพัฒนาการ

มีการวิจัยตรวจสอบบทบาทของพ่อแม่ต่อการพัฒนาการเด็ก โดยใช้เวลาที่พ่อแม่อยู่กับเด็กเป็นดัชนี และพบว่าพ่อแม่สมัยปัจจุบันมีเวลาเอาใจใส่ลูกมากกว่าสมัยก่อน ซึ่งถือว่าแปลกแต่เมื่อตรวจสอบลงไปรายละเอียดพบว่าผลการวิจัยนั้นปลอม เป็นการวัดผิดที่ทำให้สรุปผิด

เราต้องไม่วัดที่เวลา แต่วัดที่กิจกรรมที่พ่อแม่ทำกับลูกเพื่อกระตุ้นพัฒนาการเด็ก เช่น เปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกทำกิจกรรมและจัดการความเสี่ยงเอง มีโอกาสได้สนองความอยากรู้อยากเห็น คอยและฟังลูก มีโอกาสอยู่ในที่สงบเพื่อคิดและเรียนรู้ชีวิตตามความเร็วของเด็กแต่ละคน จัดเวลานอน และเวลาเล่น (อิสระ) อย่างเพียงพอ

การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ที่บ้าน

เพื่อให้เด็กเล็กได้ประโยชน์สูงสุด โรงเรียน/ศูนย์เด็กเล็ก กับบ้านต้องร่วมมือกัน ทำงานร่วมกัน ไม่ห่างเหินกัน สิ่งที่สำคัญที่บ้านต้องการการพัฒนาคือทักษะสร้างปฏิสัมพันธ์ (bonding) กับเด็ก ความต้องการนี้สูงมากในชุมชนหรือครอบครัวด้อยโอกาส มีตัวอย่างโครงการเยี่ยมบ้านที่ประสบความสำเร็จเช่น

- โครงการ Nurse-Family Partnership^(๑) ช่วยลดการรังแกเด็ก การตาย และปัญหาอื่นๆ ของเด็กจากครอบครัวยากจน และมีปัญหาความรุนแรง
- โครงการ MOM (Mental Outreach for Mothers) Partnership^(๒, ๓) ทำในหลายรัฐในสหรัฐอเมริกา เป็นโครงการร่วมมือหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายการศึกษา ฝ่ายสุขภาพ และฝ่ายชุมชน ดำเนินการเยี่ยมบ้านเพื่อให้การสนับสนุนแม่ที่อ่อนแอ จากสภาพความเป็นอยู่ในบ้านหรือครอบครัว
- โครงการ Minding the Baby^(๔) ดำเนินการเยี่ยมบ้าน แก่แม่่มือใหม่ที่มีลูกคนแรก และอยู่ในสภาพที่เสี่ยงต่อการเลี้ยงลูกผิด ได้แก่ สภาพติดยา ซึมเศร้า การศึกษาต่ำ ด้อยการยับยั้งชั่งใจ วางแผนอนาคตไม่เป็น

(๑) <https://www.nursefamilypartnership.org/>

(๒) <https://medicine.yale.edu/psychiatry/moms/>

(๓) http://pediatrics.aappublications.org/content/132/Supplement_2/S153.long

(๔) <https://medicine.yale.edu/childstudy/communitypartnerships/mtb/>

กิจกรรมเยี่ยมบ้านแก่แม่กลุ่มเสี่ยงด้านเศรษฐกิจฐานะ ที่มีลูกเล็กนี้ พิสูจน์แล้วพิสูจน์อีกว่า มีคุณค่าต่อชีวิตของเด็กมาก แต่ในสหรัฐอเมริกาทำได้น้อย ด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณ

การเยี่ยมบ้านของเด็กเล็กโดยครูเด็กเล็กมีประโยชน์ช่วยให้ครูเข้าใจเด็ก **“ทุกคน”** คือเข้าใจสภาพแวดล้อมที่กล่อมเกลาดูแลตัวเด็กที่บ้าน ทั้งที่เป็นปัจจัยบวก และปัจจัยลบ แต่ผู้เขียนบอกว่าในสหรัฐอเมริกา มีข้อจำกัดมากมาย ทั้งข้อจำกัดต่อการเยี่ยมบ้านเด็กด้วยโอกาส และการเยี่ยมบ้านเด็กที่พ่อแม่ฐานะดี เพราะครูเด็กเล็กมักมีเงินเดือนไม่พอเพียงที่จะมีที่อยู่อาศัย ในย่านคนรวย โอกาสใกล้ชิดกับเด็กและครอบครัวของเด็กที่บ้านจึงน้อย นอกจากนั้น ดังเล่าก่อนหน้านี้แล้ว ยังมีปัจจัยด้านจิตวิทยาของครูเด็กเล็ก ที่ไม่มั่นใจตัวเองที่จะเผชิญหน้าพ่อแม่เด็กที่มี การศึกษาสูงและเศรษฐกิจฐานะดีกว่าตน

สำหรับประเทศไทย ควรส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มเยี่ยมบ้าน ควบคู่ไปกับกิจกรรมชุมชน สำหรับพ่อแม่ที่มีลูกเล็ก โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าของเรื่อง ร่วมกับวงการศึกษา (ครูเด็กเล็ก) และวงการสุขภาพ (เจ้าหน้าที่อนามัยเด็ก) เพื่อเสริมสร้างทักษะการเลี้ยงและกระตุ้น พัฒนาการเด็ก รวมทั้งให้ชาวบ้านที่เลี้ยงลูกเก่ง ลูกได้ดี มาตอบคำถามและให้คำแนะนำแก่แม่ มือใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านความเข้าใจพฤติกรรมเด็ก เช่นแม่่มือใหม่คนหนึ่งบอกว่าตนซื้อ ตุ๊กตาให้ลูกเล็กเล่น ลูกไม่เล่น กลับขว้างทิ้ง ตนเก็บมาให้ก็ขว้างทิ้งอีก ชาวบ้านที่เป็นแม่มือเก่า อธิบายว่าพฤติกรรมขว้างของนั่นแหละคือการเล่นของลูกเล็ก เพื่อให้ผู้ใหญ่เก็บมาให้ เป็นการเล่น เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ พ่อแม่่มือใหม่ต้องการข้อเรียนรู้พฤติกรรมของทารกและเด็กเล็ก ตามตัวอย่างนี้

หัวใจของบทบาทของผู้ใหญ่ต่อเด็กเล็กคือ เข้าใจว่าสิ่งเล็กๆ น้อยๆ ที่ตนทำให้แก่เด็ก มีผลยิ่งใหญ่ หากการกระทำนั้นแสดงว่าตนกำลังเอาใจใส่เด็ก พยายามทำความเข้าใจเด็ก สนองตอบต่อความต้องการของเด็ก รวมทั้งสร้างสภาพแวดล้อมเชิงบวก

บทบาทที่ถูกต้องของพ่อแม่ไม่ใช่ประเคนเด็กด้วยวัตถุ หรือของเล่นจำนวนมาก แต่คือ การทำตัวให้เป็นที่ต้องการของเด็ก

สิ่งที่เด็กต้องการ

สิ่งที่เด็กเล็กต้องการ หลายส่วนพ่อแม่มีอยู่แล้วตามสัญชาตญาณ อีกส่วนหนึ่งคนที่เคยเป็นพ่อแม่ ที่อยู่ในชุมชนโดยรอบสามารถแนะนำหรือตอบคำถามได้

สรุปสิ่งที่เด็กเล็กต้องการอย่างย่อที่สุดตามหัวข้อย่อยข้างบนได้ว่า ต้องการความเอาใจใส่ การทำความเข้าใจเด็ก การสนองตอบ ต่อความต้องการของเด็ก รวมทั้ง การสร้างสภาพแวดล้อมเชิงบวก

สำหรับพ่อแม่ (แม่) ในสภาพที่กำลังเผชิญความยากลำบากในการเลี้ยงดูลูกน้อย กลไกการจัดกลุ่มเยี่ยมบ้าน ที่มี “แม่มือเก่า” ร่วมทีมด้วย จะช่วยให้ความมั่นใจแก่แม่มือใหม่ ว่าตนเองสามารถให้สิ่งที่ลูกน้อยต้องการได้

วิจารณ์ พานิช

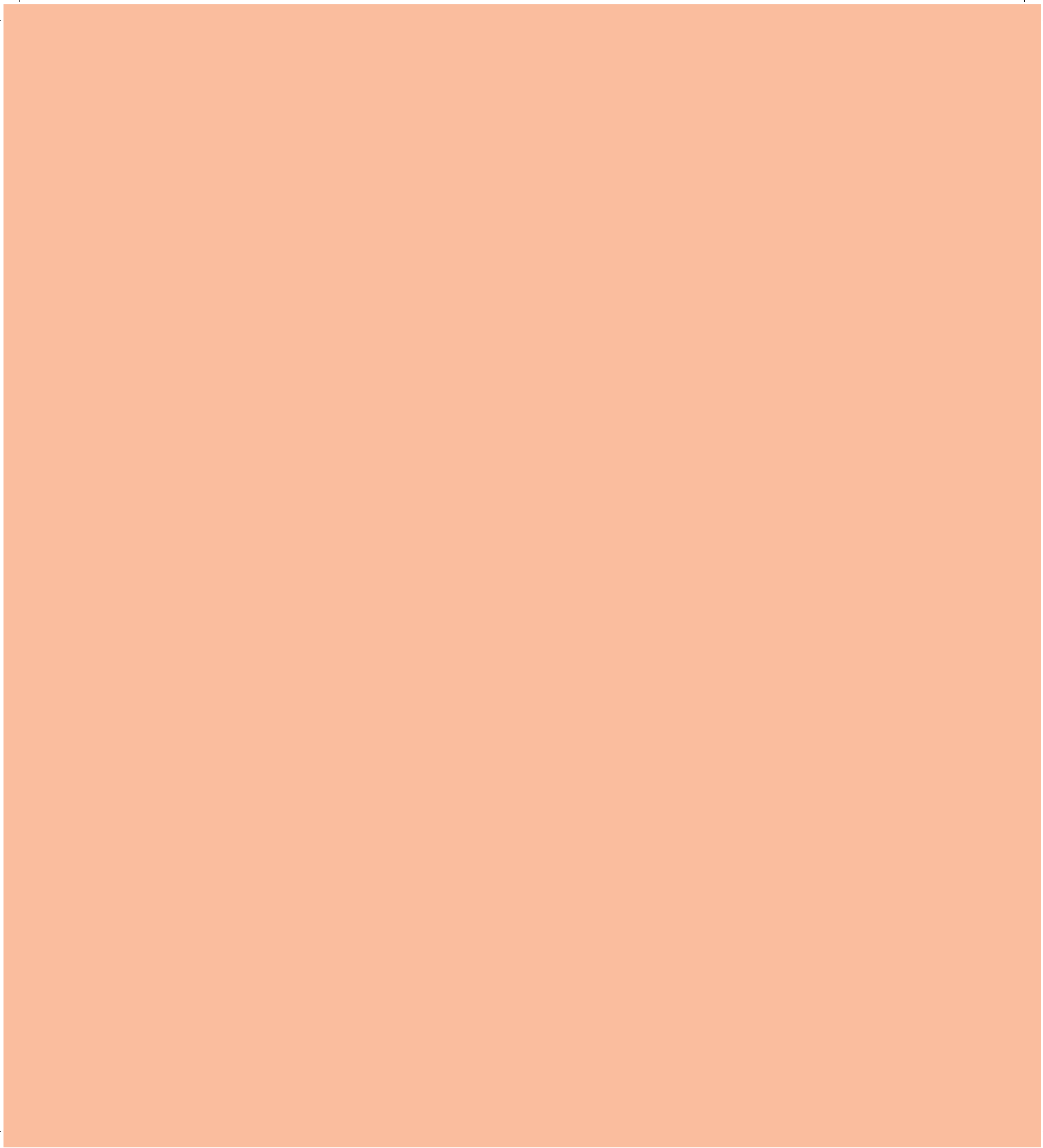
๒๓ เม.ย. ๖๑

บรรณยณต์เดินทางจาก สคส. ไปยัง มจร.

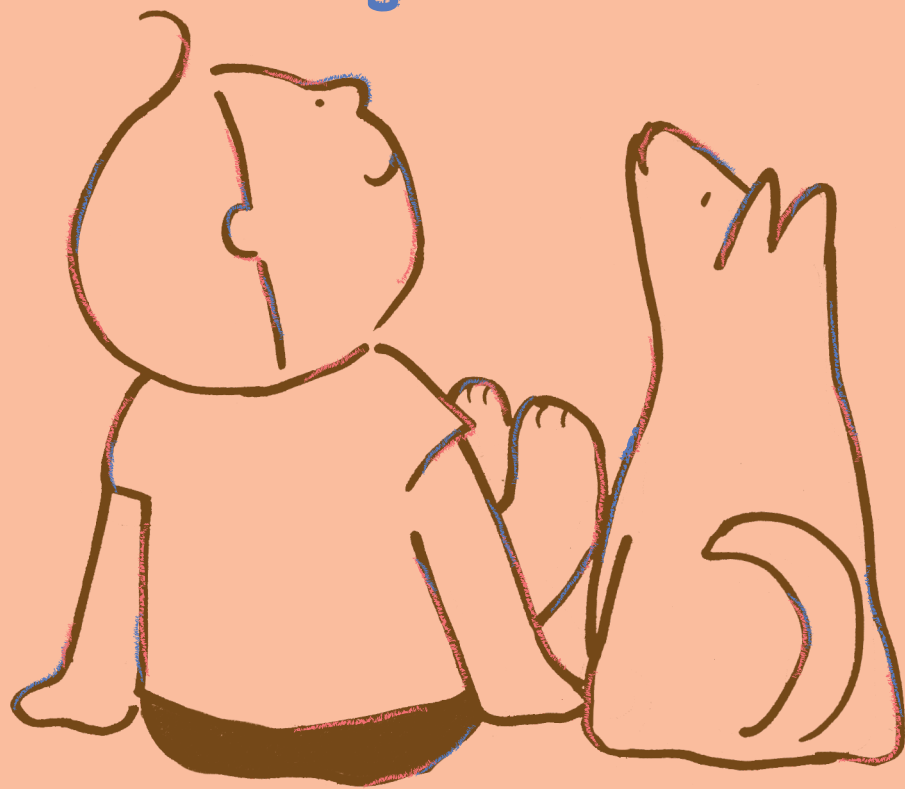
“... พ่อแม่มีผลต่อพัฒนาการของเด็กเล็กมากกว่าครู (อย่างมากมาย)
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความผูกพัน (attachment) กับพ่อแม่...”

บทที่ ๑๒

เล่นผมบ้าง

ภูเขา

แปลกไหม...

สมัยนี้เทคโนโลยีก้าวหน้ามากขึ้น

แต่ทำไมเด็กมีโอกาสรสร้างสรรค์อะไรเองน้อยลง

สภาพแวดล้อมแบบไหนกันแน่

ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก

อะไรบดบังความเข้าใจของเรา

เส้นผมบังภูเขา ตีความจากบทที่๑๑ ที่ชื่อว่า Hiding in Plain Sight : Early Learning and the American Dream ซึ่งเป็นบทสุดท้าย

หัวข้อของบทสุดท้ายของหนังสือเน้นที่เป้าหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ผมจะพยายามตีความเข้าสู่สภาพและยุทธศาสตร์สำหรับสังคมไทย

สภาพชีวิตวัยเด็กของเด็กสมัยปัจจุบัน แตกต่างจากเด็กสมัย ๔๐ ปีก่อนมาก คือสมัยก่อนเด็กมีอิสระสูง มีที่เล่น และโอกาสเล่นอย่างอิสระกว่าในปัจจุบันมาก กล่าวได้ว่า เด็กสมัยก่อนมี “พื้นที่ดำรงชีวิต” (living habitat) ที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ

สภาพในห้องเรียนสมัยก่อนกับสมัยนี้ก็แตกต่างกันมาก ผู้เขียน (Erika Christakis) เล่าประสบการณ์ในห้องเรียนชั้นประถมที่อังกฤษสมัยสี่สิบปีก่อนครูสอนวิชาประวัติศาสตร์อังกฤษโดยบอกให้จด เว้นจังหวะรอให้เด็กจดทันเป็นช่วงๆ เป็นวิธีการที่ Mark Twain นักเขียนนวนิยายและนักเสียดสีสังคม วิพากษ์ว่า “เป็นวิธีถ่ายทอดความรู้จากสมุดโน้ตของครูสู่สมุดโน้ตของนักเรียนโดยไม่ต้องผ่านสมองทั้งของครูและของนักเรียน”

ผมเองก็โตมาใน “พื้นที่เรียนรู้” ทำนองเดียวกัน พื้นที่นอกโรงเรียน อยู่ที่บ้านและในละแวกบ้านที่เป็นชนบท เราได้เล่นอิสระ โดยจินตนาการเรื่องราวเอาเอง

ผมจดจำเรื่องราวในห้องเรียนชั้น ม. ๒ ที่โรงเรียน ชุมพร “ศรียาภัย” (ชื่อในขณะนั้น) ที่ในช่วงโมงเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ครูผู้สอนมอบหมายให้ ดช. โสภณ พัฒนอิม เป็นผู้อ่านจากสมุดของครู ให้นักเรียนทั้งชั้นจดประวัติศาสตร์อาณาจักรน่านเจ้า

เด็กสมัยก่อนอย่างผู้เขียน (และผม) เติบโตเป็นคนมีความริเริ่มสร้างสรรค์ได้ แม้การเรียนในห้องเรียนไม่เอื้อ แต่ “พื้นที่เรียนรู้” (learning habitat) นอกห้องเรียน เอื้อ

การเรียนรู้ กับ การเข้าโรงเรียน ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน การเรียนรู้เกิดขึ้นในทุกขณะของชีวิตเด็ก และชีวิตเด็กสมัยก่อนอยู่ใน prepared mode ในขณะที่เด็กสมัยนี้อยู่ใน protected mode

ความท้าทายต่อการศึกษารุ่นใหม่ท้าทายกว่าที่คิด อยู่ลึกกว่าที่คิด อยู่ในลักษณะ “เส้นผมบังภูเขา” คือผลประโยชน์ของผู้ใหญ่ บังผลประโยชน์ของเด็ก

ความสร้างสรรค์และนวัตกรรม ของอเมริกัน

สหรัฐอเมริกาได้ชื่อว่าเป็นประเทศแห่งความสร้างสรรค์และนวัตกรรม เป็นประเทศที่ส่งเสริมและเปิดโอกาสแก่คนนอกคอก ที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ วิศวกร ผู้ประกอบการ และศิลปิน แต่น่าเสียดายที่การศึกษาเด็กเล็กในปัจจุบันถูกออกแบบให้ลดทอนศักยภาพในการสร้างสรรค์และนวัตกรรม โดยที่โลกอนาคตต้องการคนที่มีวิสัยทัศน์สร้างสรรค์

ผู้เขียนบอกว่า เครื่องมือส่งเสริมวิสัยทัศน์นี้แก่เด็กอเมริกันในอดีตและดำรงต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน คือ ค่ายฤดูร้อน เป็นโอกาสให้เด็กได้อยู่ร่วมกัน และทำกิจกรรมร่วมกันอย่างอิสระ ที่เป็นสิ่งประเสริฐยิ่งที่เด็กได้ฝึกคือ ทักษะสังคมและอารมณ์

อุดมการณ์สำคัญที่จะส่งเสริมความสร้างสรรค์ของสังคมคือ การเปิดโอกาสให้เด็กมีพัฒนาการตามอัตราความเร็วของตนเอง และได้มีโอกาสเรียนอย่างลึกซึ้ง (deep learning) ซึ่งไม่จำเป็นต้องเรียนในห้องเรียน เพราะหลักสูตรที่กำหนดให้เรียนในปัจจุบันคับแคบเกินไป และมนุษย์ในปัจจุบันไม่ได้อยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงที่รู้จักแล้ว แต่อยู่ในโลกที่ไม่สามารถคาดเดาล่วงหน้าได้ เด็กเล็กควรได้เติบโตขึ้นมาในสภาพแวดล้อมที่ฝึกฝนให้เคยชินกับความไม่แน่นอนและความเปลี่ยนแปลง

ชั้นเรียนที่มีบทเรียนและแบบฝึกหัดตายตัว ไม่ใช่สภาพแวดล้อมที่เอื้อ แต่ชั้นเรียนที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นแบบทำกิจกรรมที่ซับซ้อน จะเอื้อ

ชั้นเด็กเล็กต้องการครูที่มีความรู้และผ่านการฝึกฝนมาอย่างดี และครูต้องทำงานในบรรยากาศที่ครูร่วมมือกัน เพื่อร่วมกันสร้างนวัตกรรมในการทำหน้าที่ครูเด็กเล็ก ซึ่งหมายความว่าครูร่วมกันเรียนรู้จากการทำงาน ซึ่งก็คือ PLC (Professional Learning Community) นั่นเอง

การเรียนรู้ของเด็กเล็กที่ถูกต้อง คือเน้นเรียนจากประสบการณ์จริง ไม่ใช่เรียนตามแบบแผนที่กำหนด การเรียนจากสถานการณ์จริง ประสบการณ์จริง จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ไปปรับใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ที่มีความซับซ้อน และไม่ชัดเจนได้

ให้คุณค่าแก่วัยเด็ก

การเรียนรู้ที่แท้ของเด็กเล็กคือให้ได้ซึมซับเต็มตัวกับความเป็นเด็ก การเรียนรู้ของเด็กวัย ๔ ขวบ ควรมีเป้าหมายเพียง ๒ อย่าง คือ (๑) ให้ได้ใช้ชีวิตและพัฒนาวัย ๔ ขวบหนึ่งปีอย่างเต็มอิม และ (๒) เตรียมตัวเป็นเด็กวัย ๕ ขวบ

น่าเสียดายที่ชีวิตของเด็กเล็กถูกนักการเมือง นักเศรษฐศาสตร์ และนักการศึกษาแย่งชิงไปในนามของ “การลงทุน” ทำให้เด็กเล็กกลายเป็นหน่วยการผลิต แทนที่จะเน้นที่ความสุข และสุขภาพของเด็ก

สิ่งที่ผิดคือ การศึกษาเด็กเล็กกลายเป็นหน่วยการลงทุนที่จะต้องประเมินด้วยความคุ้มค่า (cost-effectiveness) ที่เน้นผลระยะสั้น และการพัฒนาขึ้นทีละน้อย แทนที่จะมองผลระยะยาว และให้คุณค่าต่อผลที่วัดได้ เหนือผลที่ไม่เป็นรูปธรรม

การจัดการศึกษาเด็กเล็กแบบให้คุณค่าแก่วัยเด็ก จะวางพื้นฐานชีวิตให้เด็กโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีทักษะ

ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน
มนุษย์ มีทักษะเชื่อมโยง
อารมณ์กับผู้อื่น

เราจะสร้างแอปพลิเคชัน เกม
อะไรมาขายพ่อแม่และครูดีนะ

เข้าใจความเป็นเด็ก

ความเป็นเด็กคือเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ตามธรรมชาติ แบบที่เป็นการเรียนรู้บูรณาการ หรือ เรียนรู้อย่างครบถ้วน หากเราเข้าใจเช่นนี้ เราจะไม่แบ่งการเรียนรู้ของเด็กเป็นท่อนๆ แต่ให้โอกาสเด็ก เรียนภาพรวมโดยการจับสภาพแวดล้อมให้เอื้อ แล้วเด็กจะเรียนรู้เอง

ดังนั้นหากจะประเมินการศึกษาเด็กเล็ก ให้ประเมินสภาพแวดล้อม เพราะ “*สภาพแวดล้อม คือหลักสูตร*” ที่แท้จริง

ปราสาททราย

ผู้เขียนเล่าความทรงจำสมัยเป็นเด็กของตนเอง และของสามี ที่ชอบเล่นสร้างปราสาททรายที่ชายทะเล โดยจินตนาการเอง คิดวิธีการเอง แต่สมัยนี้ร้านจำหน่ายของเล่นเด็กมีเครื่องมือสร้างปราสาททรายขาย ทำให้เด็กสร้างปราสาททรายได้สะดวก

เด็กสมัยนี้จึงด้อยโอกาส ที่จะสร้างสรรค์ด้วยตนเอง ด้อยโอกาสสร้างสรรค์จากการเล่น เพราะถูกประเคนด้วยของเล่นสำเร็จรูป จากความหวังดีของผู้ใหญ่ ที่จะให้สร้างปราสาททรายได้สะดวก

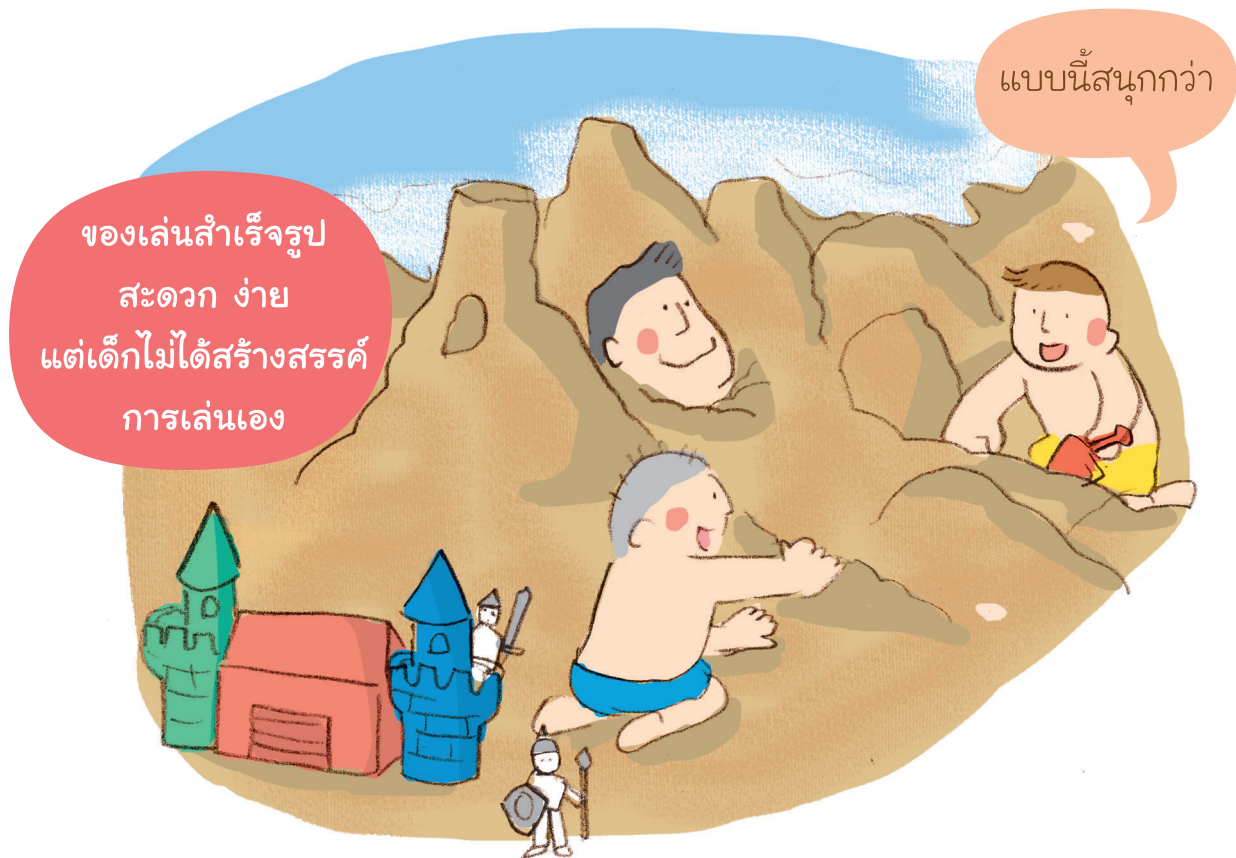
ทั้งหมดนั้นเกิดจากความเข้าใจผิด เรื่องการเรียนรู้ของเด็ก คือหลงเอาผลผลิต (product) จากการเล่นเป็นเป้าหมาย แต่ในความเป็นจริง กระบวนการ (process) ของการเล่นต่างหาก ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้แก่เด็ก

เราหลงเน้นผลผลิต ละเลยกระบวนการ ของการเล่นของเด็ก

สะท้อนว่า หัวใจสำคัญที่สุด ต่อพัฒนาการเด็กเล็ก คือการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อ สภาพแวดล้อมที่มีวัตถุพร้อมกันไป ไม่เอื้อ สภาพแวดล้อมที่เอื้อที่สุดคือสภาพที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

วิจารณ์ พานิช

๒๙ เม.ย. ๖๑

“...เด็กสมัยนี้ต้องโอกาสที่จะสร้างสรรค์ด้วยตนเอง ต้องโอกาสสร้างสรรค์จากการเล่น
เพราะถูกประเคนด้วย**ของเล่นสำเร็จรูป** จากความหวังดีของผู้ใหญ่...”

“...หัวใจสำคัญที่สุด ต่อพัฒนาการเด็กเล็ก คือการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อ
สภาพแวดล้อมที่มีวัตถุพริกพร้อมกันไป ไม่เอื้อ
สภาพแวดล้อมที่เอื้อที่สุดคือ
สภาพที่มี**ปฏิสัมพันธ์**ระหว่าง**มนุษย์**...”

บทส่งท้าย

บันทึกชุด พลังแห่งวัยเยาว์ นี้ ตีความจากหนังสือ The Importance of Being Little : What Young Children Really Need from Grownups ซึ่งเป็นหนังสือ New York Times Bestseller เขียนโดย Erika Christakis

บทส่งท้าย เป็นการ AAR หรือ reflection ของผม จากการตีความหนังสือเล่มนี้ และเขียนบล็อก ออกแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้สนใจในสังคมไทย โดยพยายามทำให้สาระจากบริบทอเมริกัน เข้าใจได้และสอดคล้องกับบริบทไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๕๔ ระบุดังต่อไปนี้

“รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาตามวรรคหนึ่ง เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริม ให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุน ให้การจัดการศึกษา ดังกล่าวมีคุณภาพ และได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อย ต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการและตรวจสอบ การดำเนินการ ให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย

การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบ ต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ในการดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาตามวรรคสอง หรือให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามวรรคสาม รัฐต้องดำเนินการ ให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษา ตามความถนัดของตน

ให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา และเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพ และประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้แก่กองทุน หรือใช้ มาตรการหรือกลไกทางภาษีรวมทั้งการให้ผู้บริจาคทรัพย์ส่นเข้ากองทุน ได้รับประโยชน์ในการลดหย่อนภาษีด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องกำหนดให้การบริหารจัดการกองทุน เป็นอิสระและกำหนดให้มีการใช้จ่ายเงินกองทุนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ดังกล่าว”

การที่รัฐธรรมนูญระบุความสำคัญของเด็กเล็ก “ให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา” จึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง และจะเห็นว่า ถ้อยคำ “ก่อนเข้ารับการศึกษา” บ่งบอกการให้ความหมายว่า คณะผู้ร่างรัฐธรรมนูญมอง “การดูแลและพัฒนา” เด็กเล็ก แยกจากการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งผมเห็นด้วยอย่างยิ่ง

บันทึกชุด พลังแห่งวัยเยาว์ รวม ๑๒ ตอนก่อนหน้านี้ ได้เตือนแล้วเตือนเล่าว่า ในสหรัฐอเมริกา และอีกมากมายหลายประเทศทั่วโลก (รวมทั้งไทย) “การดูแลและพัฒนา” เด็กเล็ก หรือเด็กก่อนวัยเรียน กำลังถูกวิธีการในโรงเรียนเข้าครอบงำ ความเป็น “preschool” กำลังถูกทำให้เป็น school โดยตั้งเป้าหมายเน้นการเรียนรู้วิชา หรืออ่านออกเขียนได้คิดเลขเป็น แทนที่จะเน้นพัฒนา “ความเป็นเด็ก” ให้เต็มศักยภาพ

บันทึกชุดนี้ มุ่งแสดงให้เห็นว่า วัยเยาว์ของเด็กเล็กมีพลังและคุณค่าในตัวของมันเอง ในทางปฏิบัติ หรือประยุกต์เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ผู้ดำเนินการระบบ “การดูแลและพัฒนา” เด็กเล็ก ต้องระมัดระวังไม่ตกหลุมพรางของพลังแฝงต่างๆ ที่ชวนชักใบให้เรือเสีย ในนามของเจตนาดี ที่เมื่อดำเนินการแล้ว เด็กเสียประโยชน์ ตามรายละเอียดต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว

คนกลุ่มแรกที่เป็นต้นเหตุให้ระบบ “การดูแลและพัฒนา” เด็กเล็ก เดินผิดทางคือ พ่อแม่ (ส่วนใหญ่ แต่ไม่ใช่ทั้งหมด) โดยตั้งเป้าหมาย ต่อศูนย์เด็กเล็กในทางที่ผิด คือต้องการให้ เรียนวิชาการ ส่งผลให้เด็กขาดโอกาสเล่น อิสระเพื่อฝึกจินตนาการ เพื่อฝัน และการริเริ่ม สร้างสรรค์ รวมทั้งขาดโอกาสฝึกทักษะ ปฏิสัมพันธ์ กับเพื่อนๆ และต่อผู้ใหญ่คือครูเด็กเล็ก มีผลให้ พัฒนาการทางสังคมและอารมณ์ด้อยลงไป

แน่นอนว่า คนกลุ่มใหญ่ที่มีอิทธิพลต่อระบบ “การดูแลและพัฒนา” เด็กเล็ก คือหน่วยงานที่กำกับดูแลศูนย์เด็กเล็ก ที่หากดำเนินการสนองความต้องการของพ่อแม่ส่วนใหญ่ ระบบ “การดูแลและพัฒนา” เด็กเล็ก ของไทยก็จะเดินผิดทาง

บุคคลสำคัญยิ่งใน “การดูแลและพัฒนา” เด็กเล็ก รองจากพ่อแม่ คือครูเด็กเล็ก ที่ในอุดมคติแล้ว ต้องผ่านการศึกษามาอย่างดี และมีทักษะในการทำหน้าที่อย่างถูกต้อง คือเราต้องได้คนเก่ง ดี มีความสามารถ และรักเด็ก มาเป็นครูหรือผู้ดูแลเด็กเล็ก และหากพิสูจน์ได้ชัดเจนว่ามีสมรรถนะสูงจริง ควรได้เงินเดือน ๔๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป

การศึกษาและการพัฒนาครูเด็กเล็ก ควรคำนึงถึงสมรรถนะตามที่ระบุไว้ในบันทึกชุดนี้

สิ่งที่พึงระวังอย่างยิ่งคือ การตีความวิธีสร้างพัฒนาการเด็กเล็กผิดๆ ทำให้การพัฒนาเด็กเล็กกลายเป็นแหล่งแสวงประโยชน์ของหลากหลายฝ่าย (ของผู้ใหญ่) มีผลให้เด็กเสียประโยชน์ คือขาดโอกาสได้พัฒนาเต็มศักยภาพของช่วงวัย

โปรดสังเกตว่า การปรนเปรอเด็กด้วยวัตถุหรือของเล่น ในหลายกรณี แทนที่จะก่อคุณประโยชน์ต่อเด็กอย่างที่ตั้งใจ อาจกลับก่อผลเสียต่อเด็ก ทำให้เด็กขาดโอกาสที่จะเล่นอิสระ โดยใช้ความเพ้อฝัน จินตนาการ และการสร้างสรรค์ของตน ร่วมกับเพื่อนเล่น

วิจารณ์ พานิช

๒๙ เม.ย. ๖๑

ชื่อหนังสือ

พลังแห่งวัยเยาว์

ISBN

978-616-370-050-6

บทความ

ศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช

ที่ปรึกษา

คุณปิยาภรณ์ มั่นตะจิตร์ ผู้จัดการมูลนิธิสยามกัมมาจล

พัฒนาเป็นหนังสือโดย

สำนักพิมพ์สานอักษร

ที่ปรึกษานักพิมพ์

รองศาสตราจารย์ประภาภัทร นิยม

บรรณาธิการ

เกื้อกมล นิยม

วาดภาพ

อรพิมพ์ จิรศรีปัญญา

ออกแบบจัดรูปเล่ม

อรุณโรจน์ รัตนพันธ์

กองบรรณาธิการ

ศิริลักษณ์ พุทธโคตร ภาวิตา คำสัตย์

จัดทำโดย

บริษัท สานอักษร จำกัด

พิมพ์ครั้งแรก

พฤศจิกายน ๒๕๖๑

จำนวนพิมพ์

๕,๗๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่

บริษัท แพลน พรินท์ติ้ง จำกัด

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ลิขสิทธิ์โดย ศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช

สนับสนุนการพิมพ์ ๓,๐๐๐ เล่ม โดย มูลนิธิสยามกัมมาจล

สนับสนุนการพิมพ์ ๒,๗๐๐ เล่ม และการออกแบบจัดทำรูปเล่ม โดย มูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ

ต้องการหนังสือ ติดต่อ มูลนิธิสยามกัมมาจล

ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด(มหาชน)สำนักงานใหญ่

อาคาร Plaza East เลขที่ ๑๙ ถนนรัชดาภิเษก แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐

โทร. ๐๒ ๙๓๗ ๙๙๐๑ ๗

“...ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ของท่านในช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย อันเนื่องมาจากความสนใจที่พุ่งขึ้นอย่างรวดเร็วเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย... โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **ความสามารถ และกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก...**”

ดร. สายสุรี จุติกุล

“...สิ่งที่ควรปฏิบัติต่อเด็ก กลับย้อนแย้งกับสิ่งที่พ่อแม่ครูอาจารย์ นักการศึกษากำลังกระทำต่อเด็ก สิ่งที่ยากจะทำด้วย **ความหวังดี กลับกลายเป็นความยุ่งยากซับซ้อน** ทำให้ยิ่งห่างไกลจากผลลัพธ์ที่ต้องการ ในหนังสือเล่มนี้ได้ยกตัวอย่างให้เห็นได้ชัดเจน...”

อาจารย์ธิดา พัทธกษินสุข

“...คุณครูบ้านนอกคนหนึ่ง นั่งลงคุยกับเด็กถึงชีวิตประจำวันของพวกเขาก็เกิด “นั่งร้าน” แล้ว เด็กสนใจสิ่งใดเราเริ่มการเรียนรู้จากตรงนั้นก็เป็นการเปิดโอกาสให้ **เด็กจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว...**

เพราะที่แท้แล้ว **การเรียนรู้และความรักมาด้วยกัน** ดังที่ท่านอาจารย์ได้เขียนเอาไว้ คุณครูทุกคนรักเด็กเป็นแน่นอน อย่างน้อยก็เมื่อเริ่มต้นชีวิตครู แล้วถ้ามีเวลาและเป็นตัวของตัวเองมากพอ...”

นายแพทย์ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์

มูลนิธิสยามกัมมาจล

อาคาร Plaza East เลขที่ ๑๙ ถนนรัชดาภิเษก

แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐

โทร. ๐๒ ๙๓๗ ๙๙๐๑ ๗

“...ด้วยประสบการณ์ดูแลพัฒนาการเด็กและวัยรุ่น... พบว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนคนที่เข้ามาขอคำปรึกษา ต้องรักษาคนที่พามา คือการปรับจูนทัศนคติและเทคนิคการเลี้ยงลูกอย่างสร้างสรรค์ให้กับพ่อแม่ผู้ปกครองที่เลี้ยงดู และอีก ๒๕% คือตามไปซ่อมคนที่ส่งเด็กมา นั่นคือครูที่โรงเรียน ดังนั้นโดยประสบการณ์กำลังจะสะท้อนให้เห็นว่า **ระบบนิเวศของเด็ก และวัยรุ่นป่วยมากกว่าตัวเด็ก** ไม่ว่าจะร่ำรวยหรือยากจน แต่หากขาดความรักความใส่ใจที่พอดี พร่องมีน้อยหรือให้มากเกินไปที่เรียกว่าเลี้ยงจนล้นล้นความรักล้นส่งผลกระทบต่อลูกได้ทั้งสิ้น...”

รศ.นพ.สุริยเดว ทรีปาตี

